

**MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
TEISĖS FAKULTETO
CIVILINIO PROCESO KATEDRA**

RENATA LINGYTĖ
VERSLO TEISĖS STUDIJŲ PROGRAMA

**PASIRENGIMO CIVILINĖS BYLOS NAGRINĖJIMUI TEISMO POSĖDYJE
STADIJOS EFEKTYVUMAS**

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovas –
Lekt. Artūras Drigotas

Konsultantė –
Doc. dr. Egidija Stauskienė

Vilnius, 2009

TURINYS

ĮVADAS	3
1. PASIRENGIMO CIVILINĖS BYLOS NAGRINĖJIMUI TEISMO POSĖDYJE STADIJOS SAMPRATA	6
1.1. Pasirengimo nagrinėti civilinę bylą teismo posėdyje stadijos sąvoka, tikslas ir reikšmė.....	6
1.2. Pasirengimo nagrinėti civilinę bylą etapai.....	11
1.3. Koncentruotumo principas pasirengimo teismiam nagrinėjimui stadijoje.....	13
2. PASIRENGIMAS NAGRINĖTI BYLĄ TEISME PARUOŠIAMŲJŲ DOKUMENTŲ BŪDU	17
2.1. Pasirengimas teismiam nagrinėjimui rašytine forma.....	18
3. PASIRENGIMAS NAGRINĖTI BYLĄ PARENGIAMAJAME TEISMO POSĖDYJE	25
3.1. Pasirengimas teismiam nagrinėjimui žodine forma.....	25
3.2. Šalių sutaikinimo procedūra.....	30
4. PASIRENGIMAS NAGRINĖTI CIVILINĘ BYLĄ TEISMO POSĖDYJE APELIACIJOJE, KASACIJOJOJE BEI ATSKIRŲ KATEGORIJŲ BYLOSE	33
4.1. Pasirengimas bylos nagrinėjimui apeliacinės instancijos teisme.....	33
4.2. Pasirengimas civilinės bylos nagrinėjimui teismo posėdyje kasacijoje.....	36
4.3. Pasirengimo teismiam nagrinėjimui ypatumai nagrinėjant bylas ypatingąja teiseną.....	38
4.4. Pasirengimo stadijos ypatumai šeimos bylose.....	42
4.5. Pasirengimo stadijos ypatumai darbo bylose.....	44
4.6. Pasirengimo ypatumai bankroto bylose.....	49
4.7. Pasirengimo stadijos ypatumai supaprastintame procese.....	53
IŠVADOS IR PASIŪLYMAI	58
LITERATŪROS SĄRAŠAS	60
SANTRAUKA	66
SUMMARY	67
PRIEDAS ANKETA SU ATSAKYMAIS	68

IVADAS

Kuo greičiau ir teisingiau išnagrinėti civilinę bylą – tai vienas iš svarbiausių civilinio proceso tikslų. Tai pripažino vienas iš žymiausių Europos socialinės civilinio proceso mokyklos kūrėjų F. Kleinas. 1950 m. Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 6 straipsnyje (toliau – str.) taip pat įtvirtinta nuostata, kad kiekvienas asmuo turi teisę, jog jo byla būtų išnagrinėta per įmanomai trumpiausią laiką.¹ Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 2 str. kaip vienas iš civilinio proceso tikslų minimas greitas teisinės taikos tarp ginčo šalių atkūrimas. Kad byla greitai ir teisingai būtų išnagrinėta, būtina tinkamai pasiruošti. Nuo tinkamo pasirengimo teismiam bylos nagrinėjimui ypač priklauso pačios bylos nagrinėjimo esmė, taip pat civilinio proceso tikslų ir uždavinių įgyvendinimas. Būtent dėl šios priežasties 2003 m. sausio 1 d. įsigaliojusiam naujajame Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekse buvo ypač reformuota pasirengimo teismiam bylos nagrinėjimui stadija. Įstatymų leidejas įtvirtino ir atskirai išskyrė minimai stadijai būtinus principus. Į pirmą vietą iškėlė tokias idėjas kaip draudimą vilkinti procesą, pasirengimą teismiam bylos nagrinėjimui per protingą laiką, proceso dalyvių ir teismo bendradarbiavimą, atsakomybę už proceso vilkinimą.

Darbo temos aktualumas. Nuolat didėja nagrinėjamų teisme bylų skaičius, teismų darbo krūvis.² Tema aktuali ir dėl Europos žmogaus teisių teismo pozicijos dėl bylų nagrinėjimo terminų. Valstybė yra padariusi ne vieną pažeidimą dėl bylų nagrinėjimo trukmės. Civilinio proceso įstatymuose bei Lietuvos Aukščiausiojo Teismo konsultacijose įtvirtintos nuostatos, kuriomis siekiama užtikrinti kiek įmanoma greitesnį, tačiau taip pat ir teisingą teismo procesą, kad pažeidimų būtų išvengta. Todėl ypač svarbu, siekiant teisinio apibrėžtumo, laikytis įtvirtintų nuostatų jau pasirengimo bylos nagrinėjimui stadijoje. Pasirengimo civilinės bylos nagrinėjimui teismo posėdyje stadijos efektyvumo tema aktuali tuo, kad būtent nuo to, kaip bus pasirengta bylos nagrinėjimui, priklauso tolesnė bylos eiga. Todėl svarbu atskleisti minimos stadijos naudingumą, reikalingumą, praktikoje kylančias su šios stadijos įgyvendinimu susijusias problemas, analizuoti, kaip minima stadija taikoma praktikoje.

Darbo problema. Ar Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas (toliau – CPK) pasirengimo stadiją reglamentuoja išsamiai ir tinkamai, kad ši stadija būtų efektyvi?

Darbo hipotezė. Pasirengimo teismiam nagrinėjimui stadija yra išskirta įstatymų leidėjo bei teisės specialistų kaip viena iš svarbiausių civiliniame procese, nes nuo to, kaip bus pasirengta, priklauso tolesnio bylos nagrinėjimo kokybė, terminai.

---

¹ 1950 m. Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija. *Valstybės žinios*. 1995, Nr. 40-987.

² <http://www.justitia.lt/magazine2.php?open=zurnalai&sub=straipsnis&straipsnio_id=736&zurnalas=2&tem=AKTUALIJOS&zur_id=48> [žiūrėta internete 2009-10-24].

Darbo tikslas. Atskleisti CPK įtvirtintos pasirengimo teismui nagrinėjimui stadijos reikšmingumą bei jos efektyvumą.

Nurodyto tikslo siekiama įgyvendinant šiuos **darbo uždavinius**:

- atskleisti pasirengimo teismui bylos nagrinėjimui stadijos reikalingumą;
- aptarti pasirengimo stadijos efektyvumą;
- išsiaiškinti, ar pasirengimo nagrinėti civilinę bylą teismo posėdyje stadija pasiekia savo tikslą;
- išsiaiškinti, kaip nuo pasirengimo teismui bylos nagrinėjimui stadijos priklauso tolesnis bylos nagrinėjimas;
- aptarti pasirengimą ne tik pirmosios instancijos teismuose, bet ir apeliaciniame teisme bei kasacijoje, taip pat pasirengimo stadijos ypatumus tam tikrų kategorijų bylose.

Magistro baigiamojo darbo **objektą** galima nustatyti pagal darbo temą. Pasirengimo teismui civilinės bylos nagrinėjimui teismo posėdyje stadija ir yra darbo objektas. Būtent į pasirengimo stadiją šiame darbe ir yra sutelktas pagrindinis dėmesys. Magistro baigiamojo darbo **dalykas** yra pasirengimo civilinės bylos nagrinėjimui stadijos efektyvumas.

Darbe remtasi istoriniu lyginamuoju (lyginant 1964 m. CPK kai kurias pasirengimo stadijos nuostatas su 2003 m. sausio 1 d. įsigaliojusio CPK įtvirtintomis nuostatomis), lyginamuoju (lyginant Lietuvos CPK kai kuriuos pasirengimo procesinius veiksmus su kitų valstybių tokiais pat pasirengimo veiksmis), analizės, loginiu, sisteminiu ir kitais **metodais**.

Rašant darbą remtasi teisės aktais, monografijomis, Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktika, moksliniais straipsniais, disertacijomis.

Atliktas tyrimas Vilniaus miesto trečiajame apylinkės teisme. Tyrimo tikslas – susipažinti, kaip pasirengimo teismui nagrinėjimui stadija veikia praktiškai, ar praktikoje pasirengimo stadija skiriasi nuo teorijoje aprašytosios, analizuoti, kaip teismas laikosi CPK įtvirtintų pasirengimo teismui nagrinėjimui normų. Apžvelgus civilines bylas Vilniaus miesto trečiajame apylinkės teisme, įvertinti stadijos efektyvumą, nustatyti, kuri iš pasirengimo būdų – žodinė ar rašytinė – teismas taiko dažniausiai ir kuris yra efektyvesnis. Atliekant tyrimą naudotas dokumentų analizės metodas. Daugiausiai apžvelgtos 2008 m. civilinės bylos, tačiau viena kita ir ankstesnių metų bei 2009 metų. Darbe panaudota pirmosios instancijos teismo nagrinėtų bylų medžiaga padėjo suprasti pasirengimo stadijoje atliekamus procesinius veiksmus, nustatyti, kurią iš dviejų pasirengimo formų – žodinę ar rašytinę – teismas taiko dažniausiai ir nuo ko tai priklauso. Taip pat gyvai stebėta keletas parengiamųjų teismo posėdžių Vilniaus miesto trečiajame apylinkės teisme.

Atlikta teisėjų ir advokatų anketinė apklausa, kuri pateikiama magistro baigiamojo darbo priede. Teisėjai ir advokatai apklausai pasirinkti atsitiktine tvarka.

Magistro baigiamąjį darbą **sudaro** titulinis lapas, įvadas, dėstomoji dalis, kuri suskirstyta į keturis skyrius.

Pirmame darbo skyriuje pateikiama pasirengimo civilinės bylos nagrinėjimui teismo posėdyje samprata. Antrame skyriuje aptariamas pasirengimas teismui rašytine forma, o trečiame – žodine, taip pat sutaikinimo procedūra. Ketvirtoji darbo dalis skirta pasirengimui civilinės bylos nagrinėjimui apeliacijoje, kasacijoje, taip pat pasirengimo ypatumai atskleidžiami nagrinėjant bylas ypatingąja teise bei supaprastintame procese. Taip pat pasirengimo stadija aptariama atskirų kategorijų bylose (šeimos, darbo, bankroto).

Pasirengimas atnaujinant procesą neišskirtas ir plačiau neaptartas, kadangi ypatingų pasirengimo požymių nerasta. Teismas, priėmęs prašymą atnaujinti procesą, išsiunčia prašymo nuorašus šalims ir tretiesiems asmenims ir paskiria prašymo atnaujinti procesą nagrinėjimo teisme datą. Dalyvaujantys byloje asmenys turi teisę pateikti atsiliepiamus, tačiau pabrėžtina, kad tai yra teisė, o ne pareiga, todėl jo nepateikus neigiamų padarinių neatsiranda.

Darbo pabaigoje pateikiamos išvados ir pasiūlymai, literatūros, kuria buvo remtasi rašant darbą, sąrašas bei santrauka lietuvių ir anglų kalbomis.

1. PASIRENGIMO CIVILINĖS BYLOS NAGRINĖJIMUI TEISMO POSĖDYJE STADIJOS SAMPRATA

1. 1. Pasirengimo nagrinėti civilinę bylą teismo posėdyje stadijos sąvoka, tikslas ir reikšmė

Šiuolaikinėje visuomenėje dažnai kyla įvairių ginčų tarp asmenų, kurie turi būti vienokiu ar kitokiu būdu išspręsti. Kai susiduria asmenų skirtingos teisės ar skirtingi interesai, galimi įvairūs jų gynimo ar derinimo būdai. Tokiu atveju asmuo, kurio teisė yra pažeidžiama ar kuriam trukdoma ją įgyvendinti, dažnai pagalvoja apie savigyną. Panaudoti savigyną leidžiama tik įstatymo numatytais atvejais ir tai yra išimtinis teisių gynimo būdas. Savigynos būdai ir priemonės turi atitikti teisės pažeidimo pobūdį ir neperžengti savigynos ribų. Be savigynos ginčo šalys gali ginčą spręsti pačios ir be tarpininkų tiesioginių derybų ar pretenzijų pareiškimo vienos šalies kitai būdu. Paprastai tai paprasčiausias ir pigiausias ginčų sprendimo būdas. Tačiau vienas iš svarbiausių pažeistų teisių ir laisvių gynimo būdų, įtvirtintų Lietuvos Respublikos Konstitucijos 30 str., yra jų gynimas teisme: „asmuo, kurio konstitucinės teisės ar laisvės pažeidžiamos, turi teisę kreiptis į teismą.“³ Teisė į teisminę gynybą yra viena iš pagrindinių žmogaus teisių, įtvirtintų 1950 m. lapkričio 4 d. Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijoje. Šios konvencijos 6 str. teigiama, kad kiekvienas asmuo gali pagrįstai tikėtis, kad bet koks ginčas dėl teisės bus sprendžiamas teisme. Tokia teisė užtikrina, kad teisinėje valstybėje kiekvienam suteikiama galimybė savo teises ginti teisme tiek nuo kitų asmenų, tiek nuo neteisėtų valstybės institucijų ar pareigūnų veiksmų. Tad kuo gi skiriasi teisminis teisių ir laisvių gynimas nuo kitų jų gynimo būdų? Teisminis teisių ir laisvių gynimas turi tik jam būdingus visuotinai pripažintus demokratinius principus: viešumo, rungimosi, lygybės teismui, teisės būti išklaustytam teisme ir kt. Kyla klausimas, kas tai yra teisminis, ir būtent civilinis procesas? Civilinė teisė yra privatinės teisės šaka, apimanti civilinius, bankroto, restruktūrizavimo, šeimos, darbo ir kitus privatinius teisinius santykius. Kai asmeniui vienokiu ar kitokiu būdu trukdoma įgyvendinti savo teises, atsiranda teisė į teisminę pažeistų teisių gynybą. Pažeistų asmens teisių gynimas teisme vyksta pagal tam tikrą nustatą tvarką, pagal atitinkamas taisykles, kurios įtvirtintos teisės aktuose, šiuo atveju, kalbant apie privačius teisinius santykius – Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekse. Tų taisyklių visuma, jų atlikimo tvarka, laikas bei joms atlikti nustatyti terminai ir vadinama civiliniu procesu. Taigi, apibrėžiant civilinio proceso sampratą, galima sakyti, kad civilinis procesas – tai tam tikra teismo, civilinės bylos (ginčo) šalių, kitų byloje dalyvaujančių asmenų ir proceso dalyvių procesinių veiksmų sistema konkrečiam tikslui pasiekti – ginčui dėl teisės išspręsti.⁴ Taigi civilinis procesas reiškia eigos

³ Lietuvos Respublikos Konstitucija. *Valstybės žinios*, 1992, Nr. 33-1014.

⁴ Laužikas, E.; Mikelėnas, V.; Nekrošius, V. *Civilinio proceso teisė*. I tomas. Vilnius: Justitia, 2003, p. 27.

nuoseklumą, susidedantį iš tam tikrų stadijų. „Stadija – tai procesinių veiksmų ir kaip jų rezultatas susiklosčiusių procesinių teisinių santykių tam tikram procesiniam tikslui pasiekti visuma.“⁵ Civilinio proceso stadijų paskirtis – išvengti bylos nagrinėjimo chaotiškumo ir nuosekliai bei sistemiškai, per kiek įmanoma trumpesnę laiką pasiekti civilinio proceso tikslus: atkurti pažeistus ar ginčijamus civilinės teisės normomis saugomus interesus. Dėl civilinio proceso stadijos sąvokos teorijoje nekyla didesnių neaiškumų, o kalbant apie jų skaičių yra ginčijamų klausimų. Pavyzdžiui V. Nekrošius, skiria penkias civilinio proceso stadijas: procesas pirmosios instancijos teisme, procesas apeliacinės instancijos teisme, vykdymas, kasacinis procesas ir proceso atnaujinimas.⁶ Autoriaus nuomone, tiek iškėlus civilinę bylą, tiek pasirengus ją nagrinėti yra pasiekiami būtini procesiniai tikslai, tačiau teisminis nagrinėjimas yra baigiamas ginčo išnagrinėjimu iš esmės, ir šis tikslas apima prieš tai įvardytuosius, todėl jie neturėtų būti laikomi savarankiškais. Taip pat autorius teigia, kad jeigu civilinės bylos iškėlimas ir pasirengimas teisminiam nagrinėjimui yra savarankiški procesiniai tikslai ir jų pagrindu egzistuoja savarankiškos procesinės stadijos, tai todėl jos yra išskiriamos tik pirmosios instancijos teisme? Juk tiek apeliacijoje, tiek ir kasacijoje egzistuoja bylos iškėlimas, pasirengimas bylai. Tačiau yra tik viena apeliacinio ar kasacinio bylos nagrinėjimo stadija. V. Nekrošius teigia, kad tai yra teisinga, nes joms visoms yra keliamas vienas tikslas – išnagrinėti bylą ar skundą iš esmės. Taigi, autoriaus nuomone, civilinės bylos iškėlimas ir pasirengimas teisminiam nagrinėjimui yra ne kas kita kaip tik procesinės stadijos etapai. Tačiau kaip teigiama A. Driuko ir V. Valančiaus knygoje „Civilinis procesas: teorija ir praktika“, Lietuvos civiliniame procese, atsižvelgiant į bylos nagrinėjimo nuoseklumą, skiriamos šios septynios stadijos:

- civilinės bylos iškėlimas (CPK 135 – 138 str.);
- pasirengimas teisminiam civilinės bylos nagrinėjimui (CPK 225 – 233 str.);
- teisminis bylos nagrinėjimas (CPK 153 – 224, 234 – 258, 259 – 298 str.);
- apeliacija (CPK 301 – 339 str.);
- vykdymo procesas (CPK 583 – 779 str.);
- kasacija (CPK 340 – 364 str.);
- proceso atnaujinimas (CPK 365 – 374 str.).

Kiekviena byla visų stadijų neprivalo pereiti, pavyzdžiui, teismui atsisakius priimti ieškinį, civilinis procesas baigiasi neiškėlus civilinės bylos. Tačiau, jei procesas prasidėjo, jis turi vykti nuosekliai, iš vienos stadijos pereidamas į kitą. Paprastai pirmosios trys stadijos yra laikomos privalomomis kiekvienai bylai, žinoma, būna išimčių, pavyzdžiui, sudarius taikos

---

⁵ Driukas, A.; Valančius V. *Civilinis procesas: teorija ir praktika*. I tomas. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2005, p. 80.

⁶ Nekrošius, V. Kai kurie bendrieji teoriniai civilinio proceso teisės klausimai. *Teisė*. 2002, 43, p. 159.

sutartį pasirengimo stadijoje. Tokiu atveju byla nutraukiama. Taigi, iškeltą bylą nėra galimybės nagrinėti nedelsiant. Teismui bei byloje dalyvaujantiems asmenims reikia susipažinti su procesiniais dokumentais, įrodymais, gauti atsiliepimus į ieškinį ir pan. Tam įstatyme ir yra išskirta antroji savarankiška civilinio proceso stadija – pasirengimo nagrinėti civilinę bylą teismo posėdyje stadija. Tai viena iš reikšmingiausių stadijų civiliniame procese. *Pasirengimo* sąvoka reiškia, kad rengtis būsimam teismo posėdžiui yra ginčo šalių ir teismo pareiga. V. Nekrošius teigia, kad „atsakomybė dėl tinkamo šios proceso stadijos įgyvendinimo yra padalyta teismui ir šalims, atsižvelgiant į šalių pareigą rūpintis proceso skatinimu, taip pat į tai, kad būtent jos yra labiausiai suinteresuotos ginčo išsprendimu.“⁷ Būtent nuo šios stadijos priklauso, kaip greitai ir efektyviai vyks pagrindinė stadija – teisminis nagrinėjimas. Juk ir pasirengimo stadijos paskirtis yra užtikrinti, kad šalys galutinai suformuluotų savo reikalavimus ir atsikirtimus, pateiktų ir nurodytų juos grindžiančius įrodymus, pašalintų, teismo nuomone, esamus procesinės medžiagos trūkumus, ją papildytų.⁸ Todėl plačiau aptarsime pasirengimo nagrinėti civilinę bylą teismo posėdyje stadijos tikslą ir esmę.

Antroji civilinio proceso stadija prasideda teismui priėmus ieškinio pareiškimą. Lyginant pasirengimo nagrinėti civilinę bylą teismo posėdyje stadiją su anksčiau galiojusiu 1964 m. CPK, 2002 m. CPK šią stadiją reglamentuoja kaip vieną pagrindinių civilinio proceso stadijų. Iki to ši stadija buvo reglamentuota CPK, bet praktiškai nebuvo veiksminga. Manome, jog pasirengimo teisminei bylos nagrinėjimui stadija ypač svarbi proceso operatyvumo, ekonomijos, koncentruotumo principų tinkamo įgyvendinimo požiūriu. Juk siekiant, kad byla būtų išnagrinėta operatyviai ir kiek galima ekonomiškiau, šalims turi būti visiškai aiški ginčo esmė,- tik tada turėtų prasidėti teismo bylos nagrinėjimo stadija. Taip pat pasirengimo stadijoje atlikti šalių ir teismo procesiniai veiksmai užtikrina, kad visa byloje esanti medžiaga būtų pateikta kiekvienai proceso šaliai ir kitiems byloje dalyvaujantiems asmenims.

Šios stadijos svarbą ir būtinumą pabrėžė Europos Tarybos Ministrų komitetas 1984 m. vasario 28 d. rekomendacijoje Nr. (84)5: „paprastai teismo procesus turi sudaryti ne daugiau kaip du posėdžiai, kurių pirmasis galėtų būti preliminarinis arba parengtinis, o antrojo metu turėtų būti pateikiami įrodymai, išklausomi argumentai ir, jeigu įmanoma, priimamas sprendimas.“⁹ Preliminaraus teismo posėdžio tikslas – pasirengti bylos nagrinėjimui. Šalims turi būti visiškai aišku, ko šalys reikalauja, dėl ko sutaria ir ką ginčija. Juk parengiamosios stadijos paskirtis – sudaryti sąlygas prasidėjus teisminei nagrinėjimui bylą išnagrinėti jau pirmame teismo

⁷ Nekrošius, V. Pasirengimas teisminei nagrinėjimui civiliniame procese: teoriniai ir praktiniai aspektai. *Justitia*. 2004, 1, p. 2.

⁸ Jauerning, O. *Zivilprozessrecht*. Muenchen, 1999, p. 188.

⁹ Europos Tarybos Ministrų komiteto 1984 m. vasario 28 d. rekomendacija Nr. (84)5 „Dėl civilinio proceso principų, turinčių pagerinti teisingumo sistemos funkcionavimą“. [žiūrėta internete 2009-09-11]. <[http://www.etib.lt/site_files/Ministru%20Komiteto%20dokumentai/MK\(84\)5.doc](http://www.etib.lt/site_files/Ministru%20Komiteto%20dokumentai/MK(84)5.doc)>.

posėdyje. Nagrinėdami CPK 225 str. 6 punktą matome, jog į paminėtąją rekomendaciją iš esmės atsižvelgta: „gavęs atsakovo ir trečiųjų asmenų atsiliepinimus ar pasibaigus atsiliepinimų pateikimo terminams, teismas nustato parengiamojo posėdžio vietą, datą bei laiką ir praneša apie tai dalyvaujantiems byloje asmenims, nuroydamas neatvykimo į parengiamąjį posėdį pasekmes, arba nustato, kad pasirengimas nagrinėti bylą teisme vyks paruošiamųjų dokumentų būdu.“¹⁰ Europos Tarybos Ministrų komiteto 1984 m. vasario 28 d. rekomendacijoje Nr. (84)5 taip pat nurodoma, jog tinkamai neišsiaiškinus šalių ginčo esmės ir apimties net daug metų trunkantį procesą gali tekti vėl pradėti nuo pradinės stadijos. Todėl naujajame CPK pasirengimo stadija reformuota, jai skirtas žymiai didesnis dėmesys nei prieš tai galiojusiam 1964 m. CPK, nes teismo bylos nagrinėjimo stadijos tikslas – jau surinktų įrodymų tyrimas ir vertinimas, siekiant išspręsti tarp šalių kilusį ginčą, o ne šalių reikalavimų ir atsikirtimų aiškinimasis.

Pasirengimo stadijos svarba pažymima ir kitoje Europos Tarybos Ministrų komiteto 1986 m. rugsėjo 16 d. rekomendacijoje Nr. (86)12, kurioje siūloma: „numatyti sutaikinimo procedūras ginčų sureguliuojimui kartu su atitinkamomis skatinimo priemonėmis prieš teismo nagrinėjimą arba už jo ribų“, „patikėti teisėjui, kaip vieną jo svarbiausių pareigų, atsakomybę už taikos sutarčių sudarymo būdų paiešką nagrinėjant visų rūšių bylas pradėjus teismo nagrinėjimą arba bet kuriame tinkamame teismo nagrinėjimo etape.“¹¹ Į šią rekomendaciją įstatymų leidėjas taip pat atsižvelgė. CPK 159 str. 1 dalyje teigiama, kad posėdžio pirmininkas „imasi priemonių šalims sutaikyti.“¹² Šalių sutaikymo institutas labai svarbus aptariant pasirengimo teismo nagrinėjimui stadiją, tačiau šis institutas aptariamas kitame darbo skyriuje.

Taigi, kaip teigiama autorių A. Driuko ir V. Valančiaus knygoje „Civilinis procesas: teorija ir praktika“, „pasirengimo bylos nagrinėjimui stadijos pagrindinis tikslas – užtikrinti, kad civilinė byla būtų tinkamai parengta teisingai ją išnagrinėti iš esmės ir kad teismo sprendimas būtų priimtas jau pirmajame teismo posėdyje.“¹³ Profesorius V. Nekrošius pasirengimo teismo nagrinėjimui stadijos tikslą apibrėžia taip: „sukoncentruoti iš esmės visą bylos medžiagą, išsiaiškinti šalių reikalavimus bei argumentus ir tuo užtikrinti, kad byla iš esmės būtų išnagrinėta jau per pirmąjį teismo posėdį.“¹⁴ Iš pateiktų teiginių matyti, kad autorių nuomonė pasirengimo bylos nagrinėjimui stadijos tikslo klausimu sutampa. Manome, šio tikslo įgyvendinimas padeda užtikrinti operatyvų bylos nagrinėjimą, taip pat kiek įmanoma greitesnį

¹⁰ Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas. *Valstybės žinios*. 2002, Nr. 36-1340.

¹¹ Europos Tarybos Ministrų komiteto 1986 m. rugsėjo 16 d. rekomendacija Nr. (86)12 „*Dėl priemonių, leidžiančių užkirsti kelią pernelyg dideliame darbo krūviui teismuose arba sumažinti jį*“. [žiūrėta internete 2009-09-11]. <[http://www.etib.lt/site_files/Ministru%20Komiteto%20dokumentai/\(86\)12.doc](http://www.etib.lt/site_files/Ministru%20Komiteto%20dokumentai/(86)12.doc)>.

¹² Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas. *op. cit.*

¹³ Driukas, A.; Valančius, V. *Civilinis procesas: teorija ir praktika*. III tomas. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2007, p. 193.

¹⁴ Nekrošius, V. Naujasis civilinio proceso kodeksas ir bendrojo proceso pirmosios instancijos teisme reformos pagrindiniai bruožai. *Teisė*. 2002, 44, p. 110.

teisinės taikos tarp ginčo šalių atkūrimą bei bylų nagrinėjimo nevilkinimą. Pažymėtina, jog 1964 m. CPK atitinkamos normos visiškai nebuvo pritaikytos įgyvendinti šiuos tikslus. Iš esmės pasirengimas teismui nagrinėjimui reiškė teismo pareigą išsiųsti atsakovui ieškinio pareiškimo (kartais ir jo priedų) nuorašą bei atlikti kai kuriuos kitus formalius veiksmus. Esant tokiai situacijai šalys į teismo posėdį atvykdavo nežinodamos iki galo viena kitos argumentų ir reikalavimų, o tai sukeldavo nevienkartinį bylos nagrinėjimo atidėliojimą bei sudarydavo palankias proceso vilkinimo galimybes.

Pasirengimo nagrinėti civilinę bylą teismo posėdyje stadijos tikslas nulemia šiai stadijai keliamus uždavinius: išsiaiškinti visus asmenis, turinčius dalyvauti nagrinėjant bylas, juos informuoti apie teismo posėdžio vietą ir laiką, galutinai nustatyti ir suformuluoti įrodinėjimo dalyką byloje, išsiaiškinti, dėl kokių faktų šalys sutaria ir kokius neigia, kokia šalių pozicija dėl vienos ar kitos pateiktų įrodymų, surinkti visus bylai reikalingus įrodymus, kad byla būtų išnagrinėta jau pirmame teismo posėdyje. Taip pat labai svarbi teismo funkcija šioje stadijoje – siekti šalis sutaisyti.

Pažymėtina, kad pasiruošimo teismui nagrinėjimui stadija yra labai svarbi, nes ji yra pagalbinė teismo bylos nagrinėjimo stadijos atžvilgiu. G. Ambrasaitės nuomone, „tai nereiškia, jog ši stadija yra tik nereikšmingas priedas – atvirkščiai, proceso operatyvumo, ekonomijos bei koncentruotumo principų tinkamo įgyvendinimo požiūriu ši stadija yra ypač svarbi.“¹⁵ Prof. V. Nekrošius taip pat pabrėžia pasiruošimo nagrinėti bylą teisme stadijos svarbą: „ši proceso pirmosios instancijos teisme stadija yra viena iš svarbiausių civiliniame procese garantuojant tiek proceso koncentruotumo principo įgyvendinimą, tiek teisingą bylos išnagrinėjimą.“¹⁶ R. Simaitis viename iš straipsnių teigia: „naujajame CPK ypač sureikšmintas pasiruošimo nagrinėti civilinę bylą teisme stadija.“¹⁷ Taigi, sutinkame su autorių nuomonėmis ir pritariame jų mintims, jog ši stadija yra tikrai svarbi, norint tinkamai išnagrinėti bylą ir užkirsti kelią bylos vilkinimui. Nuo to, kaip bus pasiruošta pačiam bylos nagrinėjimui priklauso, kaip greitai ir teisingai teismas išnagrinės tarp šalių kilusį ginčą.

Taigi iš to, kas paminėta, galima apibrėžti pasiruošimo civilinės bylos nagrinėjimui teismo posėdyje stadijos sąvoką. Pasirengimo civilinės bylos nagrinėjimui teismo posėdyje stadija - tai antroji civilinio proceso stadija po civilinės bylos iškėlimo, kurioje turi būti išsiaiškinama ginčo esmė, galutinai suformuluoti šalių reikalavimai ir atsikirtimai į pareikštus reikalavimus, įrodymai, kuriais šalys grindžia savo reikalavimus bei atsikirtimus, išsiaiškinti

---

¹⁵ Ambrasaitė, G. Pasiruošimo teismui nagrinėjimui stadija naujajame Civilinio proceso kodekse. *Jurisprudencija*. 2002, 28(20), p. 156.

¹⁶ Nekrošius, V. *Pasirengimas teismui nagrinėjimui civiliniame procese: teoriniai ir praktiniai aspektai*, p. 2.

¹⁷ Simaitis, R. Teisminis sutaukymas. *Justitia*. 2004, 6, p. 18.

įtrauktini dalyvauti byloje asmenys bei atliekami kiti veiksmai, teismo manymu, reikalingi tinkamai išnagrinėti bylą jau pirmame teismo posėdyje.

Kadangi darbo tema – Pasirengimo civilinės bylos nagrinėjimui teismo posėdyje stadijos efektyvumas – glaustai apžvelkime kelis teisės efektyvumo požiūrius (Tarptautinių žodžių žodyne pateikiama, kad žodis *efektyvus* yra kilęs iš lotynų kalbos žodžio *effectivus* – veiksmingas, kuriantis, duodantis reikiamus arba geriausius rezultatus).¹⁸ Pavyzdžiui, E. Hirschas teisės efektyvumą apibrėžia kaip teisėto elgesio ir nuo normos nukrypusio elgesio raiškos dažnumų santykį.¹⁹ Šis požiūris remiasi prielaida, kad teisės efektyvumo sąlyga yra teisės normos priežastinis ryšys su elgesiu, reikalaujančiu teisinės reglamentacijos. Pateiktinas ir kitas teisės efektyvumo požiūris: „teisės normos efektyvumas beveik visiškai sutapatinamas su jos realizavimo procesu teisės taikymo institucijų veikloje“.²⁰ Taigi, jeigu remtumėmės šiuo požiūriu, darbe galbūt aptartume tik pasirengimo teisminei bylos nagrinėjimui stadijos taikymą teismų praktikoje. Žinoma, teisės taikymas yra labai svarbus veiksnys teisės realizavimo procese. Tačiau manome, kad vis dėlto nereikėtų absoliutinti teisės taikymo institucijų veiklos ir vien tik ja grįsti teisės efektyvumo požiūrį. Kaip teigia rusų autorius D. Valejevas, teisės normų efektyvumas – tai kategorija, leidžianti nustatyti teisinio reguliavimo kokybę, teisės taikymo kokybę ir teisinės sąmonės lygį.²¹ Autorius išskiria tris pagrindinius teisės normų efektyvumo kriterijus:

- tinkamas teisinis reguliavimas;
- tinkamas teisės taikymas;
- suinteresuotumas (teisinė sąmonė).

D. Valejevo pateiktasis apibrėžimas, manome, yra aiškesnis, išsamesnis, todėl toliau magistro baigiamajame darbe aptariama pasirengimo nagrinėti civilinę bylą teismo posėdyje stadija bei jos efektyvumas būtent pagal rusų autoriaus pateiktuosius teisės normų efektyvumo kriterijus. Analizuojama, ar CPK tinkamai reglamentuota pasirengimo stadija, kaip teismai ją taiko praktikoje, proceso šalių suinteresuotumas tinkamu pasirengimu bylos nagrinėjimui.

1. 2. Pasirengimo nagrinėti civilinę bylą etapai

Lietuvos civilinis procesas susideda iš stadijų, kurios smulkiau dar gali būti skirstomos į etapus. Taigi ir pasirengimą teisminei nagrinėjimui sudaro daug procesinių veiksmų. Visi šie

¹⁸ *Tarptautinių žodžių žodynas*. Vilnius: Vyriausioji enciklopedijų redakcija, 1985, p. 125.

¹⁹ Hirsch, E. *Das Recht in Sozialen Ordnungsgelfuge*. Berlin, 1966, p. 132.

²⁰ Šlapkauskas, V. Teisės socialinio veiksmingumo sampratos tyrimas. *Filosofija, sociologija*. 2002, 1, p. 50.

²¹ Валеев, Д. Х. *Проблемы эффективности исполнительного производства*. Исполнительное производство: процессуальная природа и цивилистические основы. Отв. Редактор Валеев Д. Х., Чельшев М. Ю. – Москва: Статут, 2009. С. 29.

veiksmai, atsižvelgiant į tam tikrus tarpinius tikslus, skirstomi į etapus. Kiekvienas etapas turi skirtingus tikslus, kurie siejasi tarpusavyje, kad būtų pasiektas galutinis pasirengimo stadijos tikslas – per kuo trumpesnę laiką išnagrinėti šalių ginčą.

A. Driuko ir V. Valančiaus knygoje „Civilinis procesas: teorija ir praktika“ teigiama, kad pasirengimo teisminei bylos nagrinėjimui procesas gali būti padalytas į du etapus:²²

- 1) teismo parengiamieji veiksmai;
- 2) pasirengimas teisminei nagrinėjimui.

Kaip teigiama A. Driuko ir V. Valančiaus minėtoje knygoje, pirmasis pasirengimo bylos nagrinėjimui etapas, kurį apibūdina CPK 225 str. 1 - 5 punktai, nurodo teismo atliekamus parengiamuosius veiksmus siekiant tinkamai pasirengti teisminei bylos nagrinėjimui. Tai dar nėra pats pasirengimo teisminei nagrinėjimui procesas. Tai tam tikri teismo procesiniai veiksmai, skirti kiek įmanoma geriau parinkti pasirengimo teisminei nagrinėjimui formą. Tokius procesinius veiksmus teismas atlieka rašytinio proceso tvarka, kai gauna ieškinį ir išsprendžia jo priėmimo klausimą. Vėliau teismas siunčia atsakovui ieškinio pareiškimo ir jo priedų nuorašus, nustato terminą atsiliepimui į pareikštą ieškinį pateikti. Atsiliepimo pateikimas yra kiekvieno atsakovo pareiga

Antrasis – pasirengimo teisminei nagrinėjimui – etapas prasideda, kai teismui pateikiami atsiliepimai į ieškinį arba pasibaigia teismo nustatytas terminas atsiliepimams pateikti. Teismas, atsižvelgdamas į šalių gebėjimą formuluoti mintis, sprendžia pasirengimo teisminei nagrinėjimui formą. Minimas etapas pasibaigia teismo nutartimi skirti bylą nagrinėti posėdyje arba, jeigu atsiliepimas nėra gautas, gali būti priimtas sprendimas už akių. Taip pat antrasis etapas gali pasibaigti taikos sutartimi.

Tačiau, pavyzdžiui V. Nekrošius, skiria pasirengimą nagrinėti civilinę bylą į tris dalis:²³

- 1) įžanginę;
- 2) pagrindinę;
- 3) baigiamąją.

Pirmoji – įžanginė. Šios pasirengimo nagrinėti civilinę bylą dalies tikslas, kaip teigia mokslininkas, sudaryti teismui sąlygas nuo pat proceso pradžios nukreipti ginčo nagrinėjimą tinkama linkme, išvengiant šalutinių, antraeilių klausimų nagrinėjimo, ir tinkamai pasirinkti geriausią pasirengimo teisminei nagrinėjimui formą. Šiam tikslui teismas atlieka CPK 225 str. išvardytus veiksmus. Taigi įžanginė pasirengimo bylos nagrinėjimui dalis prasideda iškart po civilinės bylos iškėlimo ir baigiasi tada, kai teismas gauna iš atsakovo atsiliepimą į ieškinį ir

---

²² Driukas, A.; Valančius, V. *Civilinis procesas: teorija ir praktika*. III tomas, p. 208.

²³ Nekrošius, V. *Pasirengimas teisminei nagrinėjimui civiliniame procese: teoriniai ir praktiniai aspektai*, p. 3.

pasirenka, kokia forma bus rengiamasi nagrinėti bylą. Jeigu atsiliepimas nepateikiamas, ieškovo prašymu teismas gali priimti sprendimą už akių.

Pagrindinės dalies tikslas yra visiškai išsiaiškinti šalių pozicijas ginčijamais klausimais, pamėginti jas sutaikyti, atskleisti turimus įrodymus ir pašalinti teismui kylančius neaiškumus vykdant teismo išaiškinimo pareigą. Ši, antroji, dalis prasideda iškart po to, kai teismui pateikiamas atsakovo atsiliepimas į ieškinį. Pagrindinė dalis gali vykti raštu pagal CPK 227 str. šalims apsieičiant parengiamaisiais dokumentais. Taip pat pagal CPK 228 – 231 str. gali vykti žodžiu, t. y. parengiamajame teismo posėdyje.

Ir baigiamąja dalimi siekiama įtvirtinti pagrindinėje dalyje pasiektus procesinius rezultatus – galutinai apibrėžti ir procesine tvarka įtvirtinti šalių pozicijas ginčijamais klausimais. Šioje dalyje priimama teismo nutartis. Baigiamąjoje dalyje CPK 232 str. reglamentuojama teismo nutartis nebus priimta, jeigu, pavyzdžiui, parengiamajame posėdyje šalys sudarė taikos sutartį arba jei teismas nusprendžia iš karto pereiti prie bylos nagrinėjimo iš esmės.

V. Nekrošiaus nurodytos pirmosios dvi dalys iš esmės atitinka anksčiau aptartus pasirengimo teismui nagrinėjimui etapus, tik mokslininkas atskirai, kaip trečiąją dalį, išskiria baigiamąją dalį, kuria užbaigiama visa pasirengimo nagrinėti civilinę bylą teismo posėdyje stadija.

Pritariame A. Driuko ir V. Valančiaus knygoje pateiktai nuomonei, kad „nėra taip svarbu, į kelis (du ar tris) etapus skirstoma civilinio proceso antroji stadija, nes bet kuriuo atveju pasirengimas bylos nagrinėjimui paprastai turi nuosekliai pereiti visus tarpinius etapus – nuo ieškinio nuorašo išsiuntimo kitiems dalyvaujantiems byloje asmenims iki teismo nutarties skirti bylą nagrinėti teismo posėdyje priėmimo.“²⁴ Taip pat manome, kad trečiosios dalies išskyrimas pabrėžia pagrindinį pasirengimo bylos nagrinėjimui rezultatą – būtinumą teismo nutartyje konstatuoti ir užfiksuoti šalių ginčo esmę, teismo nustatytą teismo posėdžio datą bei teismo pavedimus dėl teismo posėdžio organizavimo. Pasirengimas teismui nagrinėjimui bus išsamus tik įgyvendinus visas įvardytas jo sudedamąsias dalis, ir nesvarbu, į du ar tris etapus stadija skirstytina, svarbiausia tinkamai įgyvendinami pasirengimo teismui nagrinėjimui stadijos tikslai ir uždaviniai.

1. 3. Koncentruotumo principas pasirengimo teismui nagrinėjimui stadijoje

Pasirengimo nagrinėti civilinę bylą teisme stadija yra viena iš svarbiausių, kalbant apie civilinių bylų nagrinėjimo koncentruotumo principo įgyvendinimą. Juk ir vienas iš civilinio proceso tikslų yra kuo greičiau išspręsti ginčą ir atkurti teisinę taiką tarp ginčo šalių,

---

²⁴ Driukas, A.; Valančius, V. *Civilinis procesas: teorija ir praktika*. III tomas, p. 209.

visuomeninių santykių harmoniją.²⁵ Priklausomai nuo to, kaip bus pasirengta teismui bylos nagrinėjimui, galutinai suformuoti ieškovo reikalavimai, atsakovo atsiliepimas į pateiktą ieškinį, kada bus nurodyti ir teismui pateikti byloje tirtini įrodymai, priklauso galimybė bylą išnagrinėti jau pirmame teismo posėdyje. Netinkamo pasirengimo viena iš pasekmių – užsitęsęs tolesnis teismo procesas. Europos Žmogaus teisių teismas (toliau – EŽTT) vienoje iš bylų yra nustatęs, kad užsitęsusi procesą didžiąja dalimi sąlygojo reikšmingų klausimų neištyrimas, įrodymų nesurinkimas ir tai turėjo įtakos tolesniam procesui, kuris truko kelerius metus.²⁶

Proceso koncentruotumo principo požiūriu tinkamai pasirengti teismui bylos nagrinėjimui įmanoma esant aktyviam teisėjui, kuris turi galimybę, o dažnai ir pareigą aktyviai lemti ginčo šalių veiksmus tam, kad įgyvendintų pasirengimo teismui nagrinėjimui keliamus tikslus. Pavyzdžiui, vienoje iš Vilniaus miesto trečiojo apylinkės teismo civilinių bylų, kurioje ginčas kilęs dėl reikalavimo pašalinti pažeidimus, turtinės ir neturtinės žalos, vienai iš proceso šalių (ieškovui) parengiamojo posėdžio metu paprašius teismo skirti akustinę ir statybinę ekspertizę (kadangi dažnai apliejamas butas), teisėja ieškovą bei jo advokatą ėmė itin aktyviai atkalbinėti nuo šios ekspertizės skyrimo, kadangi ji yra labai brangi. Teisėja pateikė numatomas pasekmes bylos pralaimėjimo atveju, siūlė už sumą, kuri bus skiriama ekspertizei, pasidaryti buto remontą, taip pat siūlė šalims taikiai susitarti.²⁷

Galiojusiame 1964 m. CPK pasirengimo teismui nagrinėjimui klausimus reglamentavo 164 str., 165 str., 166 str., 128 str. 2 dalis, 121 str. 1 dalis. Trumpai aptarsime galiojusią teismo pasirengimo procedūrą bei buvusias problemas.

Rengiantis teismui bylos nagrinėjimui pagal 1964 m. CPK nebuvo garantuojamas ginčo šalių apsikeitimas informacija apie turimus įrodymus. Dėl šios priežasties nei šalys, nei teismas, prieš pradėdami teisminį nagrinėjimą, praktiškai nežinodavo, kokie reikalavimai bei atsikirtimai į pareikštus reikalavimus bus pateikti teismo nagrinėjimo metu. Praktiškai neribota laisvė keisti ieškinio dalyką ir pagrindą, pateikti naujus įrodymus visos bylos nagrinėjimo metu lėmė bylos atidėliojimą, proceso vilkinimą. Be to, gavęs atsiliepimą į ieškinį, teisėjas jo neprivalėjo siūsti ieškovui susipažinti ir pareikšti nuomonę.

1964 m. CPK 121 str. 1 dalyje buvo nustatytas septynių dienų pasirengimo teismui nagrinėjimui terminas, kuris išimtiniais atvejais galėjo būti pratęstas iki dvidešimties dienų. Suprantama, kad per septynias dienas tinkamai pasirengti bylai nagrinėti teisme praktiškai neįmanoma. Kaip jau minėta, bylą išnagrinėti per pirmąjį posėdį įmanoma tik tada, kai pasirengus teismui nagrinėjimui tiek teismui, tiek šalims yra visiškai aiškus ieškinio dalykas,

²⁵ Habscheid, W. J. *Aktuelle Fragen des Prozessrechts*. ZJP, 1973. Bd. 93, p. 23.

²⁶ Europos Žmogaus teisių teismo 2009 m. sausio 20 d. civilinė byla *Četvertėkas v. Lietuvos Respublika*, bylos Nr. 16013/02.

²⁷ 2009-11-17 stebėtas parengiamasis posėdis Vilniaus miesto trečiojo apylinkės teismo civilinėje byloje, Nr. 2-2522-155/09.

pagrindas, atsikirtimai į ieškinį, ieškovo pozicija jų atžvilgiu, įrodymai, kuriais šalys grindžia ar neigia pareikštus reikalavimus ar atsikirtimus. Kadangi pasirengimo nagrinėti bylą teisme stadijos tikslas yra pasirengti bylai taip, kad byla būtų išnagrinėta jau per pirmąjį teismo posėdį, septynių dienų terminas laikytinas utopišku. V. Nekrošius pateikia keletą priežasčių, dėl kurių tokie įsakmūs bylos terminai vertinami neigiamai:

- „pirmiausia yra neįmanoma pasirengti bylos teisminiam nagrinėjimui per septynias dienas, kadangi per tokį terminą neįmanoma ne tik pateikti atsiliepinimo į ieškinį, bet ir apsiukeisti kita informacija;
- antra, tokie terminai iš esmės vertė visas bylas vertinti pagal vieną „kurpalių“, visiškai neatsižvelgiant į jų sudėtingumą.“²⁸

Tokie trumpi terminai neleido tinkamai pasirengti bylos nagrinėjimui, todėl pasirengimas iš esmės vykdavo teismo nagrinėjimo metu ir tai lėmė būtinybę atidėti bylos nagrinėjimą. Tokių trumpų terminų įtvirtinimas galiojusiame 1964 m. civilinio proceso kodekse ir nulėmė, kad pasirengimo nagrinėjimui stadijos faktiškai nebuvo.

Galiojantis CPK nenustato, per kiek laiko turi būti pasirengta teisminiam nagrinėjimui, tačiau įtvirtina maksimalius teismo nustatomus terminus paruošiamajam dokumentui pateikti. Civilinio proceso kodekso 142 str. 1 dalyje teigiama: „teismas nustato ne trumpesnę kaip keturiolikos, bet ne ilgesnę kaip trisdešimties dienų terminą atsiliepinimams pareikšti.“²⁹ Atsižvelgiant į atsakovo ar trečiojo asmens prašymą ir bylos sudėtingumą, išimtiniais atvejais teismas terminą gali pratęsti iki šešiasdešimties dienų. Pagal CPK 227 str. 2 dalį teismas gali nustatyti ne ilgesnę kaip keturiolikos dienų terminą paruošiamiesiems dokumentams pateikti.

CPK 72 str. 2 dalyje teigiama, kad atskiroms civilinių bylų kategorijoms įstatymu gali būti nustatytas bylos išnagrinėjimo terminas, pavyzdžiui, bylose dėl daikto valdymo pažeidimų nustatytas trisdešimties dienų terminas (CPK 421 str. 1 dalis). Pagal Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymo 9 str. 4 dalį bankroto byla turi būti parengta nagrinėti ir klausimas dėl bankroto bylos iškėlimo turi būti išspręstas teismui priimant nutartį atitinkamai iškelti arba atsisakyti iškelti įmonei bankroto bylą ne vėliau kaip per vieną mėnesį nuo ieškinio gavimo dienos. Dėl svarbių priežasčių teismas šį terminą gali dar vieną mėnesį pratęsti.

Manome, jog įstatymų leidėjas galiojančiame CPK nenustatydamas, per kiek laiko turi būti pasirengta teisminiam nagrinėjimui (išskyrus terminus, nustatytus tam tikriems paskiriems pasirengimo veiksams, pavyzdžiui, paruošiamiesiems dokumentams pateikti numatyta ne daugiau kaip keturiolika dienų ir pan.), pasielgė tinkamai. Žinoma, pasirengimo stadijos trukmė, lyginant su 1964 m. CPK buvusia, ilgesnė. Tačiau vertinant viso proceso trukmę, pailgėjusi

²⁸ Nekrošius, V. Naujasis civilinio proceso kodeksas ir bendrojo proceso pirmosios instancijos teisme reformos pagrindiniai bruožai. *Teisė*. 2002, 44, p. 107.

²⁹ Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas. *Valstybės žinios*. 2002, Nr. 36-1340.

pasirengimo teismiam bylos nagrinėjimui stadija turi sutrumpinti bendrą bylos nagrinėjimo terminą. Manome, jog negalima bylą nagrinėjančio teismo „įsprausti“ į konkrečius terminus. Pasirengimo trukmė priklauso nuo bylos sudėtingumo, byloje susiklosčiusių aplinkybių. Juk vienos bylos faktinė medžiaga gali būti visiškai aiški ir nekelti didesnių abejonių, todėl pasirengiama bus greičiau, o kitoje byloje gali būti ginčijamasi sudėtingais klausimais, abi šalys gali turėti svarių argumentų, todėl tokiu atveju pasirengimui jau reikės daugiau laiko. Per kiek laiko turi būti pasirengta teismiam nagrinėjimui nenumatyta tiek Vokietijos ZPO, tiek Austrijos ZPO.³⁰ Tačiau teismas turi rūpintis bylos nagrinėjimo koncentruotumu, bylos nevilkinimu ir atsižvelgdamas į konkrečios bylos aplinkybes bei stengtis tinkamai pasirengti bylos nagrinėjimui.

Taigi koncentruotumo principas pasirengimo teismiam nagrinėjimui stadijoje toliau bus atskleidžiamas kituose darbo skyriuose.

---

³⁰ Nekrošius, V. *Civilinis procesas: koncentruotumo principas ir jo įgyvendinimo galimybės*. Vilnius: Justitia, 2002, p. 143.

2. PASIRENGIMAS NAGRINĖTI BYLĄ TEISME PARUOŠIAMŲJŲ DOKUMENTŲ BŪDU

Teismas, priėmęs ieškinį, prireikus patikslina šalių pareigą įrodinėti (tai labai svarbu proceso koncentruotumui, nes tikslus teismo nurodymas, kuri šalis, kokias aplinkybes turi įrodinėti, gali iš esmės pagreitinti bylos nagrinėjimą), nusiunčia atsakovui ir tretiesiems asmenims pareikšto ieškinio bei jo priedų nuorašus, nustato terminą dėl atsiliepimo pateikimo (atsiliepimo pateikimas yra kiekvieno atsakovo pareiga). Pažymėtina, kad atsakovas, remdamasis CPK 143 str. 1 dalimi, iki nutarties skirti bylą nagrinėti teisme priėmimo, turi teisę pareikšti priešieškinį. Teismas taip pat atlieka kitus veiksmus, kurie, teismo manymu, reikalingi tinkamai išnagrinėti bylą teismo posėdyje. Visada teismas privalo aktyviai vykdyti išaiškinimo pareigą (taip užtikrinamas procesinės medžiagos išsamumas). CPK 225 str. 6 dalyje teigiama, kad „gavęs atsakovo ir trečiųjų asmenų atsiliepimus ar pasibaigus atsiliepimų pateikimo terminams, teismas nustato parengiamojo posėdžio vietą, datą bei laiką ir praneša apie tai dalyvaujantiems byloje asmenims, nurodydamas neatvykimo į parengiamąjį posėdį pasekmes, *arba* nustato, kad pasirengimas nagrinėti bylą teisme vyks paruošiamųjų dokumentų būdu.“³¹ Ypač svarbus šiuo atveju yra ieškinys ir atsiliepimas į ieškinį, į kuriuos atsižvelgdamas teismas ir nusprendžia, kurią formą naudoti tikslingiau, kad veiksmingai būtų įgyvendinti civiliniam procesui keliami tikslai konkrečioje civilinėje byloje. Taigi, atsižvelgdamas į šalių sugebėjimą formuluoti savo teisinę ir faktinę poziciją, atsižvelgdamas į tai, ar šalys atstovaujamos teisininkų, rašytinio proceso tvarka teismas nutartimi nustato vieną iš dviejų pasirengimo teismui nagrinėjimui formų – rašytinę arba žodinę.

Rašytinė forma (apsikeičiant šalims rašytiniais dokumentais) nustatoma tokiu atveju, jeigu šalys atstovaujamos teisininkų, jeigu, teismo nuomone, šalys pakankamai kvalifikuotai geba reikšti savo argumentus. Pavyzdžiui, vienoje iš Vilniaus miesto trečiojo apylinkės teismo bylų teismas nusprendė rengtis teismui nagrinėjimui rašytiniu būdu, kadangi šaliai, pateikus atsiliepimą į ieškinį, buvo pakankamai aiškiai ir motyvuotai dėstoma nuomonė bei byla buvo vedama per asmenį, turintį aukštąjį universitetinį teisinį išsilavinimą.³² Todėl teismas, įvertinęs aplinkybes, nusprendė rengtis bylai rašytiniu būdu. Tokiu atveju teismas nusiunčia ieškovui gautą atsiliepimą į pareikštą ieškinį.

Žodinė forma pasirenkama, jeigu teismas mano, kad bus geriau ir išsamiau pasirengta nagrinėti bylą bendraujant su šalimis ar jų atstovais tiesiogiai. Tai matyti ir iš Vilniaus miesto trečiojo apylinkės teismo nutarčių, kuriomis skiriamas parengiamasis teismo posėdis. Minimas teismas kaip priežastis, kodėl skiria parengiamąjį posėdį, nurodo, kad tokiu būdu bus geriau ir

³¹ Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas. *Valstybės žinios*. 2002, Nr. 36-1340.

³² Vilniaus miesto trečiojo apylinkės teismo civilinė byla, bylos Nr. 2-415-585/08.

išsamiau pasirengta nagrinėti bylą,³³ kad taip bus efektyviau siekiant išsiaiškinti galutinius šalių reikalavimus ir atsikirtimus, surinkti įrodymus, suteikti galimybę šalims pareikšti nuomonę dėl reikalavimų ir atsiliepiamuose išdėstyto argumentų, įvertinti taikos sutarties sudarymo galimybes.³⁴ Taigi vyksta parengiamasis posėdis, į kurį kviečiamos šalys. Be to, nusprendus bylai rengtis žodiniu būdu, teisėjams tenka mažiau techninio darbo. O ir advokatai, susirašinėdami dublikais – triplikais, kartais nukrypsta nuo ginčo esmės ir tinkamai neatskleidžia pačios bylos. Tokiu atveju teismui tenka tapti aktyvesniam, norint tinkamai pasirengti nagrinėti bylą (žr. priedą).

Galimybė pasirinkti žodinę arba rašytinę pasirengimo nagrinėti bylą formą (tai numatyta ir, pavyzdžiui, Vokietijos § 272 ZPO,³⁵ Austrijos § 176 ZPO),³⁶ suteikia šiai proceso stadijai lankstumo. Kuri iš formų bus pasirinkta, priklauso nuo konkrečios bylos, jos aplinkybių ir tai jau sprendžia bylą nagrinėjantis teisėjas. Taip kiekvienoje konkrečioje byloje galima rasti tinkamą proceso operatyvumo ir ekonomiškumo, šalių lygiateisiškumo, teisingumo ir bylos išnagrinėjimo visapusiškumo principų santykį.

2.1. Pasirengimas teisminiam nagrinėjimui rašytine forma

Pasirengimas teisminiam bylos nagrinėjimui paruošiamųjų dokumentų būdu reglamentuojamas CPK 227 str. Pasirengimas teisminiam nagrinėjimui paruošiamųjų dokumentų būdu iš esmės reiškia pasirengimą teisminiam nagrinėjimui rašytiniame procese, nes šalys savo poziciją formuluoja paruošiamuosiuose procesiniuose dokumentuose.

Tai veiksmingas proceso operatyvumo ir ekonomijos požiūriu būdas, kadangi šalims nereikia vykti į teismą, o jų reikalavimai pateikiami raštu. Kyla klausimas, kokiais atvejais teismas gali taikyti šią pasirengimo formą? Įstatymas numato privalomus ir fakultatyvius atvejus, kada teisminiam nagrinėjimui yra rengiamasi raštu.

Privalomasis rengiamasis rašytiniu forma skiriamas tada, kai pagal CPK 55 str. (atstovavimas teisme juridiniams asmenims) bei CPK 56 str. 1 dalies 1 ir 2 punktuose numatyti procesiniai atstovai (advokatai ar advokatų padėjėjai, turintys jų praktikai vadovaujančio advokato rašytinį leidimą atstovauti konkrečioje byloje) atstovauja abiems šalims. Tačiau sistemiškai aiškinant CPK 227 str. 1 dalies ir 55 str. nuostatas bei atsižvelgiant į jų paskirtį, darytina išvada, kad teismas privalo paskirti rašytinį pasirengimą bylos nagrinėjimui ne visais atvejais net ir tada, kai abi ginčo šalys yra juridiniai asmenys, bet tik tada, kai abiem ginčo

³³ Vilniaus miesto trečiojo apylinkės teismo civilinė byla, bylos Nr. 2-1478-391/08.

³⁴ Vilniaus miesto trečiojo apylinkės teismo civilinė byla, bylos Nr. 2-2037-631/08.

³⁵ <<http://www.zpo.de>> [žiūrėta internete 2009-09-10].

³⁶ Nekrošius, V. *Civilinis procesas: koncentruotumo principas ir jo įgyvendinimo galimybės*, p. 149.

šalims (juridiniams asmenims) atstovauja jų darbuotojai – profesionalūs teisininkai, turintys aukštąjį universitetinį teisinį išsilavinimą, taip pat advokatai, advokatų padėjėjai.

Fakultatyvusis rengimasis rašytine forma yra bylą nagrinėjančio teismo teisė, bet ne pareiga. Paprastai pagrindinis kriterijus, nurodantis šios formos taikymo galimybę yra teisinis šalių išprusimas. Čia atsižvelgiama į šalių gebėjimą sėkmingai formuluoti savo argumentus raštu, į suvokimą teisinės argumentacijos, taip pat į tai, ar tokia forma byla teismo posėdyje bus parengta greičiau ir geriau.

Rašytinės formos esmė ta, kad bylos nagrinėjimui rengiamasi šalims apsieičiant procesiniais dokumentais.³⁷ Tačiau atkreiptinas dėmesys, kad šalių apsikeitimas ieškinio pareiškimu ir atsiliepimo į ieškinį pateikimu vyks nepriklausomai nuo to, kokia forma – žodinė ar rašytinė – bus pasirinkta.

CPK 227 str. 2 dalyje įtvirtinta, jog rašytinio pasirengimo teismui nagrinėjimui pagrindas yra du paruošiamieji dokumentai:

- dublikas (ieškovo atsiliepimas į atsakovo pateiktą atsiliepimą);
- triplikas (atsakovo atsiliepimas į ieškovo dubliką).

Tad teismas, nustatęs, kad bus rengiamasi rašytinio proceso tvarka, priima nutartį dėl rengimosi formos ir apie tai praneša byloje dalyvaujantiems asmenims, taip pat kartu su šia nutartimi nusiunčia ieškovui iš atsakovo gautą atsiliepimo į ieškinį nuorašą bei pasiūlo pateikti dubliką. Gavęs dubliką, teismas jį persiunčia atsakovui ir nustato terminą triplikui pareikšti.

Paruošiamųjų dokumentų skaičius įstatymo yra ribojamas. Tripliko pateikimu šalių susirašinėjimas turėtų baigtis, tačiau išimtiniais atvejais teismas motyvuota nutartimi gali nustatyti didesnę paruošiamųjų dokumentų skaičių, jei, pavyzdžiui, triplike nurodomi papildomi, anksčiau neminėti argumentai ar įrodymai ir teismas juos pripažįsta leistiniais. Tokiu atveju teismas turėtų sužinoti ir ieškovo poziciją naujai pateiktos medžiagos atžvilgiu. Tačiau, lyginant su kitomis valstybėmis, nevienareikšmiškai yra sprendžiamas tokių procesinių raštų skaičius pasirengimo teismui byloje nagrinėjimui stadijoje klausimas. Kai kuriose valstybėse parengiamųjų procesinių raštų skaičius iš esmės nėra ribojamas, pavyzdžiui, Vokietijoje, Austrijoje, Estijoje.³⁸ Tačiau tai nereiškia, kad jų gali būti be galo daug. Paprastai rekomenduojama apsiriboti dviem tokiais raštais (pavyzdžiui, Šveicarijos CPK be ieškinio ir atsiliepimo į ieškinį, numato galimybę pateikti dar du parengiamuosius procesinius raštus – repliką ir dubliką),³⁹ tačiau atsižvelgiant į bylos aplinkybes teismui suteikiama teisė nustatyti ir didesnę skaičių. Kyla klausimas, kaip teismai sprendžia paruošiamųjų procesinių raštų skaičiaus problemą praktikoje? Iš atliktos apklausos matyti, jog teisėjui nusprendus pasirengti bylai

³⁷ Vilniaus miesto trečiojo apylinkės teismo civilinė byla, bylos Nr. 2-214-391/09.

³⁸ Nekrošius, V. *Civilinis procesas: koncentruotumo principas ir jo įgyvendinimo galimybės*, p. 149.

³⁹ *Ibid.*

paruošiamųjų dokumentų būdu, t. y. su triplikais, štai nuo šio momento prasideda bereikalingas proceso vilkinimas. Juo labiau, kad po tripliko parašymo, teismas paprastai skiria parengiamąjį posėdį ir viskas prasideda iš pradžių. Tokia ydinga praktika gyvuoja, pavyzdžiui, Vilniaus apygardos teisme, nagrinėjant bylas pirmąja instancija (žr. priedą). Tipiškas blogas pavyzdys, kaip netinkamai teismas organizavo pasirengimą bylos nagrinėjimui paruošiamųjų dokumentų būdu matyti iš vienos Vilniaus apygardos teismo civilinės bylos. Teisėjui nusprendus pasirengti bylai su daugiau nei vienu tripliku, prasidėjo bereikalingas proceso vilkinimas, o bylai nebuvo suteikta jokio papildomo aiškumo. Vėliau buvo skirtas dar ir parengiamasis posėdis.⁴⁰ Tokiu atveju paprasčiausių nesudėtingų civilinių bylų nagrinėjimas užtrunka daugiau nei metus pirmojoje instancijoje. Pateiktina ir kita Vilniaus apygardos teismo civilinės byla, kur pasirengimas vyksta nuo 2003 metų (viena iš proceso šalių yra JAV registruota įmonė).⁴¹ Šiai bylai rengtis teismas taip pat nusprendė su daugiau nei vienu tripliku, vėliau skirti dar ir parengiamieji posėdžiai, kadangi atsirado pagrindas reikšmingiems įrodymams išreikalauti. O vėliau minimoje byloje prireikė dar ir įrodymų, esančių užsienio valstybėje (tokių įrodymų pateikimas užtruko), kadangi rengiantis bylos nagrinėjimui paaiškėjo, kad minėtoji JAV registruota įmonė nebeegzistuoja (prieš keletą metų išregistruota). Pradėta aiškintis, kas yra įmonės savininkai, kada ji registruota. Tuo tarpu įmonės atstovai teigia, kad įvyko teisių perėmimas ir prašo teismą taikyti CPK 48 str. Taip pat aiškinamasi, ar teisėtas buvo teisių perėmimas. Vyksta apsikeitimas išvadamis su JAV advokatais siekiant išsiaiškinti, teisėtas ar neteisėtas teisių perėmimas įvyko minimoje byloje. Iš JAV advokatų gautos skirtingos išvados. Teisėjai kilo abejonių, ar nebuvo suklastoti teisių perėmimo dokumentai. Atsirado pagrindas kreiptis į prokuratūrą dėl dokumentų klastojimo. Taigi praktikoje pasitaiko ir tokių atvejų, kai pasirengimui neužtenka ne tik kad dubliko ir tripliko pateikimo, bet ir vėliau, paskyrus parengiamąjį posėdį (atkreiptinas dėmesys ir į tai, kad paminėtoje byloje Nr. 2-643-262/09 parengiamieji posėdžiai skiriami maždaug kas 5 mėnesius), nepavyksta pasirengti iš karto. Taip būna, kai šalys labai atkaklios ir kilęs ginčas tarp jų taip pat stiprus. Todėl manome, kad procesinių dokumentų skaičiaus ribojimas yra teigiamas dalykas, nes taip įstatymų leidėjas siekia, jog visa būtina procesinė medžiaga būtų sukoncentruota dviejuose procesiniuose raštuose. Šalys, žinodamos vėlesnes naujų įrodymo pateikimo ribotas galimybes, stengsis įrodymus išdėstyti keliuose parengiamuosiuose dokumentuose. O tai paspartina ir sprendimo priėmimą byloje. Taigi, siekiant užkirsti kelią bylos vilkinimui, teismas turi išaiškinti šalims, kad įrodymai, kurie galėjo būti pateikti ieškinyje, atsiliepime į ieškinį, dublike, triplike, vėliau gali būti

---

⁴⁰ Vilniaus apygardos teismo civilinė byla, bylos Nr. 2-849-41/06.

⁴¹ Vilniaus apygardos teismo civilinė byla, bylos Nr. 2-643-262/09.

nepriimami. Tiek šalys, tiek teismai turi laikytis CPK nuostatų, kad visus įrodymus reikia pateikti parengiamojoje stadijoje.

Paruošiamajam dokumentui pateikti negali būti nustatytas ilgesnis kaip keturiolikos dienų terminas nuo atsiliepimo į ieškinį ar paruošiamųjų dokumentų įteikimo dienos. Tačiau šis terminas gali būti atnaujinamas šaliai įrodžius, jog ši terminą praleido dėl svarbių priežasčių, taip pat pratęstas pagal CPK nustatytas procesinių terminų pratęsimo taisyklės. Šiuo klausimu pasisakė Lietuvos Aukščiausiasis teismas vienoje iš konsultacijų: „pagal CPK 227 str. 2 dalį paruošiamiesiems dokumentams pateikti gali būti nustatytas ne ilgesnis kaip keturiolikos dienų terminas nuo paruošiamųjų dokumentų įteikimo dienos. Taigi įstatymas nustato maksimalų terminą paruošiamiesiems dokumentams pateikti, o konkretų terminą šiems procesiniams veiksams atlikti neperžengdamas įstatymo ribų nustato teismas (CPK 73 str. 1 dalis). CPK 227 str. 2 dalyje įtvirtintas procesinis terminas nėra naikinamasis. Kai teismo paskirtas keturiolikos dienų terminas paruošiamiesiems dokumentams pateikti yra pasibaigęs, teismas šio termino pratęsti negali, tačiau asmenims, praleidusiems jį dėl priežasčių, kurias teismas pripažįsta svarbiomis, praleistas terminas gali būti atnaujinamas CPK 78 str. nustatyta tvarka. Tuo atveju, kai teismo paskirtas terminas paruošiamiesiems dokumentams pateikti nėra pasibaigęs, esant pagrindui gali būti taikomos CPK 77 str. įtvirtintos procesinio termino pratęsimo taisyklės. Tokią galimybę netiesiogiai patvirtina ir CPK 142 str. 1 dalies nuostata, leidžianti teismui išimtiniais atvejais pratęsti nustatytą terminą atsakovui pateikti atsiliepimą į pareikštą ieškinį.“⁴²

Aptariant pasirengimo bylos nagrinėjimui rašytinių dokumentų būdu formą, paminėtinas CPK 285 str. reglamentuojamas sprendimo už akių institutas. Žinomi du skirtingi sprendimo už akių modeliai: „tikrasis“ ir „netikrasis.“⁴³ „Tikrasis“ sprendimas už akių yra tiesioginis šalies pasyvumo padarinys, paprastai automatiškai reiškiantis neigiamą ginčo baigtį pasyviai šaliai ir teigiamą – aktyviai. Nuo to, kad „tikroju“ sprendimu už akių nebūtų įtvirtinta akivaizdi neteisybė, pasyvioji šalis gali reikalauti „tikrojo“ sprendimo už akių peržiūrėjimo. Taip „tikrasis“ sprendimas už akių iš dalies gali tapti veiksminga priemone, paraginančia pasyviają šalį ištraukti į bylą jei ne iki šio sprendimo priėmimo, tai bent po jo. „Netikrasis“ sprendimas už akių nereiškia automatinio teismo sprendimo aktyviosios šalies naudai pasyviosios šalies atžvilgiu. Tai bylos išnagrinėjimo pasyviai šaliai už akių rezultatas. Čia pasyvioji šalis nedalyvauja argumentų pateikime, atsikirtime į juos, teismas gali išgirsti tik vienos šalies poziciją, o tai dažnai ir nulemia nepalankią bylos baigtį pasyviajai šaliai. Taigi „netikrasis“ sprendimas už akių, kaip matome, yra artimesnis įprastam sprendimui kaip rungimosi proceso rezultatui, be to, labiau užtikrinama pagrindinė teismo funkcija – teisingumo vykdymas. Tačiau

---

⁴² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2004 m. kovo 18 d. konsultacija Nr. A3-101 „Dėl kai kurių Civilinio proceso kodekso normų taikymo“.

⁴³ Simaitis, R. Sprendimas už akių. *Justitia*. 2004, 3(51), p. 32.

tiek „tikrasis“, tiek „netikrasis“ sprendimas už akių yra priemonė, skatinanti proceso eigą, kai viena iš šalių vengia dalyvauti procese.

Lietuvoje sprendimą už akių galima priimti tiek ieškovo, tiek atsakovo atžvilgiu. Kaip teigia knygos „Civilinis procesas: teorija ir praktika“ autoriai: „sistemiškai aiškinant CPK 285 str. 1 dalį, 135 str. 1 dalies 5 punktą ir 142 str. 2 dalies 4 punktą bei 4 dalį, paaiškėja, kad tais atvejais, kada teismas nustato pasirengimą bylos nagrinėjimui paruošiamųjų dokumentų būdu (CPK 225 str. 6 punktą ir 227 str.), jeigu ieškovas, gavęs atsakovo atsiliepimą į ieškinį, nepateikia dubliko, atsakovui prašant teismas ieškovo atžvilgiu priima sprendimą už akių.“⁴⁴ Taigi, jeigu šalis neįvykdo nustatytos pareigos – laiku pateikti paruošiamąjį procesinį dokumentą – gali būti taikomas sprendimo už akių institutas.⁴⁵ Tik atsakovas, kaip ir ieškovas, atsiliepime į ieškinį turi nurodyti, ar jis prašo priimti sprendimą už akių, jeigu ieškovas nepateiks paruošiamųjų dokumentų pasirengimo bylos nagrinėjimui stadijoje. Šiuo klausimu pasisakė Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjai vienoje iš konsultacijų: „sprendimo už akių institutas taikomas proceso šaliai už įstatyme numatytų procesinių pareigų neatlikimą. CPK 285 str. 1 dalis nustato, kad sprendimas už akių gali būti priimtas tais atvejais, kai į teismo posėdį neatvyksta viena iš šalių, kuriai tinkamai pranešta apie posėdžio laiką bei vietą ir iš jos negautas pareiškimas nagrinėti bylą jai nedalyvaujant, o į posėdį atvykusi šalis prašo tokio sprendimo priėmimo, taip pat kitais šiame kodekse numatytais atvejais. Pagal CPK 142 str. 4 dalį, esant ieškovo prašymui, sprendimas už akių gali būti primamas, atsakovui be pateisinamos priežasties per nustatytą terminą nepateikus atsiliepimo į ieškinį. CPK 227 str., reglamentuojančiame pasirengimą nagrinėti bylą paruošiamųjų dokumentų būdu, nėra numatyta teismo galimybė šaliai, neįvykdžiusiai pareigos laiku pateikti dubliką ar tripliką, priimti sprendimą už akių, tačiau atsakant į klausimą, ar šiuo atveju sprendimo už akių institutas gali būti taikomas, civilinio proceso įstatymą būtina aiškinti sistemiškai.“⁴⁶ Taigi dublikas ir triplikas yra procesiniai dokumentai, už kurių nepateikimą taip pat gali būti taikomas sprendimo už akių priėmimas. Nepateikdamos šių procesinių dokumentų šalys tinkamai nesirengia bylos nagrinėjimui, nesirūpina greitu bylos išnagrinėjimu. Taigi šaliai, kuri nepateikė reikiamo procesinio dokumento, logiška, kad atsiranda neigiami teisiniai padariniai, nes ji piktnaudžiauja procesu. Šalis neįvykdė pareigos per nustatytą laiką.⁴⁷ Analogiškai šiuo klausimu pasisakė ir Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senatas: „teismas, remdamasis byloje esančiais įrodymais, gali priimti sprendimą už akių ieškovo prašymu, jeigu atsakovas be pateisinamos priežasties per teismo nustatytą terminą nepateikė atsiliepimo į ieškinį, arba atvykusios šalies prašymu, kai

⁴⁴ Driukas, A.; Valančius, V. *Civilinis procesas: teorija ir praktika*. III tomas, p. 232.

⁴⁵ Vilniaus miesto trečiojo apylinkės teismo civilinė byla, bylos Nr. 2-206-582/09.

⁴⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2004 m. kovo 18 d. konsultacija Nr. A3-101 „Dėl kai kurių Civilinio proceso kodekso normų taikymo“.

⁴⁷ Vilniaus miesto trečiojo apylinkės teismo civilinė byla, bylos Nr. 2-1289-391/08.

pasirengimas nagrinėti bylą teisme vyksta parengiamajame teismo posėdyje ir neatvyksta į šį posėdį šalis, kuriai buvo tinkamai pranešta apie posėdžio vietą ir laiką, bei CPK 246 str. 1, 2 ir 5 dalyse numatytais atvejais (CPK 142 str. 2 dalies 4 punktas, 4 dalis, 230 str. 2 dalis, 246 str. 1, 2, 5 dalys, 285 str. 1 - 4 dalys). Teismo sprendimas už akių taip pat gali būti priimamas šalies prašymu, jeigu kita šalis be pateisinamos priežasties per teismo nustatytą terminą nepateikė dubliko (tripliko).⁴⁸ 2009 m. lapkričio 11 d. Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso pakeitimo ir papildymo įstatymo projekte - 2 būtent ir yra siūloma CPK 227 str. papildyti nauja 3 dalimi ir įrašyti tokią normą: „jeigu šalis be pateisinamos priežasties per teismo nustatytą terminą nepateikia paruošiamojo dokumento (dubliko, tripliko ir atsiliepimų į juos), teismas, esant kitos šalies prašymui, turi teisę priimti sprendimą už akių.“⁴⁹ Priėmus sprendimą už akių, byla išnagrinėjama iš esmės. Šalies pareiga pateikti procesinį dokumentą išnyksta. Pasyvaus šalies elgesio atveju teismas procesą nukreipia kitokia nei įprasta linkme ir taiko neįprastas procesines priemones, todėl pasyvi šalis gali ir nepasiekti laukiamo procesinio rezultato byloje. Akivaizdu, kad kai viena šalis yra pasyvi, teismas negali įgyvendinti principo *audiatur et altera pars*.⁵⁰ Tik teismas, priimdamas sprendimą už akių, turi visapusiškai įvertinti visas žinomas aplinkybes, proceso eigą, ankstesnę šalies elgesį ir nebūti griežtai formalus, kad sprendimas už akių, užuot buvęs proceso spartinimo priemonė, netaptų bylą vilkinimo priežastimi.

Teismų praktikoje kyla klausimų, ar teismas turi teisę baigti pasirengimą bylos nagrinėjimui parengiamajame teismo posėdyje, jeigu pasirengimas buvo pradėtas rašytinio proceso tvarka. Profesorius V. Nekrošius mano, kad „teismas turi tokią teisę, nes svarbiausias tikslas yra tinkamai pasirengti teismui bylos nagrinėjimui ir šitaip užtikrinti ne tik koncentruotą bylos nagrinėjimą, bet ir kuo išsamesnį bylos aplinkybių tyrimą.“⁵¹ Sutinkame su profesoriaus V. Nekrošiaus nuomone, nes, kaip teigia A. Driukas ir V. Valančius, „pasirengimas nagrinėti bylą vienu ar kitu būdu nėra savitikslis.“⁵² Parengiamasis teismo posėdis turėtų būti skiriamas motyvuota teismo nutartimi. Šiuo klausimu yra pasisakęs Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senatas: „tais atvejais, kai pasirengimas civilinių bylų nagrinėjimui vyksta paruošiamųjų dokumentų būdu, teismas, nustatęs, kad šalys netinkamai suformulavo įrodinėjimo dalyką, nepateikė būtinų įrodymų, turėtų skirti parengiamąjį teismo posėdį ir įrodinėjimo dalyką patikslinti bei pasiūlymus pateikti papildomus įrodymus suformuluoti rašytinėje nutartyje. Kadangi CPK normos, reglamentuojančios pasirengimą civilinių bylų nagrinėjimui paruošiamųjų dokumentų

⁴⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato 2004 m. gruodžio 30 d. nutarimu Nr. 51 patvirtinta „Lietuvos Respublikos teismų praktikos, taikant Civilinio proceso kodekso normas, reglamentuojančias įrodinėjimą, apžvalga“, A2-22.

⁴⁹ Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso pakeitimo ir papildymo įstatymo projektas-2. *Lietuvos Respublikos Seimo duomenų bazė*. 2009, Nr. 9104(1).

⁵⁰ *Lot. – tebūnie išklaudyta ir kita pusė*.

⁵¹ Valančius, V.; Nekrošius, V.; Driukas A. *Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso komentaras*. II ir III dalys. Vilnius: Justitia, 2005, p. 99.

⁵² Driukas, A.; Valančius V. *Civilinis procesas: teorija ir praktika*. III tomas, p. 235.

būdu, nenumato įrodinėjimo dalyko patikslinimo bei įrodymų sąsajumo patikrinimo procedūrų, tai taikytinos CPK 159 str. 1 dalies ir 228 str. 1 dalies nuostatos, leidžiančios daryti išvadą, kad tokiais atvejais skirtinas parengiamasis teismo posėdis.⁵³ Pavyzdžiui, vienoje iš Vilniaus miesto trečiojo apylinkės teismo bylų ir buvo rengtasi iš pradžių rašytiniu būdu, o vėliau pereita ir prie žodinio, kadangi tai buvo labai sudėtinga, kelių tomų byla, rengiantis rašytiniu būdu kilo teismui papildomų klausimų, tad teismas nusprendė kviesti šalis dar ir į parengiamąjį posėdį.⁵⁴ Taip pat iš pradžių rašytiniu, o vėliau žodiniu būdu buvo rengtasi jau minėtose Vilniaus apygardos teismo bylose Nr. 2-849-41/06 ir Nr. 2-643-262/09.

Teismas, nusprendęs teisminiam bylos nagrinėjimui rengtis paruošiamųjų dokumentų būdu, remdamasis CPK 227 str. 3 dalimi taip pat gali atlikti ir kitus procesinius veiksmus, kurie, teismo manymu, būtini tinkamai pasirengti bylą nagrinėti teisme, pavyzdžiui, šalių prašymu gali padėti šalims išreikalauti įrodymus, kurių pačios negali gauti, patikslinti šalių įrodinėjimo pareigas. Taip pat CPK numatytais atvejais teismas gali įrodymus rinkti savo iniciatyva.

Manydamas, kad byla yra tinkamai parengta teisminiam nagrinėjimui, teismas priima nutartį skirti ją nagrinėti teismo posėdyje. „Ši nutartis turėtų būti vertinama kaip *litiscontestatio* (ginčo įtvirtinimas) procese ir yra labai svarbi, kadangi joje, be teismo posėdžio laiko ir vietos, turi būti nurodyti ieškovo reikalavimai ir įrodymai, kuriais jie yra grindžiami, taip pat įrodymai, kuriuos teismas reikalauja savo iniciatyva.“⁵⁵ Taigi šia nutartimi įtvirtinama ta situacija, kuri bus nagrinėjama. Vėlesnis reikalavimų ar atsikirtimų į juos pakeitimas, papildomų įrodymų pateikimas teismo nagrinėjimo metu tampa išimtinė galimybė, kuria jau pasinaudoti sudėtingiau. Tačiau praktikoje dažnai nepaisoma CPK nuostatų, kad visus įrodymus reikia pateikti parengiamojoje stadijoje. Teismai nuolaidžiauja šalims ir leidžia pateikti papildomus įrodymus nagrinėjant bylą iš esmės arba net apeliacijoje (žr. priedą).

---

⁵³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato 2004 m. gruodžio 30 d. nutarimu Nr. 51 patvirtinta „Lietuvos Respublikos teismų praktikos, taikant Civilinio proceso kodekso normas, reglamentuojančias įrodinėjimą, apžvalga“, A2-22.

⁵⁴ Vilniaus miesto trečiojo apylinkės teismo civilinė byla, bylos Nr. 2-217-155/08.

⁵⁵ Nekrošius, V. *Civilinis procesas: koncentruotumo principas ir jo įgyvendinimo galimybės*, p. 152.

3. PASIRENGIMAS NAGRINĖTI BYLĄ PARENGIAMAJAME TEISMO POSĖDYJE

3.1. Pasirengimas teismui nagrinėjimui žodine forma

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2003 m. balandžio 2 d. konsultacijoje Nr. A3-81 nurodoma, jog „parengiamojo posėdžio tikslas – imtis priemonių šalims sutaisyti ir geriau bei išsamiau pasirengti bylos nagrinėjimui teisme (CPK 228 str. 1 dalis). Jo metu apklausiant šalis siekiama išsiaiškinti ginčo esmę, suformuluoti šalių reikalavimų ir atsikirtimų į pareikštus reikalavimus turinį bei išsiaiškinti įrodymus, kuriais jos grindžia savo reikalavimus bei atsikirtimus, įtrauktinus dalyvauti byloje asmenis, siūloma šalims abipusių nuolaidų būdu pasiekti priimtina joms susitarimą ir sudaryti taikos sutartį, šalis sutaisyti bei atlikti kitus veiksmus, kurie reikalingi tinkamai išnagrinėti bylą (CPK 230 str. 1 dalis, 231 str. 1 dalis).“⁵⁶

Žodinis pasirengimas teismui nagrinėjimui (parengiamajame teismo posėdyje) pagal CPK 228 str. 1 dalį skiriamas, jeigu:

- teismas mato, kad byloje galima sudaryti taikos sutartį ar jeigu įstatymai įpareigoja teismą imtis priemonių šalims sutaisyti;
- tokiu būdu bus geriau ir išsamiau pasirengta nagrinėti bylą teisme.

Pasiruošimas teismui nagrinėjimui parengiamajame teismo posėdyje vyksta, kai šalys nėra pakankamai pasirengusios savo argumentus pateikti raštu, nesugeba tinkamai išdėstyti savo pozicijos be teismo pagalbos. Dažniausiai tokioje situacijoje šalys neatstovaujamos advokatų, teismui trūksta aiškiai raštu išdėstytų ieškovo ir atsakovo argumentų ginčijamu klausimu. Tai tampa aišku jau išanginėje dalyje, kuomet pateikiami pirmieji procesiniai dokumentai: ieškinys ir atsiliepimas į ieškinį. Todėl pasiruošimas teismui nagrinėjimui parengiamajame teismo posėdyje teismui padeda nustatyti bylai reikšmingas aplinkybes: posėdžio metu teismas gali šalims užduoti klausimus, reikalauti paaiškinimų, nurodyti aplinkybes, kurias būtina nustatyti bylai, kad byla būtų teisingai išnagrinėta, taip pat posėdžio metu teismas gali geriau ir tiksliau suprasti šalių reikalavimus ir paaiškinimus.⁵⁷ Teismas gali įsitikinti, ar tikrai nėra galimybės pateikti atitinkamų rašytinių įrodymų, kurių galbūt dėl teisinių žinių stokos šalys nepateikė teismui. Taigi parengiamojo posėdžio metu teismas gali vykdyti visus šiuos procesinius veiksmus ir taip geriau pasiruošti teismui nagrinėjimui. Juk įstatymo leidėjo tikslas – bylą išnagrinėti jau per pirmąjį teismo posėdį. Tai įmanoma tinkamai pasirengus teismui nagrinėjimui: kai teismui ir šalims yra visiškai aiškus ieškinio dalykas ir pagrindas,

⁵⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2003 m. balandžio 2 d. konsultacija Nr. A3-81 „Dėl kai kurių Civilinio proceso kodekso, Civilinio proceso kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymo normų taikymo“.

⁵⁷ Hans, DDr.; Fasching, W. *Lehrbuch des oesterreichischen Zivilprozessrechts*. Wien, 1990, p. 352.

atsikirtimai į ieškinį, ieškovo pozicija jų atžvilgiu, įrodymai, kuriais šalys grindžia ar neigia savo reikalavimus ar atsikirtimus. Jei visa minėtoji medžiaga surenkama iki pirmojo teismo posėdžio, teismo nagrinėjimo stadijoje teismui lieka ištirti įrodymus, išklausti baigiamąsias kalbas ir, įvertinus įrodymus, priimti sprendimą. Reikėtų pabrėžti ir tai, kad parengiamasis teismo posėdis gali vykti ir tada, kai šalys yra atstovaujamos advokatų, o pirmieji pateikti procesiniai dokumentai išsamūs ir atitinkantys procesinius reikalavimus, tačiau tarp šalių kilęs civilinių teisinių santykių pobūdis lemia, kad išsiaiškinti visas ginčo detales įmanoma tik žodžiu išklausanč šalis, norint geriau suprasti reikalavimų ir atsikirtimų į juos esmę.

Klausimą dėl parengiamojo teismo posėdžio paskyrimo teismas turi išspręsti ne vėliau kaip per keturiolika dienų nuo atsakovo ir trečiųjų asmenų atsiliepimų gavimo ar termino atsiliepimams pateikti pasibaigimo dienos. Parengiamasis posėdis turi įvykti ne vėliau kaip per trisdešimt dienų nuo nutarties skirti parengiamąjį posėdį priėmimo dienos. Apie parengiamąjį teismo posėdį šalys turi būti informuotos teismo šaukimais.

Praktinė problema, susijusi su pasirengimo nagrinėti civilinę bylą teismo posėdyje stadijos efektyvumu yra ta, kad neretai civilinėse bylose pasirengimo procedūra užtrunka dėl skiriamo ne vieno parengiamojo teismo posėdžio. Pagal CPK 229 str. teismas visus pasirengimo teismui nagrinėjimui keliamus uždavinius turi įgyvendinti jau pirmame teismo posėdyje. Pavyzdžiui, Vilniaus miesto trečiojo apylinkės teismo civilinėje byloje Nr. 2-236-653/09 buvo skirtas parengiamasis posėdis, siekiant išnagrinėti visas bylos aplinkybes ir bylai pasirengta per pirmąjį parengiamąjį teismo posėdį, kadangi buvo aiškios bylos aplinkybės, papildymų, susijusių su pasirengimu, nebuvo.⁵⁸ Pagal CPK antrasis parengiamasis posėdis gali būti skiriamas išimtiniais atvejais: paaiškėjus naujoms aplinkybėms byloje ir jeigu teismas jas pripažįsta leistinomis, taip pat jeigu pirmojo parengiamojo posėdžio metu teismas mato, kad byloje yra reali galimybė sudaryti taikos sutartį. Tačiau, pavyzdžiui, Vilniaus miesto trečiojo apylinkės teismo civilinėje byloje Nr. 2-4985-130/06 buvo paskirti netgi trys parengiamieji teismo posėdžiai, tačiau paskutiniojo parengiamojo posėdžio metu buvo sudaryta taikos sutartis. Teismas jau pirmojo parengiamojo posėdžio metu numatė, kad įmanomas šalių susitaikymas (tai atsispindi parengiamojo posėdžio protokole: teisėjai pasiūlius susitaikyti, šalys teigė, jog reikėtų laiko pasiūlymui apgalvoti). Antrojo parengiamojo posėdžio metu taikaus susitarimo pasiekti dar nepavyko, kadangi šalys iki galo norėjo išsiaiškinti kilusį ginčą bei užkirsti kelią kilti šiam ginčui ateityje (tai ypač svarbu, kadangi kilęs ginčas buvo dėl neteisėto atleidimo iš darbo). Kad minimoje byloje buvo sudaryta taikos sutartis, žinoma, yra sveikintinas dalykas, tačiau nebuvo laikomasi CPK 229 str. įtvirtintų normų. Taigi pateiktasis pavyzdys parodo, kad teismai praktikoje ne visada laikosi nustatyto parengiamųjų posėdžių skaičiaus. Tai matyti ir iš atliktos

---

⁵⁸ Vilniaus miesto trečiojo apylinkės teismo civilinė byla, bylos Nr. 2-236-653/09.

teisėjų ir advokatų apklausos: dauguma jų teigia, jog pasirengimo stadija užsitęsia per kelis posėdžius (žr. priedą). Kyla klausimas, kas yra svarbiau bei efektyviau: ar CPK įtvirtinto parengiamųjų posėdžių skaičiaus nesilaikymas, tačiau tarp proceso šalių pasiektas taikus susitarimas, ar vis dėlto CPK įtvirtinto parengiamųjų posėdžių skaičiaus laikymasis, tačiau nebūtinai pasiektas taikus susitarimas? Teismo parengiamieji posėdžiai atidėliojami ir skiriama jų daugiau nei numatyta CPK 229 str. dėl įvairiausių priežasčių: atsakovo neatvykimas, naujų aplinkybių pateikimas, noras vilkinti terminus, kai parengiamojo posėdžio metu nusprendžiama į bylą įtraukti trečiuosius asmenis, ekspertizės skyrimas, patikslinto ieškinio pateikimas^{59 60} ir kt. Pavyzdžiui, Vilniaus miesto trečiojo apylinkės teismo vienoje iš bylų dėl vaiko išlaikymo buvo skirti taip pat trys parengiamieji posėdžiai, kadangi į pirmuosius du atsakovas (vaiko tėvas) neatvyko. Atsakovui nebuvo įteikti procesiniai dokumentai: pašto pranešimai buvo palikti, tačiau jis nereagavo, procesinių dokumentų nei iš pašto įstaigos, nei iš teismo nepasiėmė. Tai rodė, kad atsakovas deklaruotoje gyvenamojoje vietoje nesilanko, o jokia kita atsakovo buvimo vieta teismui nebuvo žinoma. Kadangi nagrinėjama byla buvo dėl vaiko išlaikymo, o vaiko teisės yra prioritetingos, teismas, vadovaudamasis CPK 132 str., paskyrė atsakovo paiešką per policiją. Dėl šios priežasties buvo skirtas dar ir trečiasis parengiamasis posėdis, į kurį atsakovas jau atvyko (policijai radus atsakovą).⁶¹ Trys parengiamieji posėdžiai buvo paskirti ir kitoje Vilniaus miesto trečiojo apylinkės teismo byloje dėl žalos atlyginimo: trečiasis parengiamasis posėdis čia buvo paskirtas dėl ekspertizės (ginčas byloje tarp šalių kilęs dėl aplieto ir apgadinto buto), kurią skirti nuspręsta antrojo parengiamojo posėdžio metu.⁶² Pateiktinas ir kitas pavyzdys, kur rengiantis bylos nagrinėjimui buvo skiriami net šeši parengiamieji teismo posėdžiai.⁶³ Šioje byloje juntamas akivaizdus bylos vilkinimas iš atsakovo pusės. Jau pirmojo parengiamojo posėdžio metu teisėja atsakovui pasiūlė sudaryti teisinių paslaugų teikimo sutartį, dėl šios priežasties atidedamas pirmasis parengiamasis posėdis. Į antrąjį atsakovas neatvyko. Kaip priežastį nurodė tai, jog teisinių paslaugų teikimo sutartis buvo sudaryta likus vienai dienai iki posėdžio, todėl advokatui nebuvo galimybės tinkamai pasirengti. Atsižvelgdama į tai, kad pačios teisėjos iniciatyva atsakovui buvo pasiūlyta sudaryti teisinių paslaugų teikimo sutartį, teisėja atidėjo antrąjį parengiamąjį posėdį. Taip suteikė galimybę atsakovo advokatui pasiruošti. Kadangi trečiojo parengiamojo posėdžio datą teismas nustatė nepasidomėjęs, kokios mėnesio dienos advokatui yra užimtos, į šį posėdį neatvyko nei atsakovas, nei atsakovo advokatas (priežastis – advokato užimtumas kitoje byloje) ir t. t. Teismas tokius atsakovo veiksmus įvertino kaip piktnaudžiavimą procesinėmis teisėmis ir pagal CPK 95 str. 1 dalį („sąmoningai veikė prieš

⁵⁹ Vilniaus miesto trečiojo apylinkės teismo civilinė byla, bylos Nr. 2-4048-391/08.

⁶⁰ Vilniaus miesto trečiojo apylinkės teismo civilinė byla, bylos Nr. 2-3127-653/07.

⁶¹ Vilniaus miesto trečiojo apylinkės teismo civilinė byla, bylos Nr. 2-2071-155/08.

⁶² Vilniaus miesto trečiojo apylinkės teismo civilinė byla, bylos Nr. 2-338-614/08.

⁶³ Vilniaus miesto trečiojo apylinkės teismo civilinė byla, bylos Nr. 2-230-614/09.

teisingą ir greitą bylos išnagrinėjimą ir išsprendimą“⁶⁴) atsakovui paskyrė baudą. Taip pat pastebėta, jog teismas nesilaiko ir CPK 229 str. įtvirtintos normos, jog antrasis parengiamasis posėdis turi įvykti ne vėliau kaip per trisdešimt dienų nuo pirmojo. Pavyzdžiui, 2009 m. lapkričio 17 d. Vilniaus miesto trečiojo apylinkės teismo civilinėje byloje Nr. 2-6607-155/09 parengiamojo posėdžio metu buvo gautas patikslintas ieškinys, todėl teisėja skyrė kitą parengiamąjį posėdį, kuris vyks 2010 m. sausio 12 d.⁶⁵ Taigi, analizuojant Vilniaus miesto trečiojo apylinkės teismo bylas, nustatyta, kad teismas praktikoje skiria ir tris,⁶⁶ ir keturis, ir daugiau parengiamųjų posėdžių. Tačiau V. Nekrošius pažymi, kad įstatymas numato teismo teisę skirti tik antrą parengiamąjį teismo posėdį. „Net ir matydamas, kad taikos sutartis gali būti sudaryta, bylą nagrinėjantis teismas neturi teisės paskirti trečiojo ir pan.“⁶⁷ V. Nekrošius teigia, jog tuo siekiama kelių tikslų: proceso koncentruotumo bei galimybės pašalinti teismui piktnaudžiauti parengiamojo posėdžio atidėjimo galimybe.⁶⁸ Pritariame V. Nekrošiaus nuomonei ir manome, kad teismas, skirdamas daugiau nei CPK numatyta parengiamųjų posėdžių, gali tol atidėlioti bylos nagrinėjimą, kol šalys susitars, o tai savo ruožtu jau labiau panašu į prievartavimą nei į civilizuotą taikinimo procedūrą. Be to, pavyzdžiui, beveik kiekvienoje sutartyje galime rasti sąlygą, įtvirtinančią šalių pareigą visus kilusius ginčus spręsti derybomis, ir tik joms nepavykus, kreiptis į teismą. Faktas, kad viena šalis pateikė ieškinį, dažniausiai reiškia, kad derybos nepavyko ir šalys nėra nusiteikusios ieškoti kompromiso. Tik teismai, kaip pastebėta, dažnai nesilaiko CPK 229 str. įtvirtintos nuostatos. Manome, kad ši problema nėra sietina su teisiniu reguliavimu, nes CPK 229 str. aiškiai įtvirtinta nuostata, jog parengiamasis posėdis paprastai yra tik vienas, tačiau išimtiniais atvejais arba kai yra galimybė sudaryti taikos sutartį, gali būti skiriamas antrasis. Minima problema, manome, sietina su žmogiškuoju faktoriumi: teisėjo savybės, teisėjų padėjėjų stoka (Lietuvos apylinkių teismuose 2008 metais dirbo 464 teisėjai, o teisėjų padėjėjų tik 294),⁶⁹ nagrinėjimo supratimas (laisvas normų traktavimas), tradicijos, šalių privatūs interesas (noras neskubėti nagrinėti bylą), skurdi materialinė bazė, didelis teismų darbo krūvis (2008 metais didžiausias bendras darbo krūvis buvo Vilniaus miesto pirmajame apylinkės teisme, per minimą laikotarpį šio teismo vienas teisėjas išnagrinėjo 88,29 bylas bei procesinius dokumentus per mėnesį).⁷⁰

⁶⁴ Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas. *Valstybės žinios*. 2002, Nr. 36-1340.

⁶⁵ 2009-11-17 stebėtas parengiamasis posėdis civilinėje Vilniaus miesto trečiojo apylinkės teismo byloje, Nr. 2-6607-155/09.

⁶⁶ Vilniaus miesto trečiojo apylinkės teismo civilinė byla, bylos Nr. 2-786-391/08.

⁶⁷ Nekrošius, V. *Pasirengimas teismui nagrinėjimui civiliniame procese: teoriniai ir praktiniai aspektai*, p. 5.

⁶⁸ *Ibid.*

⁶⁹ <<http://www.teismai.lt/teismai/Informacija%20apie%20Lietuvos%20Respublikos%20teismu%20darba%202008%20metais.pdf>> [žiūrėta internete 2009-09-11].

⁷⁰ *Ibid.*

Pasirengimas parengiamajame teismo posėdyje vyksta žodžiu. Teismo pirmininkas į parengiamąjį posėdį kviečiasi šalis, jas apklausia. Teismas turėtų dar kartą aptarti visus ieškovo reikalavimus, įrodymus, aplinkybes, taip pat ir atsakovo atsikirtimus, išsiaiškinti kilusius neaiškumus. Taip pat teismas parengiamojo posėdžio metu turi aktyviai klausinėti šalis, siūlyti pateikti papildomų įrodymų, reikalauti paaiškinimų. Jeigu teismas mato poreikį ir įstatymas jam suteikia tokią teisę, jis privalo rinkti įrodymus ir savo iniciatyva. Parengiamasis teismo posėdis vyksta pagal bendrąsias proceso pirmojoje instancijoje taisykles, šalims išsiaiškinamos teisės ir pareigos, posėdžio metu rašomas protokolas. Svarbiausia šiame posėdyje išsiaiškinti ginčo esmę, galutinai suformuluoti šalių reikalavimų ir atsikirtimų į pareikštus reikalavimus turinį, įrodymus, kuriais šalys grindžia savo reikalavimus, atsikirtimus, įtrauktinus byloje dalyvauti asmenis. Kaip teigiama A. Driuko ir V. Valančiaus knygoje „Civilinis procesas: teorija ir praktika „ypač svarbi parengiamojo teismo posėdžio dalis yra šalių apklausa dėl pareikšto ieškinio ir atsiliepiamo į jį.“⁷¹ Todėl pagal CPK 230 str. 2 dalį dėl neatvykusios į parengiamąjį posėdį šalies, kuriai buvo tinkamai pranešta, atvykusios šalies prašymu bylą nagrinėjantis teismas priima sprendimą už akių. „Jeigu į parengiamąjį posėdį be svarbių priežasčių neatvyksta abi šalys, kurioms yra tinkamai pranešta, teismas gali palikti ieškinį nenagrinėtą.“⁷² Šiuo klausimu pasisakė Lietuvos Aukščiausiasis Teismas: „jeigu atsiliepiame į ieškinį atsakovas pripažįsta ieškinį (CPK 142 str. 2 dalies 1 punktas), tačiau tiek jis, tiek ieškovas be svarbių priežasčių neatvyksta į parengiamąjį posėdį, sprendimas už akių (CPK 285 str.) negali būti priimamas, nes sprendimo už akių institutas yra įstatyme nustatyta procesinė sankcija šaliai už pasyvumą teismo procese. Tuo tarpu atsakovo veiksmus, kuriais teisme pareikštas ieškinys pripažįstamas (CPK 42 str. 1 dalis, 140 str. 2 dalis), nėra pagrindo vertinti kaip šio asmens procesinį pasyvumą. Tokiu atveju teismas turėtų apsvarstyti galimybę CPK 230 straipsnio 3 dalies pagrindu palikti ieškinį nenagrinėtą. Jeigu nėra pagrindo palikti ieškinį nenagrinėtą, teismo nutartimi byla skiriama nagrinėti teismo posėdyje (CPK 232 straipsnis).“⁷³ Minimoje konsultacijoje taip pat teismas pažymėjo, kad jei atsiliepiame į ieškinį atsakovas pripažįsta ieškinį, paprastai turėtų būti skiriamas ne parengiamasis teismo posėdis, o priimama nutartis skirti bylą nagrinėti teismo posėdyje. Kai į teismo posėdį neatvyksta abi šalys ir atsakovas atsiliepiame į ieškinį nurodęs, kad ieškinį pripažįsta, ir jeigu nėra CPK 42 str. 2 dalyje numatytų aplinkybių, teismas priima atsakovo ieškinio pripažinimą ir bylos nagrinėjimą iš esmės užbaigia priimdamas sprendimą su sutrumpintais motyvais. Tai įrodo ypač svarbų šalių dalyvavimą parengiamajame posėdyje. Manome, kad tokios neigiamos procesinės

⁷¹ Driukas, A.; Valančius, V. *Civilinis procesas: teorija ir praktika*. III tomas, p. 239.

⁷² Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas. *Valstybės Žinios*. 2002, Nr. 36-1340.

⁷³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2003 m. birželio 12 d. konsultacija Nr. A3-81 „Dėl kai kurių Civilinio proceso kodekso, Civilinio proceso kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymo normų taikymo“.

pasekmės kaip sprendimo priėmimas už akių, ieškinio palikimas nenagrinėto yra tinkamos ir skatina šalis atlikti savo pareigas, rūpintis proceso skatinimu, nepiktnaudžiauti procesinėmis teisėmis. Ir teismas neigiamas procesines pasekmes turėtų taikyti gana aktyviai.

Aptariant parengiamąjį teismo posėdį reikėtų paminėti esminį skirtumą tarp parengiamojo teismo posėdžio ir teismo nagrinėjimo posėdžio. Skirtumą lemia skirtingi šių proceso dalių tikslai. Parengiamojo posėdžio tikslas - pasirengti bylos nagrinėjimui taip, kad ji būtų išnagrinėta jau per pirmąjį teismo posėdį. Tuo tarpu teismo nagrinėjimo tikslas yra kaip galima operatyviau ir teisingiau išnagrinėti bylą ir priimti sprendimą. Taigi parengiamajame teismo posėdyje įrodymai yra renkami, gali būti pateikiami (bet dar netiriami), aiškinamasi faktinė bylos situacija. Teismo nagrinėjimo metu pasirengimo metu surinkti įrodymai tiriami ir vertinami.

Parengiamasis posėdis gali būti baigiamas keliais būdais:

- teismo nutartimi patvirtinama šalių sudaryta taikos sutartis ir byla nutraukiama;
- nepavykus sudaryti taikos sutarties, atsižvelgdamas į byloje dalyvaujančių asmenų nuomonę ir parengęs bylą nagrinėti teisme, remdamasis CPK 232 str. teismas priima nutartį skirti bylą nagrinėti teismo posėdyje;
- priimama teismo nutartis pratęsti teismo posėdį ir pradėti bylos nagrinėjimą iš esmės iškart po parengiamojo teismo posėdžio pagal CPK 231 str. 5 dalį, jei parengiamojo posėdžio metu paaiškėja, kad papildomi pasirengimo bylai nagrinėti teisme veiksmai nėra reikalingi. Tokiu atveju teismui nereikia priimti nutarties skirti bylą nagrinėti teismo posėdyje, ir bylos nagrinėjimas tęsiamas nuo nagrinėjimo teisme stadijos.
- esant įstatyme numatytiems pagrindams, teismas, paaiškėjus atitinkamoms aplinkybėms parengiamajame teismo posėdyje, gali priimti ir dar kitokius procesinius sprendimus, pavyzdžiui, bylą nutraukti kitais pagrindais, ieškinį palikti nenagrinėtą ir pan.

3.2. Šalių sutaikinimo procedūra

Pagal 1964 m. CPK teismas neprivalėjo ir neturėjo konkrečiai apibrėžtų svertų inicijuoti taikų ginčų išsprendimą. Jam buvo suteikta tik veikiau abstrakti, o ne pakankamai tiksli ir aiški teisė siūlyti šalims sudaryti taikos sutartį. Pagal galiojančio CPK 2 str. teisinės taikos tarp šalių atkūrimas yra vienas iš civilinio proceso tikslų. Štai ir CPK 159 str. 1 dalyje nustatyta bendroji posėdžio pirmininko pareiga imtis priemonių šalims sutaikyti. Taigi sutaikymo pareigą vertiname kaip sudedamąją posėdžio pirmininko pareigą užtikrinant tinkamą bylos

išnagrinėjimą. CPK 228 str. 1 dalyje nustatyta, kad teismas, matydamas, jog byloje galima sudaryti taikos sutartį ar jeigu įstatymai įpareigoja ją imtis priemonių šalims sutaikyti, skiria parengiamąjį posėdį. Taigi nustatčius, kad šalių susitaikymas yra galimas, įstatymas įpareigoja teismą imtis aktyvių veiksmų, kad ši galimybė būtų įgyvendinta. Tačiau viena svarbiausių sutaikymo prielaidų yra tiesioginis kontaktas su šalimis. Tai lemia žodinio parengiamojo posėdžio poreikį.

CPK 228 str. 1 dalies nuostatą skirti parengiamąjį posėdį, kai teismas mato, kad galima šalis sutaikyti, manome, reikėtų papildomai aiškinti, nes įvertinti taikaus ginčo išsprendimo galimybę nėra lengva. „Susitaikymas – unikalus dalykas, priklauso nuo daugelio dažnai visiškai skirtingų ir nenuspėjamų aplinkybių.“⁷⁴ R. Simaitis pateikia keletą taikos sutarties tikimybės įvertinimo rekomendacijų:⁷⁵

- atsižvelgti į tai, ar įstatymai nedraudžia sudaryti taikos sutartį nagrinėjamos kategorijos byloje;
- preliminariai vertintini šalių interesai, jų suderinamumas (pavyzdžiui, byloje dėl skolos išieškojimo atsakovas skolą pripažįsta, bet teigia negalintis jos iš karto sumokėti dėl lėšų trūkumo);
- vertintini ne tik proceso šalių ginčo teisiniai santykiai, bet ir kiti jų santykiai, šių santykių kontekstas (pavyzdžiui, ginčo šalys yra kaimynai, giminės, sutuoktiniai);
- vertintinas ginčo sudėtingumas ir šalių pozicijų įrodinėjimo sudėtingumas;
- vertintina ginčo dalyko vertė, turtinių ginčų suma;
- preliminariai įvertinti šalių ketinimus ir požiūrį į konfliktą.

Pagal CPK 231 str. teismas privalo imtis priemonių šalims sutaikyti, kai tik nustatoma ginčo esmė. Taigi taikinimo procedūra yra kiekvieno parengiamojo teismo posėdžio privalomojo dalis bei viena iš CPK 159 str. 1 dalyje įtvirtintų teismo posėdžio pirmininko pareigų. Nepavykus ginčo išspręsti taikiai, teismas, atsižvelgdamas į byloje dalyvaujančiųjų asmenų nuomones ir parengęs bylą nagrinėti teisme, gali skirti bylą iš esmės nagrinėti teisme. Taikos sutartimi gali būti išspręstas visas ginčas arba jo dalis, svarbiausia, kad problemos išsprendimas vyktų greitai ir efektyviai.

Kaip minėta darbo 3.1. poskyryje, pagal CPK 229 str. gali būti skiriamas vienas parengiamasis posėdis, tačiau jeigu būtų paskatinamas ginčo išsprendimas taikos sutartimi, teismas gali paskirti ir antrąjį parengiamąjį posėdį. Kaip teigia R. Simaitis, skirti antrąjį parengiamąjį posėdį tikslinga, jei „šalys sutinka arba prašo teismo suteikti papildomai laiko pasiderėti, pasinaudoti neteisminėmis tarpininkavimo, nepriklausomo išankstinio vertinimo ir

---

⁷⁴ Simaitis, R. *Teisminis sutaikymas*, p. 21.

⁷⁵ *Ibid.*

kitomis panašiomis procedūromis.⁷⁶ Be to, kaip minėta, siekimas šalis sutaisyti yra vienas iš civilinio proceso tikslų. Žinoma, pagal CPK 140 str. 3 dalį taikinimo procedūra galima ir bet kurioje kitoje civilinio proceso stadijoje, tačiau siekiant užtikrinti kuo greitesnę bylos išnagrinėjimą pagrindinis dėmesys šalių sutaikymui skiriamas pasirengimo nagrinėti civilinę bylą teisme stadijoje. Tai padeda įgyvendinti proceso ekonomiškumo, koncentruotumo ir kitus civilinio proceso principus.

Užsienio valstybėse, pavyzdžiui: JAV, Kanadoje, Anglijoje, šalių sutikimu ginčas perduodamas teisėjui, kuris atlieka sutaikymo veiksmus.⁷⁷ Tuo metu teisminis bylos nagrinėjimas sustabdomas. Jei taikos sutarties sudaryti nepavyksta, teisėjas (taikintojas) negali nagrinėti bylos atlikdamas įprastą teisėjo vaidmenį. Minėtose valstybėse sutaikymo procedūra vyksta konfidencialiai ir jos metu pateiktai medžiaga bei motyvais vėliau remtis kaip įrodymais negalima. Tuo tarpu Prancūzijoje konkreti sutaikymo procedūra nėra nusistovėjusi nusistovėjusi.⁷⁸ Teisėjai tiesiog bendro pobūdžio teisės aktų nuostatomis skatinami padėti šalims ieškoti būdų išspręsti ginčą taikiai, kartais numatoma teismo pareiga imtis priemonių šalims sutaisyti. O, pavyzdžiui, Danijoje sutaikymas nustatytas kaip ir Lietuvoje – kaip privalomas bylos nagrinėjimo teisme etapas.⁷⁹ Jį vykdo bylą nagrinėjantis teisėjas.

Pritariame R. Simaičio nuomonei, kad „taikus ginčų sprendimas iš dalies sugrąžina bylininkų santykius į įprastas vėžes.“⁸⁰ Kita vertus, taikiai išsprendžiant daugiau teisme nagrinėjamų civilinių bylų, taupomas teismo, proceso šalių laikas, mažėja tiesioginės ir netiesioginės bylinėjimosi išlaidos, didėja teismo autoritetas, pasitikėjimas teismais. Taigi šalių sutaikymas tik teigiamas ir naudingas dalykas, kurio teismai, jei yra bent mažiausia galimybė, turėtų siekti. Deja, nagrinėjant Vilniaus miesto trečiojo apylinkės teismo bylas, nustatyta, kad praktikoje pasirengimo metu sutaisyti nedažnai pavyksta (2008 metais tik apie dvidešimt procentų bylų yra užbaigta taikos sutartimi). Tačiau atlikus teisėjų ir advokatų apklausą, matyti, jog mažesniuose Lietuvos miestuose šalis dažniau pavyksta sutaisyti. Darytina išvada, jog dažniau sutaikoma mažesniuose Lietuvos miestuose (žr. priedą).

---

⁷⁶ Simaitis, R. *Teisminis sutaikymas*, p. 21.

⁷⁷ *Ibid.*, p. 23.

⁷⁸ *Ibid.*

⁷⁹ *Ibid.*

⁸⁰ *Ibid.*, p. 18.

4. PASIRENGIMAS NAGRINĖTI CIVILINĘ BYLĄ TEISMO POSĖDYJE APELIACIJOJE, KASACIJOJE BEI ATSKIRŲ KATEGORIJŲ BYLOSE

4.1. Pasirengimas bylos nagrinėjimui apeliacinės instancijos teisme

Civilinio proceso normos, susijusios su pasirengimu teisminiam bylos nagrinėjimui, taikomos ne tik nagrinėjant bylą pirmosios instancijos teisme. Atsižvelgiant į pasirengimo bylos nagrinėjimui tikslus, pasirengimą reglamentuojančios normos gali būti taikomos ir apeliacijoje.

Priėmus apeliacinį skundą, prasideda pasirengimas bylos nagrinėjimui. Apeliacijoje galioja ta pati tvarka kaip ir pirmosios instancijos teisme, kad neįmanoma pradėti nagrinėti bylos tam nepasirengus. Be to, apeliacinės instancijos teismas nagrinėja tiek faktinius, tiek teisinius bylos klausimus.

Apeliacinės instancijos teismo pirmininkas arba šio teismo Civilinių bylų pirmininkas, gavę civilinę bylą su apeliaciniu skundu iš pirmosios instancijos, laikydamiesi nustatytos bylų paskirstymo tvarkos, nutartimi sudaro trijų teisėjų kolegiją, paskiria jos pirmininką ir pranešėją, kuriam ir perduoda civilinę bylą su apeliaciniu skundu. Pažymėtina, kad bylas apeliacine tvarka nagrinėja trijų teisėjų kolegija, tačiau už pasirengimą pagal CPK 319 str. 2 dalį atsakingas yra pranešėjas. Jis ir atlieka pasirengimo bylos nagrinėjimui veiksmus:

- patikrina, ar pirmosios instancijos teismas tinkamai išsprendė apeliacinio skundo priėmimo klausimą;
- išsprendžiamas atsiliepimų į apeliacinį skundą priėmimo klausimas;
- išsprendžiamas pareiškimų dėl prisidėjimo prie apeliacinio skundo priėmimo klausimas (jei tokie yra pateikti);
- jei byla bus nagrinėjama žodžiu, dalyvaujantiems byloje asmenims išsiunčiami pranešimai apie apeliacinės instancijos teismo posėdžio laiką, vietą⁸¹;
- atliekami ir kiti veiksmai, kurie, teismo manymu, reikalingi bylos nagrinėjimui apeliacinės instancijos teisme.

---

⁸¹ Vienoje Europos Žmogaus teisių teismo byloje pareiškėja skundėsi teisės į teisingą teismą pažeidimu. Ji nurodė, kad nagrinėjant jos skrybę bylą apeliacinės instancijos teisme ji nebuvo tinkamai informuota apie teismo posėdį (pranešimas apie bylos nagrinėjimą buvo nusiųstas klaidingu adresu) ir todėl neturėjo galimybės pateikti savo argumentų. EŽTT konstatavo, kad šalių lygiateisiškumo principas netektų prasmės, jei vienai iš šalių nebūtų sudaryta galimybė dalyvauti teismo posėdyje, kai tokia galimybė būtų suteikta kitai šaliai. Nagrinėjamu atveju pranešimai apie teismo posėdį buvo išsiųsti tiek pareiškėjai, tiek jos advokatei, tačiau advokatė nebuvo įgaliota atstovauti pareiškėjos apeliaciniame procese, o pranešimas pareiškėjai buvo išsiųstas klaidingu adresu. Esant tokioms aplinkybėms, pareiškėja neteko galimybės aktyviai dalyvauti procese, o situaciją dar labiau apsunkino tai, jog atsakovas dalyvavo teismo posėdyje ir pateikė savo argumentus. Šiuo atveju pareiškėjai turėjo būti sudaryta galimybė uždėstyti savo poziciją dėl atsakovo argumentų, o to nepadarius, buvo pažeistas rungimosi principas bei pareiškėjos teisė į teisingą teismą EŽTK 6 str. prasme// Europos Žmogaus teisių teismo 2008 m. lapkričio 25 d. civilinė byla *Švenčionienė v. Lietuvos Respublika*, Nr. 37259/04.

Pranešėjas privalo gerai išstudijuoti pačią bylą, priimtą teismo sprendimą, apeliacinį skundą. Būtina išsiaiškinti, ar nėra absoliučių sprendimo negaliojimo pagrindų pagal CPK 329 str. 2 dalį. Apeliaciniame procese bylos nagrinėjimui taip pat turi rengtis tiek šalys, tiek kiti byloje dalyvaujantys asmenys. Jie pateikia atsiliepinimus į apeliacinį skundą. Su atsiliepinimais susipažinęs pranešėjas išsiaiškina, ar nereikia atlikti papildomų parengiamųjų veiksmų.

Pasirengimo bylai nagrinėti apeliacinėje instancijoje metu nusprendžiama, kokia forma bus nagrinėjama byla: žodine ar rašytine. Jeigu byla bus nagrinėjama rašytinio proceso tvarka, byloje dalyvaujantys asmenys į teismo posėdį nekviečiami. Teismo posėdis vyksta jiems nedalyvaujant, tik byloje dalyvaujantys asmenys privalo būti informuoti apie teismo posėdį. Nagrinėjant bylą žodžiu, dalyvaujantys byloje asmenys kviečiami į teismo posėdį. Pažymėtina, kad jų neatvykimas nekliudo nagrinėti bylos, jei apie teismo posėdį jiems buvo tinkamai pranešta ir byloje yra tai patvirtinantys įrodymai.

Apeliacijos procesas vyksta pagal bendrąsias CPK nuostatas, taip pat pagal pirmosios instancijos teismo procesą reglamentuojančias teisės normas, kiek jos neprieštarauja apeliacinį procesą reglamentuojančioms teisės normoms. Tačiau kalbant apie pasirengimą bylos nagrinėjimui apeliacinės instancijos teisme, iškyla galimybės šioje stadijoje taikyti bendrąsias pasirengimo teismui bylos nagrinėjimui nuostatas problema. Kaip teigiama vienoje iš Lietuvos Aukščiausiojo Teismo konsultacijų, „apeliacinio proceso esmė ir paskirtis lemia specialią pasirengimo bylai nagrinėti apeliacine tvarka procedūrą (CPK 319 str. 2 dalis), tačiau ši procedūra savaime nedraudžia apeliaciniame procese taikyti ir pasirengimą nagrinėti bylą pirmosios instancijos teisme reglamentuojančias nuostatas, neprieštaraujančias apeliacinį procesą reglamentuojančioms taisyklėms (CPK 302 str.).“⁸² Pavyzdžiui, galima skirti parengiamąjį teismo posėdį ir jeigu „byla yra parengta nagrinėti apeliacine tvarka iš esmės, šalių sutikimu tame pačiame posėdyje byla gali būti pradėta nagrinėti iš esmės (CPK 231 straipsnio 5 dalis, 324 straipsnis).“⁸³ G. Ambrasaitė tokią teismo išvadą vertina kritiškai:

- „visų pirma, remiantis CPK 319 str. 1 dalimi, apeliacinės instancijos teismo posėdžio data nustatoma ta pačia nutartimi, kuria sudaroma teisėjų kolegija bylai apeliacine tvarka nagrinėti;
- antra, visi šalių paaiškinimai ir argumentai apeliacinės instancijos teismui turi būti pateikiami rašytiniuose dokumentuose – apeliaciniame skunde ir atsiliepime į jį, o vėlesnis nukrypimas nuo šių dokumentų turinio yra negalimas (CPK 324 str. 2 dalis)⁸⁴“.

⁸² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2003 m. rugsėjo 26 d. konsultacija Nr. A3-90 „Dėl kai kurių Civilinio kodekso ir Civilinio proceso kodekso normų taikymo“.

⁸³ *Ibid.*

⁸⁴ Ambrasaitė, G. Apeliacija civiliniame procese. Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai (teisė). Vilnius: *Mykolo Romerio universitetas*, 2004, p. 140.

Tai suprantama, nes apeliacija pripažįstama pirmosios instancijos teismo sprendimo pagrįstumo ir teisėtumo kontrolės forma. Tačiau pagrindinis pirmosios instancijos teisme parengiamojo posėdžio tikslas yra išsiaiškinti ginčo esmę ir apimtį. Kadangi apeliacinės instancijos teisme tikrinamas pirmosios instancijos teismo priimto sprendimo teisėtumas ir pagrįstumas ir tai atliekama pagal jau esančią (išimtiniais atvejais – pagal papildomai pateiktą medžiagą), taikyti apeliacinės instancijos teisme pasirengimo teisminei bylos nagrinėjimui pirmosios instancijos teisme procesą reglamentuojančias nuostatas, kurių paskirtis yra padėti išsiaiškinti šalių ginčo esmę ir surinkti bylai reikalingus įrodymus, „nėra jokio poreikio.“⁸⁵ Atlikti reikiamus papildomus procesinius veiksmus, pavyzdžiui, ištirti naujai pateiktus įrodymus, jei tokie reikalingi, apeliacinėje instancijoje galima teismo posėdžio metu.

Pirmosios instancijos teismo nutartis priimti apeliacinį skundą teismo žinion nesaisto apeliacinės instancijos teismo. Šis rengimosi bylos nagrinėjimui metu dar kartą patikrina, ar nebuvo pažeisti CPK 315 str. ir 316 str. reikalavimai priimant apeliacinį skundą. Jeigu apeliacinėje instancijoje nustatoma, kad yra CPK 315 str. 2 dalies 1 - 3 punktuose nurodytų trūkumų, pagal CPK 315 str. 5 dalį apeliacinis procesas nutraukiamas. Tačiau CPK aiškiai nenurodo, kuriame bylos etape, nustatius minėtus trūkumus, gali būti nutraukiamas apeliacinis procesas. Kaip teigia G. Ambrasaitė, „praktikoje dažniausiai šis klausimas išsprendžiamas apeliacinės instancijos teismo nutartimi išnagrinėjus bylą apeliacine tvarka.“⁸⁶ Manome, kad atsižvelgiant į proceso koncentruotumo principą, reikėtų daryti išvadą, jog toks nutraukimas galimas ir pasirengimo apeliaciniam bylos nagrinėjimui metu, kai nustatoma, kad apeliacinis procesas prasidėjo neteisėtai. Juk teismui nebėra jokio tikslo tęsti pasirengimo skundo nagrinėjimui procedūrą. Atsižvelgiant į tai, siūlytume 315 str. 5 dalį patikslinti ir ją išdėstyti taip:

„5. Jeigu šio straipsnio 2 dalies 1 – 3 punktuose nurodyti trūkumai paaiškėja rengiantis apeliaciniam bylos nagrinėjimui ar nagrinėjant bylą apeliacine tvarka teisminiame posėdyje, apeliacinis procesas gali būti nutraukiamas tiek pasirengimo, tiek bylos nagrinėjimo metu, tiek bylą išnagrinėjus.“

Manome, toks įstatymo patikslinimas suteiktų efektyvumo pasirengimui bei leistų, paaiškėjus 315 str. 2 dalies 1 – 3 punktuose nurodytiems trūkumams, apeliacinį procesą nutraukti jau pasirengimo metu. Remiantis CPK 321 str., įstatymas šį klausimą teismui leidžia išspręsti rašytinio proceso tvarka. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad nutartį, kuria procesas yra nutraukiamas, turi teisę priimti tik teisėjų kolegija – teisėjas pranešėjas vienašališkai to atlikti negali. Atsižvelgiant į tai, jog siūlome CPK 315 str. 5 dalį patikslinti ir leisti apeliacinį procesą nutraukti jau pasirengimo metu, siūlytume ir CPK 319 str. 1 punktą patikslinti ir jį išdėstyti taip:

⁸⁵ Ambrasaitė, G. *Apeliacija civiliniame procese*, p. 140.

⁸⁶ *Ibid.*, p. 141.

„1. Apeliacinės instancijos teismo pirmininkas, šio teismo Civilinių bylų pirmininkas, laikydamiesi nustatytos bylų paskirstymo teismuose tvarkos, nutartimi sudaro teisėjų kolegiją, paskiria jos pirmininką ir pranešėją. **Byla su apeliaciniu skundu teisėjui pranešėjui perduodama nedelsiant. Per 5 dienas teisėjų kolegijai privalomai patikrinus, ar nėra 315 str. 2 dalies 1 – 3 punktuose nurodytų trūkumų, teismo pirmininkas nustato teismo posėdžio datą.**“

Pagal CPK 316 str. 3 dalį, apeliacinės instancijos teismas, nustatęs, kad pirmosios instancijos teismas, sprenddamas apeliacinio skundo priėmimo klausimą privalėjo apeliantui skirti terminą trūkumams pašalinti, priima nutartį ir nustato terminą trūkumams pašalinti. 1964 m. CPK 333 str. 1 dalies 1 punkto nuostatose buvo įtvirtinta, kad tokiu atveju byla turi būti gražinama pirmosios instancijos teismui iš naujo spręsti apeliacinio skundo priėmimo klausimą. Tai lėmė proceso trukmę. Be to, pirmosios instancijos teismai, gavę gražintą bylą, priimdavo nutartį apeliacinio skundo trūkumams šalinti ir taip atkartodavo apeliacinės instancijos teismo nutartyje nurodytus argumentus, dėl kurių byla buvo gražinta iš naujo spręsti apeliacinio priėmimo klausimą. Taigi pirmosios instancijos teismas antrą kartą atlikdavo darbą, kurį prieš tai jau buvo atlikęs apeliacinės instancijos teismas.

Pasirengimas apeliaciniam bylos nagrinėjimui gali trukti tiek, kiek būtina tinkamai pasirengti bylos nagrinėjimui, kadangi įstatymas nenustato termino, per kurį teismas privalo pasirengti bylos nagrinėjimui apeliacinės instancijos teisme. Tačiau teismas privalo užtikrinti, kad rengimasis bylos nagrinėjimui netaptų vilkinimu.

4.2. Pasirengimas nagrinėti civilinę bylą teismo posėdyje kasacijoje

CPK 340 str. 5 dalyje teigiama, jeigu „Bylų procesas kasaciniame teisme“ skyriuje tam tikrų procesinių veiksnių atlikimas nereglamentuojamas, taikomi šio Kodekso 1 – 300 str., kiek jie neprieštarauja šio skyriaus nuostatomis. Taigi, remdamiesi CPK 340 str. 5 dalimi, suprantame, kad pasirengimas nagrinėti civilinę bylą kasacijoje vyksta bendrąsias pasirengimo civilinių bylų nagrinėjimui teisme normas taikant *mutatis mutandis*.⁸⁷

Priimtas kasacinis skundas pagal chronologinę tvarką įrašomas į Lietuvos Aukščiausiojo Teismo kasacine tvarka nagrinėjamų bylų sąrašą. Teisėjų atrankos komisija ta pačia nutartimi, kuria priėmė kasacinį skundą, išreikalauja civilinę bylą iš pirmosios instancijos teismo. Pagal CPK 350 str. 7 dalį apie priimto kasacinio skundo įrašymą į Lietuvos Aukščiausiojo Teismo kasacine tvarka nagrinėtinų bylų sąrašą pranešama šalims. Taip pat kartu

---

⁸⁷ (lot.) pakeitus keistinus dalykus, su reikiamais pakeitimais. *Tarptautinių žodžių žodynas*. Vilnius: Vyriausioji enciklopedijų redakcija, 1985, p. 333.

su pranešimu apie kasacinio skundo įrašymą šalims ir tretiesiems asmenims išsiunčiamas skundo nuorašas.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo pirmininkas arba šio teismo Civilinių bylų skyriaus pirmininkas nutartimi sudaro teisėjų kolegiją, kuri nagrinės bylą, taip pat paskiria kolegijos pirmininką, pranešėją ir nustato posėdžio datą. Pažymėtina, įstatymas nenurodo termino, per kiek laiko kasacinis teismas turi išnagrinėti bylą. Taigi, bylos nagrinėjimo trukmė kasaciniame teisme priklauso nuo bylos sudėtingumo, nuo teisėjų darbo krūvio. Posėdžio data nustatoma atsižvelgiant į tai, kad teisėjų kolegija tinkamai spėtų pasirengti bylos nagrinėjimui. Remiantis CPK 356 str. 1 dalimi, bet kuriuo atveju posėdis turi būti skiriamas pasibaigus kasacinio skundo padavimo terminui. Turi būti įsitikinta, kad kiti byloje dalyvaujantys asmenys nepaduos kasacinio skundo. Taip pat posėdis negali būti skiriamas anksčiau kaip vienas mėnuo nuo kasacinio skundo įrašymo į Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nagrinėtinų bylų sąrašą, kad būtų gauti atsiliepimai į kasacinį skundą. Byloje dalyvaujantiems asmenims pranešama bylos nagrinėjimo vieta ir laikas.

Pasirengimo metu pranešėjui perduodamas kasacinis skundas ir byla. Pranešėjas ir kolegijos teisėjai, rengdamiesi nagrinėti bylą, susipažįsta su kasaciniu skundu, su byla, išreikalauja kitas su nagrinėjama byla susijusias bylas, analizuoja Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktiką. Taip pat atlieka ir kitus veiksmus, būtinus tinkamai pasirengti kasaciniam bylos nagrinėjimui.

Kasaciniam bylos nagrinėjimui rengiasi ne tik teisėjų kolegija, bet ir byloje dalyvaujantys asmenys. Jie turi teisę per vieną mėnesį nuo skundo įrašymo į Lietuvos Aukščiausiojo Teismo kasacine tvarka nagrinėjamų bylų sąrašą rašytiniu pareiškimu prisidėti prie kasacinio skundo, jei interesai ir požiūris sutampa su kasatoriaus nuomone ir interesais. Prisidėjimo prie paduoto kasacinio skundo pareiškimas nėra savarankiškas kasacinis skundas ir jame prisidedantis asmuo negali pareikšti savarankiškų apskūsto sprendimo ar nutarties peržiūrėjimo kasacine tvarka pagrindų bei savarankiškų reikalavimų. Minimo prisidėjimo klausimą pagal CPK 350 str. sprendžia teisėjų atrankos kolegija. Taipogi, kasatoriui priešinga šalis, gavusi kasacinio skundo nuorašą, per vieną mėnesį nuo skundo įrašymo į kasacine tvarka nagrinėtinų bylų sąrašą, privalo pateikti atsiliepimą į kasacinį skundą. Kitiems byloje dalyvaujantiems asmenims atsiliepimo į kasacinį skundą pateikimas yra teisė. Atsiliepime į kasacinį skundą privalu išsamiai nurodyti nesutikimo su kasaciniu skundu argumentus. Kai atsiliepimas yra priimamas, keisti ir pildyti jo nebegalima. Priešinga šalis, kiti byloje dalyvaujantys asmenys, nesurašę atsiliepimo į kasacinį skundą, neturi teisės remtis argumentais, kuriuos galėjo išdėstyti atsiliepime į kasacinį skundą, nagrinėjant bylą žodinio proceso tvarka.

Nustatytasis vieno mėnesio terminas atsiliėpimui į kasacinį skundą pateikti gali būti atnaujinamas.

Taigi, aptarę pasirengimą tiek apeliacijos, tiek kasacijos atveju, matome, kad detaliam reglamentuotas tik pasirengimas pirmosios instancijos teisme, o apeliacijos ir kasacijos atveju to nėra, pasitenkinant CPK 302 str. (apeliacijoje) ir 340 str. 5 dalyje (kasacijoje) įtvirtintomis normomis, leidžiančiomis bendrąsias pasirengimo stadijos normas taikyti mutatis mutandis. Nemanome, kad reikėtų papildomo reglamentavimo, kadangi apeliacijos bei kasacijos esmė yra visų pirma peržiūrėti išnagrinetą bylos medžiagą, o pats pasirengimas yra labiau pirmosios instancijos dalykas.

4.3. Pasirengimo teismui nagrinėjimui ypatumai nagrinėjant bylas ypatingąja teise

„Normos, reglamentuojančios ypatingąją teisę, skirtos nagrinėti visiškai kitokios prigimties byloms, kuriose *dažniausiai* nėra ginčo dėl teisės, o teismui paprastai reikia formaliai patikrinti, ar konkrečiu atveju yra įstatymo nustatytos sąlygos priimti vienokį ar kitokį sprendimą.“⁸⁸ Tačiau A. Driuko ir V. Valančiaus knygoje „Civilinis procesas: teorija ir praktika“ teigiama, kad „svarbiausias kriterijus priskiriant bylą prie ypatingąja teise nagrinėtinų bylų yra ne ginčo dėl teisės buvimas ar nebuvimas, o tikslingumas.“⁸⁹ Taigi byloje esantis ar nesantis ginčas nėra esminis bruožas, lemiantis, kuria tvarka bus nagrinėjama viena ar kita byla. Vienintelis kriterijus, kuriuo remiantis bylos priskirtinos nagrinėti ypatingąja teise, yra tikslingumas. Šios teisės tikslas yra patikrinti ir apsaugoti neginčijamas teises. Atrodytų, kad tokiose bylose proceso koncentruotumo poreikis nėra didelis, nes netenka kalbėti apie konflikto pašalinimo iš visuomenės būtinumą. Bet iš tiesų tokiose bylose suinteresuotumas greitu bylos išnagrinetimu yra gal net ir „didesnis nei esant ginčo teisei, nes šiuo atveju dažniausiai yra kalbama apie „teisės apsaugos“ bylas (asmens pripažinimas neveiksniu, įvaikinimas).“⁹⁰

Pasirengimas teismui bylos nagrinėjimui – viena iš bylos nagrinėjimo stadijų, kuri turi tam tikrų ypatumų nagrinėjant bylas ypatingąja teise. Pirmasis ypatumas, skiriantis pasirengimo stadiją ypatingoje teise nuo ginčo teisės yra tas, kad ypatingoje teise *dažniausiai* nėra šalių su priešingais interesais, tačiau tikrai ne visada. Kartais ir ypatingoje teise gali būti šalys su priešingais interesais, pavyzdžiui, bylose dėl notarinių veiksmų apskundimo. Kyla klausimas, ar nagrinėjant bylas ypatingąja teise būtina reikalauti pateikti atsiliėpimą į pareikštą prašymą ir ar būtinas pasirengimas nagrinėti bylą parengiamajame

⁸⁸ Nekrošius, V. Ypatingoji teisė civiliniame procese – prigimtis, esmė, santykis su ieškiniu teise ir reforma (lyginamoji analizė). *Teisė*. 1999, 33(3), p.48.

⁸⁹ Driukas, A.; Valančius, V. *Civilinis procesas: teorija ir praktika*. IV tomas. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2009, p. 599.

⁹⁰ Laužikas, E.; Mikelėnas, V.; Nekrošius, V. *Civilinio proceso teisė*. II tomas, p. 373.

posėdyje ar paruošiamųjų dokumentų būdu. Tai priklauso nuo to, ar konkrečioje byloje yra kitų suinteresuotų asmenų be pareiškėjo. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas vienoje iš konsultacijų išaiškino, kad „pasirengimas bylos nagrinėjimui teisme (CPK 225–231 straipsniai) yra sudėtinė bylos nagrinėjimo teisme dalis, todėl teismams, nagrinėjantiems bylas ypatingosios teisenos tvarka, CPK 225–231 straipsnių nuostatas taip pat reikia taikyti, tačiau kartu su CPK 451, 456, 466, 471, 476, 483, 501, 506, 518, 532 ir 572 straipsniais, kuriuose išvardijami procesiniai veiksmai, kurie pasirengimo bylos nagrinėjimui stadijoje atliekami konkrečioje byloje, nagrinėjamoje ypatingosios teisenos tvarka.“⁹¹ Konsultacijoje Lietuvos Aukščiausiasis Teismas teigia, kad ypatingą teisena nagrinėjamosiose bylose teismas turi vadovautis CPK 225 straipsnio 2, 3 punktuose esančiomis nuostatomis ir suinteresuotiems asmenims (CPK 443 straipsnio 3 dalis) reikia išsiųsti pranešimą dėl atsiliepimo į pareikštą pareiškimą (prašymą) pateikimo, pareikšto pareiškimo ar prašymo (CPK 443 straipsnio 4 dalis) nuorašą, nustatyti terminą atsiliepimui į jį pareikšti (CPK 142 straipsnio 1 dalis, 443 straipsnio 1 dalis). Taip pat ypatingojoje teisenoje nėra priešieškinių, tačiau pagal CPK 443 str. 7 dalį suinteresuoto asmenys bylos nagrinėjimo metu gali pareikšti pareiškimus su savarankiškais reikalavimais.

Lietuvos Aukščiausiasis Teismas minėtoje konsultacijoje taip pat išaiškino, „kai yra CPK 227 straipsnio 1 dalyje nurodytos sąlygos, taikomas pasirengimo nagrinėti bylą teisme paruošiamaisiais dokumentais būdas, o esant CPK 228 straipsnio 1 dalyje nurodytoms sąlygoms turi būti skiriamas parengiamasis teismo posėdis.“⁹² Kyla klausimas, kaip teismas turėtų pasielgti, jeigu CPK 227 straipsnio 1 dalyje, 228 straipsnio 1 dalyje nurodytų sąlygų nėra? Atsakymą taip pat pateikė Lietuvos Aukščiausiasis Teismas: „teismas, gavęs suinteresuotų asmenų atsiliepimus į pareiškimą (prašymą) ar pasibaigus nustatytam atsiliepimų pateikimo terminui ir nusprendęs, kad byla yra parengta nagrinėti teisme, turi teisę, neskirdamas parengiamojo teismo posėdžio ir nenustatydamas pasirengimo bylą nagrinėti teisme paruošiamųjų dokumentų būdu, priimti nutartį skirti bylą nagrinėti teismo posėdyje (CPK 232 straipsnis).“⁹³ Tad atsiliepimo į pareikštą ieškinį bus reikalaujama, jei byloje, be pareiškėjo, yra kitų suinteresuotų asmenų. Jei tokių asmenų nėra, teismas arba galėtų skirti parengiamąjį posėdį, arba iš karto skirti bylą nagrinėti posėdyje. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo pozicija – galimybė nepasirinkti nė vienos iš pasirengimo formų ir iš karto skirti bylą nagrinėti teismo posėdyje – teisės doktrinoje yra kritikuojama. Prof. V. Nekrošius teigia, kad „tokia galimybė ypatingosios teisenos bylose iš tikrųjų yra, tačiau visiškai dėl kitų motyvų. Nė vienos iš pasirengimo formų gali nebūti dėl

---

⁹¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2003 m. birželio 30 d. konsultacija Nr. A3-86 „Dėl kai kurių Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso, Įmonių bankroto įstatymo bei Viešųjų pirkimų įstatymo normų taikymo“.

⁹² *Ibid.*

⁹³ *Ibid.*

galiojančio tardomojo proceso principo.⁹⁴ Jeigu pareiškus atsiliepimą teismas mato, kad padėtis pakankamai aiški, gali iš karto priimti nutartį skirti bylą nagrinėti teismo posėdyje. Tas pats, jei teismas buvo nusprendęs pats išsireikalauti būtinus įrodymus. Pritariame V. Nekrošiaus nuomonei ir manome, kad galimybė apsieiti be konkrečios pasirengimo formos todėl, kad nėra CPK 227 str. 1 dalyje ar 228 str. 1 dalyje nurodytų sąlygų, nėra visiškai tinkama, nes pagal CPK 225 str. 6 punktą teismas privalo pasirinkti vieną iš pasirengimo formų. Ir tai yra įstatymų leidėjo įtvirtintas imperatyvas, o ne galimybė. Pateiktas Lietuvos Aukščiausiojo Teismo išaiškinimas gali iškreipti pasirengimo bylos nagrinėjimui teisme esmę ir vėl grąžinti į tuos laikus, kai pasirengimas praktiškai vyko nagrinėjant bylą teisme. Tai sukeldavo būtinybę po kelis kartus atidėti teismo posėdį.

Svarbu atkreipti dėmesį ir į atsiliepimo ar paruošiamųjų procesinių dokumentų nepateikimo, neatvykimo į parengiamąjį posėdį padarinius. Pagal CPK 443 straipsnio 9 dalį nagrinėjantis bylas ypatingąja teiseną teismas neturi teisės priimti sprendimo už akių, todėl teismas turėtų arba atidėti bylos nagrinėjimą, arba vadovaudamasis taisykle, kad byloje dalyvaujančių asmenų neatvykimas į teismo posėdį netrukdo nagrinėti bylos, ir tiesiog toliau ją nagrinėti (išskyrus atvejus, kai įstatymuose yra nustatyta, kad dalyvaujančių byloje asmenų dalyvavimas teismo posėdyje yra privalomas). Tai dar vienas skirtumas pasirengimo stadijos nagrinėjant bylas ypatingąja teiseną nuo pasirengimo stadijos paprastojoje ginčo teisenoje, kur sprendimo už akių institutas taikomas. Analizuojant Vilniaus miesto trečiojo apylinkės teismo bylas, nagrinėtas ypatingąja teiseną, pasitvirtino, jog sprendimas už akių tokiose bylose nėra taikomas. Teismo suinteresuotajam asmeniui siunčiamame pareiškime nurodoma, kad per keturiolika dienų nuo pranešimo įteikimo dienos šis turi teisę pateikti atsiliepimą į pareiškimą, kuriame nurodytų, sutinka ar nesutinka su pareiškimu, jeigu nesutinka, nesutikimo motyvus, aplinkybes ir įrodymus, patvirtinančius nesutikimo motyvus, informaciją, ar byla bus vedama per advokatą. Apie sprendimą už akių neužsimenama.⁹⁵ Manome, jog sprendimo už akių institutas ypatingosios teisenos bylose įstatymų leidėjo nenumatytas todėl, kad ypatingąja teiseną nagrinėjamos bylos, kuriose *dažniausiai* nėra ginčo, o kadangi nereikia spręsti tarp šalių kilusio ginčo, nėra ir numatyto sprendimo už akių taikymo. Sprendimu už akių siekiama, kad ginčo šalys būtų aktyvios.

Ypatingosios teisenos bylos yra nedispozityvios, tad teismas jose turi būti aktyvus. Pagal CPK 443 str. 8 dalį nagrinėjantis bylą teismas turi imtis visų būtinų priemonių, kad visapusiškai būtų išaiškintos visos bylos aplinkybės. Tai pažymima ir teismų praktikoje: „ypatingosios teisenos bylos yra nedispozityvios bylos, t. y. šiose bylose teismas turi būti

⁹⁴ Laužikas, E.; Mikelėnas, V.; Nekrošius V. *Civilinio proceso teisė*. II tomas, p. 389.

⁹⁵ Vilniaus miesto trečiojo apylinkės teismo civilinė byla, bylos Nr. 2-6271-391/08.

aktyvus (CPK 179 str. 2 d.), nes pagal CPK 443 straipsnio 8 dalį nagrinėjantis bylą teismas turi imtis visų būtinų priemonių, kad būtų visapusiškai išaiškintos visos bylos aplinkybės.“⁹⁶

Pažymėtina ir tai, kad lyginant su kitomis teisenomis, tam tikrų bruožų turi ne tik pasirengimas ypatingojoje teiseje, bet ir kiekviena šia teiseja nagrinėjama byla taip pat yra savita. Pavyzdžiui, rengdamasis bylai dėl *fizinio asmens paskelbimo mirusiu* pagal CPK 451 str. teismas, priėmęs pareiškimą, priima nutartį paskelbti apie bylos iškėlimą „Valstybės žiniuose“ bei dingusio asmens paskutinėje žinomoje gyvenamojoje vietovėje platinamame laikraštyje. Teismas gali nutarti paduoti skelbimą dar ir kitame leidinyje arba apie bylos iškėlimą paskelbti kitokiu būdu, kurį pripažins tinkamu, pavyzdžiui, paskelbti per radiją, televiziją ir pan. Skelbime turi būti laikomasi CPK 451 str. 3 dalyje nurodytų reikalavimų. Teismas nustato ne trumpesnę kaip trijų ir ne ilgesnę kaip šešių mėnesių terminą, per kurį dingusiam asmeniui siūloma atsiliepti. Tai patvirtina ir viena iš Vilniaus miesto trečiojo apylinkės teismo bylų, kurioje pareiškėja kreipėsi į teismą su pareiškimu prašydama pripažinti jos dukrą mirusia. Pareiškėja nurodė, kad dukra išėjo iš namų ir negrįžo. Sutuoktinis kreipėsi į policiją dėl dukros dingimo be žinios, buvo pradėtas ikiteisminis tyrimas. Rengdamasis bylai teismas priėmė nutartį paskelbti apie bylos iškėlimą „Valstybės žiniuose“, taip pat dukros gyvenamosios vietos teritorijoje platinamame laikraštyje. Nustatytas trijų mėnesių terminas dingusiai dukrai atsiliepti.⁹⁷

Byloms dėl *fizinio asmens pripažinimo neveiksniu* teismas rengiasi pagal CPK 466 str. Jei yra duomenų apie fizinio asmens psichikos sutrikimą, teisėjas skiria teismo psichiatrijos ekspertizę, žinoma, jei ji nebuvo atlikta anksčiau. Taip pat išreikalauja būtinus ekspertizei atlikti asmens medicininius dokumentus (pavyzdžiui, vienoje iš Vilniaus miesto trečiojo apylinkės teismo bylų pareiškėja kreipėsi į teismą prašydama pripažinti jos motiną neveiksnia, todėl pasirengimo metu buvo iš poliklinikos išreikalauta motinos ligos istorija).⁹⁸ Bylose dėl fizinio asmens pripažinimo neveiksniu ypač svarbi eksperto išvada, todėl paprastai rengiantis teismui nagrinėjimui teismo nutartimi rašytinio proceso tvarka skiriama ambulatorinė teismo psichiatrijos ekspertizė (minėtoje byloje siekdamas nustatyti tiesą byloje ir įvertinti, ar motina (kurios neveiknumą ir prašoma pripažinti) gali suprasti ir valdyti savo veiksmus, teismas nutartimi paskyrė ambulatorinę teismo psichiatrinę ekspertizę jos psichinei būsenai ištirti). Jei asmuo vengia minėtosios ekspertizės, teismas turi teisę priimti nutartį priverstinai pasiųsti asmenį atlikti ambulatorinę teismo psichiatrijos ekspertizę. Jei ambulatorinės ekspertizės duomenų neužtenka, gali būti skiriama stacionarinė ekspertizė.

---

⁹⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2005 m. sausio 10 d. nutartis civilinėje byloje K. J. v. G. J. (bylos Nr. 3K-3-18/2005 m.).

⁹⁷ Vilniaus miesto trečiojo apylinkės teismo civilinė byla, bylos Nr. 2-51-653/08.

⁹⁸ Vilniaus miesto trečiojo apylinkės teismo civilinė byla, bylos Nr. 2-1651-614/08.

4.4. Pasirengimo stadijos ypatumai šeimos bylose

Lietuvos Respublikos Konstitucijos 38 str. įtvirtinta nuostata: „šeima yra visuomenės ir valstybės pagrindas. Valstybė saugo ir globoja šeimą.“⁹⁹ Tarptautinio pilietinių ir politinių teisių pakto 23 straipsnis įtvirtina, kad „šeima yra natūrali ir pagrindinė visuomenės ląstelė.“¹⁰⁰ Šeimos, kaip ypatingos visuomeninės organizacijos, svarbą patvirtina ir jos apsaugos užtikrinimas ne tik nacionaliniuose, bet ar tarptautiniuose teisės šaltiniuose. Todėl ir civilinio proceso įstatymai nustato išskirtinį - aktyvų - teismo vaidmenį rengiantis nagrinėti bylas, kylančias iš šeimos teisinių santykių. Teismas turi vadovautis koncentruotumo ir operatyvumo principais, neleisti šalims piktnaudžiauti savo procesinėmis teisėmis. Be to, šeimos santykių bylos priklauso nedispozityvių bylų grupei. Juk nagrinėjant šeimos bylas, visų pirma siekiama užtikrinti viešojo intereso apsaugą. Visuomenė suinteresuota teisingu sprendimo priėmimu bei bylos nevilkinimu. Todėl tokiose bylose ypač svarbu tinkamai pasirengti bylos nagrinėjimui, kad ji vėliau tinkamai, teisingai ir operatyviai būtų išnagrinėta teismo posėdyje.

Aktyvus teismo vaidmuo šeimos bylose įtvirtintas CPK 376 str. 1 dalyje, kur teigiama, jog teismas turi teisę rinkti įrodymus savo iniciatyva, jeigu šalys jais nesiremia ir jeigu teismas mano, kad tai yra būtina teisingai išspręsti bylą. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas ne kartą akcentavo šeimos santykių bylose teismui įstatymo skirtą aktyvų vaidmenį.¹⁰¹ Pažymėtina, kad šeimos bylose teismo aktyvumas yra materialus. Teismo teisė rinkti įrodymus ypač svarbi santuokos nutraukimo, išlaikymo priteisimo, tėvystės nustatymo bylose. Pavyzdžiui, nepilnamečių vaikų išlaikymo bylose teismas turi teisę rinkti įrodymus savo iniciatyva, nes šios bylos nėra dispozityvios, o teisingas jų sprendimas yra susijęs ne tik su privataus, bet ir su viešo intereso apsauga.¹⁰² Kalbėdami apie teismo aktyvumą renkant įrodymus, turime paminėti ir galimą problemą, susijusią su šia teismo teise. Kyla klausimas, tai kur gi ta riba tarp teismo aktyvumo ir teismo nešališkumo? Teismas renka įrodymus vienos kurios proceso šalies naudai, tačiau tai teismui suteikta diskrecija rinkti įrodymus ir kreipti procesą tinkama linkme. Taip aiškinamasi ginčo esmė, užkertamas kelias šalims piktnaudžiauti procesinėmis teisėmis, ginamas viešasis interesas, silpnesniosios šalies teisės. Be to, taip užtikrinamas proceso koncentruotumas. Taigi rinkimas įrodymų, kurie turi reikšmės priimti teisingą sprendimą byloje, negali būti vertinamas kaip teismo nešališkumas.

⁹⁹ Lietuvos Respublikos Konstitucija. *Valstybės žinios*. 1992, Nr. 33-1014.

¹⁰⁰ Tarptautinis politinių ir pilietinių teisių paktas. *Valstybės žinios*. 2002, Nr.77-3288

¹⁰¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2006 m. gruodžio 11 d. nutartis civilinėje byloje R. D. v. O. D. (bylos Nr. 3K-3-653/2006 m.).

¹⁰² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2003 m. sausio 20 d. nutartis civilinėje byloje A. G. v. M. G. (bylos Nr. 3K-3-80/2003m.).

CPK 376 str. 2 dalyje teigiama, kad „teismas privalo imtis priemonių šalims sutaikyti.“¹⁰³ Teismas turi siekti, kad šalys ginčą išspręstų taikiai ir visokeriopai padėti šalims pasiekti tokį susitarimą. Būtent todėl, kad šeimos byloms itin svarbi sutaikinimo procedūra, galime daryti išvadą, kad daugumai šeimos bylų rengiamasi žodiniu būdu (pasirengimas paruošiamųjų dokumentų būdu galimas išimtiniais atvejais, kai, pavyzdžiui, šalys gyvena skirtingose valstybėse ir neturi galimybių atvykti į parengiamąjį teismo posėdį). Tuo įsitikinome nagrinėdami Vilniaus miesto trečiojo apylinkės teismo šeimos bylas (šeimos bylas šiame teisme nagrinėja dvylika teisėjų). Pavyzdžiui, parengiamajame teismo posėdyje rengtasi bylose „Dėl tėvystės įrašo nugincijimo“,¹⁰⁴ „Dėl išlaikymo, vaiko gyvenamosios vietos nustatymo, tėvo valdžios apribojimo“,¹⁰⁵ „Dėl santuokos nutraukimo“,¹⁰⁶ „Dėl vaiko atskyrimo nuo motinos“¹⁰⁷ ir kt. Pastebėta, kad Vilniaus miesto trečiajame apylinkės teisme teisėjai šeimos bylose šalis siekia sutaikyti: minėtoje byloje „Dėl išlaikymo, vaiko gyvenamosios vietos nustatymo, tėvo valdžios apribojimo“¹⁰⁸ bylai rengtasi parengiamajame teismo posėdyje ir jo metu tarp šalių sudaryta taikos sutartis (ieškovė (vaiko motina) iš atsakovo (vaiko tėvo) prašė pinigų vaiko išlaikymui, taip pat nustatyti vaiko gyvenamąją vietą su motina bei apriboti atsakovo valdžią). Šalys buvo linkusios kilusį ginčą išspręsti taikiai, abiem buvo priimtinas taikus susitarimas. Todėl pirmojo parengiamojo posėdžio metu tarp šalių buvo sudaryta taikos sutartis, patenkinti ieškovės reikalavimai. Teisėjai stengiasi šalis sutaikyti santuokos nutraukimo bylose, ypač, kai yra vaikų. Taikus ginčo išspendimas abipusių kompromisų būdu yra naudingas sutuoktiniams bei visai visuomenei. Tačiau sutaikyti ne visada pavyksta.¹⁰⁹ Priežastys, dėl ko šalims nepavyksta taikiai išspręsti kilusio ginčo, įvairios: tai priklauso ir nuo bylos aplinkybių, sudėtingumo, pačių šalių požiūrio į kilusį teisinį ginčą ir pan. Paminėtina ir tai, kad teismas, rengdamasis bylos nagrinėjimui ir siekdamas sutaikyti sutuoktinius, gali surengti neformalius pokalbius su sutuoktiniais, pasiūlyti sutuoktiniams pasikonsultuoti specialiose šeimos krizių įstaigose ir pan. Taigi darytina išvada, kad sutaikinimo procedūra šeimos bylose yra labai svarbi ir turi būti taikoma jau parengiamajame teismo posėdyje.

Vienas iš esminių šeimos santykių teisinio reglamentavimo principų, nurodytų CK 3.3. str. 1 dalyje, yra prioritetingas vaikų teisių ir interesų apsaugos ir gynimo principas, kuris reiškia, kad teismas, priimdamas sprendimą, visų pirma tai turi įvertinti vaiko teisių ir interesų atžvilgiu. Minimas principas įtvirtintas ir 1989 m. Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencijoje „imantis bet

¹⁰³ Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas. *Valstybės žinios*. 2002, Nr. 36-1340.

¹⁰⁴ Vilniaus miesto trečiojo apylinkės teismo civilinė byla, bylos Nr. 2-2795-391/08.

¹⁰⁵ Vilniaus miesto trečiojo apylinkės teismo civilinė byla, bylos Nr. 2-5358-653/08.

¹⁰⁶ Vilniaus miesto trečiojo apylinkės teismo civilinė byla, bylos Nr. 2-4931-585/08.

¹⁰⁷ Vilniaus miesto trečiojo apylinkės teismo civilinė byla, bylos Nr. 2-1235-78/08.

¹⁰⁸ Vilniaus miesto trečiojo apylinkės teismo civilinė byla, *op. cit.*, Nr. 2-5358-653/08.

¹⁰⁹ Vilniaus miesto trečiojo apylinkės teismo civilinė byla, bylos Nr. 2-8738-754/08.

kokių vaiką liečiančių veikslių, nesvarbu, ar tai darytų valstybinės ar privačios įstaigos, užsiimančios socialiniu aprūpinimu, teismai, administracijos ar įstatymų leidimo organai, svarbiausia - vaiko interesai.¹¹⁰ Todėl teismas, siekdamas užtikrinti vaikų teisių ir interesų apsaugą, tokiose bylose privalo būti ypač aktyvus rengdamasis nagrinėti bylą. Visada pirmiausia turi būti atsižvelgiama į teisėtus vaiko interesus,¹¹¹ pasirūpinama minimaliomis pragyvenimo lėšomis, negalima vaiko palikti be gyvenamojo būsto. Teismas turi pavesti valstybinei vaiko teisių apsaugos institucijai pateikti išvadą dėl ginčo, taip pat išsiaiškinti byloje nustatytinas aplinkybes.¹¹² Ši institucija gali patikrinti šeimos ir vaiko gyvenimo sąlygas, surinkti žinias apie tėvus, kurių valdžią ketinama apriboti, jų asmenines savybes, materialinę padėtį (pavyzdžiui, vienoje iš Vilniaus miesto trečiojo apylinkės teismo bylų dėl vaiko išlaikymo Vaiko teisių apsaugos tarnybos inspektorė lankėsi ieškovės ir atsakovo gyvenamosiose vietose tam, kad įvertintų vaiką supančią aplinką, gyvenimo sąlygas).¹¹³ Vaiko teisių apsaugos tarnybos išvada turi būti motyvuota ir aiški. Taip pat rengdamasis bylai teismas, atsižvelgdamas į prašymo pagrindą, išreikalauja iš atitinkamų institucijų pateikti duomenis, patvirtinančius ar paneigiančius prašyme nurodytas aplinkybes. Remdamasis CPK 404 str. 3 dalimi ir atsižvelgdamas į vaiko interesus, teismas išsprendžia klausimą, ar būtina taikyti laikinąsias apsaugos priemones.

Pabrėžtina ir tai, kad šeimos bylose nėra galimybės priimti sprendimą už akių (CPK 378 str.). Lietuvos Aukščiausiasis Teismas 2005 m. birželio 23 d. Senato nutarime taip pat pabrėžė, kad „įstatymas draudžia priimti sprendimą už akių visose šeimos bylose.“¹¹⁴

Taigi, įstatymas tiesiogiai nurodo, kad teismas turėtų aktyviau nei kitoms civilinėms byloms rengtis nagrinėti šeimos bylas, suteikia jam galimybę veikti savo iniciatyva.

4.5. Pasirengimo stadijos ypatumai darbo bylose

Darbo bylose egzistuoja visuomenės suinteresuotumas, kadangi:

- ginčo šalys iš esmės nėra lygios, darbdavys visada yra ekonomiškai ir teisiškai stipresnė pusė;
- kadangi ginčas kyla tarp darbdavių ir darbuotojų, yra visuomenės suinteresuotumas taikiu ginčo išsprendimu, kartu išsaugant bendradarbiavimo galimybę;

¹¹⁰ Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencija. *Valstybės žinios*. 1995, Nr. 60-1501.

¹¹¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2003 m. vasario 12 d. nutartis civilinėje byloje J. V. M. v. F. A. Š. (bylos Nr. 3K-3-223/2003 m.).

¹¹² Vilniaus miesto trečiojo apylinkės teismo civilinė byla, bylos Nr. 2-2795-391/08.

¹¹³ Vilniaus miesto trečiojo apylinkės teismo civilinė byla, bylos Nr. 2-2071-155/08.

¹¹⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato 2005 m. birželio 23 d. nutarimas Nr. A2-23 „Dėl įstatymų, reglamentuojančių tėvų pareigą materialiai išlaikyti savo nepilnamečius vaikus, taikymo teismų praktikoje“.

- ginčo baigtis dažnai yra tiesiogiai ar netiesiogiai susijusi su darbuotojo gyvenimo šaltinio turėjimu.

Atsižvelgiant į išvardintas priežastis, pasirengimo stadijos ypatumai (vėliau ir pats teisminis nagrinėjimas) darbo bylose turėtų garantuoti, kad teisinis konfliktas būtų išspręstas kiek galima greičiau. Todėl tinkamai pasirengti tokioms byloms ypač svarbu.

Pasirengimo stadijos ypatumus darbo bylų teisminiam nagrinėjimui lemia ir Lietuvos Respublikos Konstitucijos 48 str. įtvirtinta nuostata „kiekvienas žmogus gali laisvai pasirinkti darbą bei verslą ir turi teisę turėti tinkamas, saugias ir sveikas darbo sąlygas, gauti teisingą apmokėjimą.“¹¹⁵ Be to, kaip jau minėta, darbo bylose ginčo šalys nėra lygios: darbdavys bus visada ekonomiškai stipresnė šalis. Ginčo baigtis dažnai yra tiesiogiai ar netiesiogiai susijusi su darbuotojo gyvenimo šaltinio turėjimu, todėl teismas turi garantuoti, kad rengiantis tokioms byloms, o vėliau ir nagrinėjant, būtų siekiama kaip galima greičiau išspręsti teisinį konfliktą, nustatyti tiesą byloje ir jeigu tik įmanoma šalis sutaukyti. Pavyzdžiui, Vokietijoje ir Austrijoje darbo bylas nagrinėja atskiri darbo teismai.¹¹⁶ Čia teisėjui, atsižvelgiant į socialinę darbo santykių reikšmę, į būtinybę ginti silpnesnę šalį, suteikiamas aktyvesnis vaidmuo nei kitų civilinių ginčų procese. Taip pat jie privalo imtis papildomų priemonių ginčo šalims sutaukyti. Be to, specializuotuose darbo teismuose teisėjai nagrinėja tik darbo bylas, todėl gali gerai įsigilinti į tokių ginčų ypatumus. Atsižvelgiant į tai, kad daugumoje užsienio valstybių darbo ginčus nagrinėja specializuoti darbo teismai, Lietuvoje buvo atliktas tyrimas, ar Lietuvai reikalingi darbo teismai. Tyrimo darbo grupė, atlikusi minėtąjį tyrimą, pasisakė įvairiai: vieni teigė, kad įsteigus tokius teismus kils teisingumo problema, kiti – kad Lietuva per maža valstybė, kad per brangiai kainuos ir pan.¹¹⁷ Šiandieną Lietuvoje darbo teismų nėra. Remdamiesi Nacionalinės teismų administracijos pateikta medžiaga, matome, kad, pavyzdžiui, Vilniaus miesto trečiajame apylinkės teisme darbo bylas nagrinėja vienuolika teisėjų iš dvidešimt ten dirbančiųjų.¹¹⁸ Tačiau teisėjai, nagrinėjantys darbo bylas, taip pat nagrinėja ir kitas civilines bylas. Tuo tarpu Vokietijoje ir Austrijoje, kur yra specializuoti darbo teismai, teisėjai šiuose teismuose nagrinėja tik darbo bylas, jiems neteismingos kitos bylos.¹¹⁹

CPK 415 str. 2 dalyje įtvirtinta nuostata, kad pasirengimas nagrinėti bylas, kylančias iš darbo teisinių santykių, vyksta parengiamajame teismo posėdyje. Tuo įsitikinta analizuojant Vilniaus miesto trečiojo apylinkės teismo bylas dėl darbo santykių, pavyzdžiui, „Dėl neteisėto

¹¹⁵ Lietuvos Respublikos Konstitucija. *Valstybės žinios*. 1992, Nr. 33-1014.

¹¹⁶ <http://www.justitia.lt/magazine2.php?open=zurnalai&sub=straipsnis&straipsnio_id=739&zurnalas=2&tem=DA RBO%20TEIS%C4%96&zur_id=48> [žiūrėta internete 2009-09-10].

¹¹⁷ *Ibid.*

¹¹⁸ <http://www.teismai.lt/teismai/nagrinejanciu_darbo_bylas_teiseju_sarasas.doc> [žiūrėta internete 2009-09-11].

¹¹⁹ <http://www.justitia.lt/magazine2.php?open=zurnalai&sub=straipsnis&straipsnio_id=739&zurnalas=2&tem=DA RBO%20TEIS%C4%96&zur_id=48> [žiūrėta internete 2009-09-10].

nušalinimo nuo darbo“¹²⁰ „Dėl atleidimo iš darbo“¹²¹ ir kt. Kadangi CPK 415 str. 2 dalyje įtvirtinta nuostata, kad pasirengimas nagrinėti bylas, kylančias iš darbo teisinių santykių, vyksta parengiamajame teismo posėdyje bei atsižvelgdami į darbo bylose egzistuojantį visuomeninį suinteresuotumą, manome, jog parengiamojo posėdžio sudedamąja dalimi turėtų būti ir taikinimo procedūra. Analizuojant Vilniaus miesto trečiojo apylinkės teismo bylas dėl darbo santykių, pastebėta, kad teisėjai sutaikinimo procedūrą taiko, ir kiekviename parengiamojo posėdžio protokole tai matyti, tačiau vėlgi, kaip ir šeimos bylose, ne visada šalis pavyksta sutaikyti. Šalių susitaikymą lemia daugelis priežasčių: bylos sudėtingumas, bylos aplinkybės, abiejų šalių požiūris, kilusio konflikto priežastys ir kt. Kartais darbuotojui, ginčijančiam neteisėtą nušalinimą nuo darbo, padėtis atrodo neteisinga jo atžvilgiu, todėl jis nemato tikslo taikytis. Vienoje iš Vilniaus miesto trečiojo apylinkės teismo nagrinėtų bylų Nr. 2-206-590/06 direktoriaus įsakymu neteisėtai nuo darbo buvo nušalintas įmonės darbuotojas (darbdavio kaltintas įstatymo saugomos kompiuterinės informacijos pasisavinimu) pagal Lietuvos Respublikos darbo kodekso 123 str. Teismas nustatė, kad minimas straipsnis nesuteikia teisės darbdaviui laikinai nušalinti darbuotoją nuo pareigų tuo pagrindu, kad užkirsti galimybę daryti įtariamajam nusikaltimu darbuotojui naujas nusikalstamas veikas. Pagal Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 157 str. nusikalstamos veikos tyrimo metu laikinai nušalinti įtariamąjį nuo pareigų turi teisę tik ikiteisminio tyrimo teisėjas, gavęs prokuroro prašymą.¹²² Taigi tokio pobūdžio bylose pasiekti taikų šalių susitarimą išties sunku. Bet kartais sutaikinimo procedūra pasiekia tikslą ir šalis pavyksta sutaikyti, pavyzdžiui, magistro baigiamojo darbo 3.1. poskyryje minėta Vilniaus miesto trečiojo apylinkės teismo byla Nr. 2 – 4985 – 130/06, kurioje buvo sudaryta taikos sutartis.¹²³

Atkreiptinas dėmesys į tai, kad CPK 413 str. 1 dalyje nurodoma, kad rengtis teismui nagrinėjimui darbo bylose turi būti baigta ne vėliau kaip per trisdešimt dienų nuo ieškinio priėmimo dienos. Taigi CPK nustatytas terminas (priešingai nei kitoms byloms, kur pasirengimo terminas nėra nustatytas), per kurį turi būti pasirengta teismui nagrinėjimui darbo bylose. Manome, kad konkretų pasirengimo terminą įstatymų kūrėjas numatė atsižvelgdamas į egzistuojantį visuomenės suinteresuotumą sparčiu bylų, kylančių iš darbo teisinių santykių, išnagrinėjimu. Nagrinėjant darbo bylas proceso sparta tampa ypač reikšmingu veiksniumi skirtingai nei, pavyzdžiui, santuokos nutraukimo bylose, kur svarbiau ne greitas bylos išnagrinėjimas, o šalių sutaikymas. Todėl darbo bylose ypač didelis dėmesys skirtinas proceso koncentruotumui. Juk pavyzdžiui, darbo sutarties nutraukimo teisėtumą ginčijant darbuotojui, kuriam atlyginimas už darbą yra vienintelis pragyvenimo šaltinis, spartus ginčo išsprendimas tampa itin aktualus.

¹²⁰ Vilniaus miesto trečiojo apylinkės teismo civilinė byla, bylos Nr. 2-206-590/06.

¹²¹ Vilniaus miesto trečiojo apylinkės teismo civilinė byla, bylos Nr. 2-4985-130/06.

¹²² Vilniaus miesto trečiojo apylinkės teismo civilinė byla, *op. cit.*, Nr. 2-206-590/06.

¹²³ Vilniaus miesto trečiojo apylinkės teismo civilinė byla, bylos Nr. 2-4985-130/06.

CPK 413 str. 2 dalyje įtvirtinta nuostata, kad priemonės ieškinio trūkumams pašalinti teismas taiko tik tokiu atveju, jei tie trūkumai negali būti pašalinti pasirengimo nagrinėti teisme metu. Taigi teismas, siekdamas paspartinti procesą darbo byloje, nustatęs ieškinio trūkumų, neskiria termino jiems pašalinti, jei trūkumus galima pašalinti pasirengimo bylą nagrinėti teisme stadijoje (atsisakyti priimti ieškinį galima tik jei ieškinio trūkumai yra esminiai). Teismai praktikoje šios nuostatos laikosi, pavyzdžiui, vienoje iš bylų Lietuvos apeliacinis teismas nutarė, kad pareiškėjai nepateikus teismui dokumentų originalų ar tinkamai patvirtintų kopijų, nekliudo teismui trūkstamus dokumentus išsireikalauti pačiam iš atitinkamų institucijų. Tai teismas ne tik gali, bet ir privalo padaryti rengdamasis bylos nagrinėjimui, kai atsižvelgdamas į bylos aplinkybes, išreikalauja iš atsakovo dokumentus apie ieškovo priėmimą ir atleidimą iš darbo, drausminių nuobaudų skyrimą, vidutinį ieškovo darbo užmokestį ir kitus bylai nagrinėti būtinus dokumentus, jeigu jų negali pateikti ieškovas.¹²⁴

Pagal CPK 415 str. 1 dalį teismas, rengdamasis bylą nagrinėti teisme ir atsižvelgdamas į bylos aplinkybes, išreikalauja iš atsakovo dokumentus apie ieškovo priėmimą į darbą, atleidimą iš jo, drausminių nuobaudų skyrimą, dokumentus apie vidutinį darbo užmokestį ir kitus bylai nagrinėti būtinus dokumentus, jeigu jų negali pateikti ieškovas. Ši įstatymo nuostata reiškia tai, kad teismas įrodymus gali rinkti savo iniciatyva neatsižvelgdamas į šalių valią ir taip užtikrinti greitą ir teisingą bylos išnagrinėjimą. Tai patvirtino Lietuvos Aukščiausiasis Teismas vienoje iš nutarčių, kasacine tvarka išnagrinėjęs civilinę bylą dėl neteisėto atleidimo iš darbo. Minimoje byloje ieškovas ginčijo darbo santykių su juo nutraukimo teisėtumą ir prašė teismo išreikalauti iš atsakovo dokumentus, kurie patvirtintų, kad jis buvo atleistas neteisėtai, t. y. aplinkybes, kurios dėl objektyvių priežasčių (atsakovui atsisakius pateikti dokumentus, lėmusiais ieškovo atleidimą iš darbo) nebuvo jam neginčijamai žinomos, tačiau kurios sudarytų jo ieškinio faktinį pagrindą. Teismai neatsižvelgė į minėtą ieškovo prašymą išreikalauti dokumentus motyvuodami tuo, kad ieškovas nepakankamai aiškiai suformulavo savo ieškinio pagrindą. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas išaiškino, kad „iš pareikšto ieškinio turinio visiškai aiškus yra tiek ieškovo reikalavimas atsakovui, tiek ir faktinis ieškinio pagrindas, t.y. ieškovas nurodė pakankamai informacijos tam, kad būtų galima apibrėžti būsimo teismo nagrinėjimo dalyką.“¹²⁵ Lietuvos Aukščiausiasis Teismas taip pat patvirtino, kad teismai turėjo „pareigą (2002 m. CPK 415 str. 1 dalis) aktyviais veiksmais padėti ieškovui galutinai suformuluoti jo ieškinio pagrindą bei tinkamai pasirengti teismui bylos nagrinėjimui, ieškovui nurodžius, kad būtinų bylai nagrinėti dokumentų jis negali gauti, privalėjo minėtą ieškovo prašymą vykdyti ir dokumentus iš atsakovo

¹²⁴ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2005 m. gegužės 5 d. nutartis civilinėje byloje Z. S. v. UAB „Bankroto administravimo paslaugos“ (bylos Nr. 2-242/2005m.).

¹²⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2003 m. spalio 6 d. nutartis civilinėje byloje J. R. v. VDU. (bylos Nr. 3K-3-913/2003 m.).

išreikalauti.¹²⁶ Taip pat aktyvus teismo vaidmuo renkant įrodymus įtvirtintas CPK 414 str. 1 dalyje, kur teigiama, kad darbo bylą nagrinėjantis teismas turi teisę savo iniciatyva rinkti įrodymus, jeigu šalys jais nesiremia, o teismas mano, jog tai yra būtina. „Tokiose bylose teismas jau pasirengimo bylos nagrinėjimui stadijoje ne tik turi teisę, bet ir privalo rinkti įrodymus, jeigu dalyvaujantys byloje asmenys nepateikia įrodymų, taip pat tais atvejais, kai pateiktų įrodymų nepakanka reikšmingoms bylos aplinkybėms nustatyti.“¹²⁷ Galimybė teismui rinkti įrodymus turi įtakos proceso koncentruotumui bei užtikrina materialiosios tiesos nustatymą bylose. Taip pat, jeigu teismas nustato, kad ieškinys pareikštas ne tam atsakovui, turi teisę savo iniciatyva įtraukti dalyvauti byloje antrąjį atsakovą. Parengiamojo posėdžio pradžioje teismas privalo išpėti šalis apie teismo teisę peržengti pareikštų reikalavimų ribas. Taip pat pagal CPK 414 str. 3 dalį teismas turi taikyti įstatymuose numatytą alternatyvų darbuotojo teisių ar teisėtų interesų gynimo būdą.

Prof. V. Nekrošius teigia, kad sprendimą už akių bylose, kylančiose iš darbo teisinių santykių, „visiškai priimti galima.“¹²⁸ Sutinkame su V. Nekrošiaus nuomone, nes įstatymas nenustato jokių ribojimų priimti sprendimą už akių, jei atsakovas nepateiks atsiliepimo į ieškinį. Atsakovui nepateikus atsiliepimo į ieškinį vienoje iš Vilniaus miesto trečiojo apylinkės teismo darbo bylų ir buvo taikytas sprendimo priėmimo už akių institutas.¹²⁹ Atsakovui apie pateiktą ieškinį buvo pranešta tinkamai, buvo nustatytas keturiolikos dienų terminas atsiliepimui pareikšti. Pareigą pateikti atsiliepimą reglamentuoja CPK 226 str. Kadangi buvo ieškovės prašymas priimti sprendimą už akių, jei atsakovas nepateiks atsiliepimo į ieškinį, teismas tenkino tokį ieškovės prašymą. Taip pat sprendimo priėmimo institutas pasirengimo teismui nagrinėjimui stadijoje gali būti taikomas ir neatvykus vienai iš šalių, kuriai buvo tinkamai pranešta (į parengiamąjį teismo posėdį „Dėl darbo užmokesčio priteisimo ir gražinimo į darbą“ atsakovas, kuriam apie paskirtą teismo posėdžio laiką ir vietą buvo tinkamai pranešta, neatvyko, pareiškimo dėl bylos nagrinėjimo jam nedalyvaujant taip pat nepateikė. Todėl esant ieškovės prašymui, buvo priimtas sprendimas už akių).¹³⁰ Taip pat sprendimas už akių buvo priimtas ir kitoje Vilniaus miesto trečiojo apylinkės teismo civilinėje byloje „Dėl darbo užmokesčio“ į parengiamąjį posėdį neatvykus atsakovui, nors jam buvo tinkamai pranešta. Kadangi

---

¹²⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2003 m. spalio 6 d. nutartis civilinėje byloje J. R. v. VDU. (bylos Nr. 3K-3-913/2003 m.).

¹²⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2005 m. vasario 28 d. nutartis civilinėje byloje I. Z. v. UAB „P.K.“ (bylos Nr. 3K-3-129/2005 m.).

¹²⁸ Laužikas, E.; Mikelėnas, V.; Nekrošius, V. *Civilinio proceso teisė*. II tomas, p. 225.

¹²⁹ Vilniaus miesto trečiojo apylinkės teismo civilinė byla, bylos Nr. 2-2602-585/08.

¹³⁰ Vilniaus miesto trečiojo apylinkės teismo civilinė byla, bylos Nr. 2-1134-585/06.

parengiamojo posėdžio metu nebuvo žinomos atsakovo neatvykimo priežastys, ieškovės advokatei paprašius, byloje priimtas sprendimas už akių.¹³¹

Taigi teismas, rengdamasis darbo bylos nagrinėjimui teisme, turi būti aktyvus ir gali peržengti rungimosi principo leidžiamas ribas. Tačiau tai nereiškia visiško rungimosi principo nepaisymo, nes tai yra civilinis ginčas. Be to, išlieka teismo pareiga būti nešališkam.

4. 6. Pasirengimo ypatumai bankroto byloje

Civilinio proceso stadijos, minėtos darbo pirmame skyriuje, aktualios ir bankroto procesui, tačiau jų eiga bankroto byloje pasižymi didele specifika. Kiekvienos bankroto bylos nagrinėjimas susideda iš daugelio klausimų sprendimo, kurie, jei bankroto byla nebūtų iškelta, galėtų sudaryti savarankiškų civilinių bylų nagrinėjimo objektą (pavyzdžiui, skundų dėl kreditorių reikalavimų tvirtinimas). Taip pat bankroto procese teismas privalo išspręsti daug tarpinių klausimų tam, kad bankroto byla galėtų būti nagrinėjama ir procesas judėtų pirmyn. Todėl bankroto procese yra išskiriamos papildomos bankroto stadijos. R. Norkus išskiria tokias bankroto stadijas: civilinės bylos iškėlimas, pasirengimas svarstyti bankroto bylos iškėlimo klausimą, bankroto bylos iškėlimas, bankroto bylos nagrinėjimas, bankrutavusios įmonės likvidavimas, bylos nagrinėjimas apeliacine tvarka, bylos nagrinėjimas kasacine tvarka, proceso atnaujinimas.¹³² Kaip teigia R. Norkus, „šios stadijos ne paneigia, o papildo įprasto civilinio proceso stadijas.“¹³³ Dauguma įprasto civilinio proceso stadijų gali įsiterpti tarp bankroto stadijų. Pavyzdžiui, jeigu teismo nutartis iškelti bankroto bylą yra apskundžiama Apeliaciniam teismui, tokiu atveju tarp bankroto bylos iškėlimo ir bankroto bylos nagrinėjimo stadijų įsiterpia apeliacinio proceso stadija. V. Mikuckienė bankroto procesą skirsto į keturias stadijas: pasirengimo nagrinėti klausimą dėl bankroto bylos iškėlimo stadija, bankroto bylos iškėlimo stadija, bankroto bylos nagrinėjimo iš esmės stadija bei bankrutavusios įmonės likvidavimas.¹³⁴

Iškeltos civilinės bylos neįmanoma pradėti nagrinėti nedelsiant, būtinas pasirengimas, kuris bankroto procese vadinamas pasirengimo svarstyti bankroto bylos iškėlimo klausimą stadija. Tik išsprendus pareiškimo dėl bankroto bylos iškėlimo priėmimo klausimą, galima pradėti pasirengimą dėl bankroto bylos iškėlimo nagrinėti ir spręsti. Pasirengimo stadijos paskirtis – užtikrinti, kad teismas tinkamai pasirengtų svarstymui, ar yra pagrindas iškelti

¹³¹ 209-11-17 stebėtas parengiamasis posėdis civilinėje Vilniaus miesto trečiojo apylinkės teismo byloje, bylos Nr. 2-5530-155/09.

¹³² Kavalnė, S., *et al. Bankroto teisė*. Vilnius: Justitia, 2009, p. 77.

¹³³ *Ibid.*, p. 78.

¹³⁴ Mikuckienė V. Bankroto bylų nagrinėjimo teisme ypatumai. Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai (teisė). Vilnius: *Mykolo Romerio universitetas*, 2007, p. 105.

bankroto bylą atsakovui. Pasirengimui nagrinėti bankroto bylą teisme Įmonių bankroto įstatyme skirtas 9 str. Pasirengimo metu surenkami įrodymai, kurie patvirtina įmonės skolininkės finansinę būseną ir leidžia nustatyti, ar įmonė iš tiesų yra nemoki ir kt. Įmonių bankroto įstatymo 9 str. 2 dalyje pateikiami teismo veiksmai, kurie atliekami pasirengimo svarstyti bankroto bylos iškėlimo klausimą stadijoje. Teismas, gavęs pareiškimą iškelti bankroto bylą, turi plačius įgaliojimus rengiantis klausimo dėl bankroto bylos iškėlimo nagrinėjimui. Teismas gali:

„1) įpareigoti įmonės vardu turėjusius ir turinčius teisę veikti asmenis, savininką (savininkus), vyriausiąjį buhalterį (buhalterį), įmonės apskaitos struktūrinio padalinio vadovą pateikti teismui bankroto bylai nagrinėti reikalingus dokumentus ir teisės aktų nustatyta tvarka įvertinti įmonės turta;

2) kviesti į teismą įmonės vardu turėjusius ir turinčius teisę veikti asmenis, savininką (savininkus), įmonei iki bankroto bylos iškėlimo apskaitos paslaugas teikusios įmonės vadovą, įmonės apskaitos struktūrinio padalinio vadovą, vyriausiąjį buhalterį (buhalterį) ir kitus atsakingus darbuotojus, neatsižvelgiant į tai, koku pagrindu buvo nutrauktos su jais darbo arba civilinės sutartys, jeigu jie buvo atleisti iš darbo ar su jais nutrauktos civilinės sutartys per 12 mėnesių iki pareiškimo dėl bankroto bylos iškėlimo pateikimo teismui dienos, ir reikalauti iš jų raštiškų paaiškinimų, susijusių su bankroto bylos iškėlimu. Šiems asmenims atvykti į teismą būtina, jiems taikomos Civilinio proceso kodekso liudytojams nustatytos garantijos;

3) kviesti į teismą įmonės kreditorius;

4) reikalauti iš įmonės vadovo arba savininko (savininkų) pateikti teismui įmonės ūkinės ir finansinės būklės duomenis;

5) teismo arba suinteresuoto asmens iniciatyva taikyti laikinąsias apsaugos priemones Civilinio proceso kodekso nustatyta tvarka, galiosiančias iki nutarties iškelti bankroto bylą ar atsisakyti ją kelti įsiteisėjimo;

6) nustatyti kitas aplinkybes, kurios turi reikšmės bylos nagrinėjimui.¹³⁵

Tam, kad teismas susidarytų kuo teisingesnę vaizdą apie įmonę ir jos finansines galimybes, sprenddamas klausimą dėl bankroto bylos iškėlimo, „atsižvelgia į įmonės finansinės būklės pasikeitimą per laikotarpį nuo pareiškimo gavimo iki bylos iškėlimo.“¹³⁶ Tai būtina tam, kad per palyginti trumpą laiką įmonės finansinė būklė gali žymiai pakisti. Pavyzdžiui, skolininkas gali sąmoningai bloginti savo padėtį, todėl teismas nutartimi gali paskirti įmonei auditą, ekspertizę, kurių metu būtų patikslinama tikroji įmonės turto vertė.

Ruošiantis klausimo dėl bankroto bylos iškėlimo nagrinėjimui suinteresuotų asmenų prašymu, taip pat savo iniciatyva, teismas gali taikyti laikinąsias apsaugos priemones,

¹³⁵ Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymas. *Valstybės žinios*. 2001, Nr. 31-1010.

¹³⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato 2001 m. gruodžio 21 d. nutarimas Nr. A2-16 „Dėl įstatymų taikymo įmonių bankroto byloje“.

pavyzdžiui, atsakovui priklausančio daikto sulaikymas, atsakovo nekilnojamojo daikto areštas, atsakovo turto administravimo paskyrimas ir t. t. Taikyti išvardytąsias apsaugos priemones teismas gali remdamasis CPK nuostatomis, nustatančiomis, jog jų nesiėmus, teismo sprendimo vykdymas gali pasunkėti ar pasidaryti neįmanomas. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas teigia, kad „vadovaudamasis CPK 155 straipsnio 2 dalies nuostatomis teismas gali taikyti ir laikinąsias apsaugos priemones tais atvejais, kai kreditorius dėl jų taikymo pateikia teismui raštišką prašymą iki ieškininio pareiškimo iškelti bankroto bylą padavimo.“¹³⁷

Pasirengimo metu bankroto procese pareigų turi ir kiti subjektai, ne tik teismas. Įmonių bankroto įstatymas nurodo, kad kai įmonei pateikti pareiškimo teismui ir pateikiamų prieš pareiškimo priedų nuorašai, įmonės vadovas ne vėliau kaip per 5 dienas nuo jų gavimo dienos pateikia teismui įmonės kreditorių ir skolininkų sąrašus, kuriuose nurodyti jų adresai, įsipareigojimų ir skolų sumos, atsiskaitymo terminai, praėjusių finansinių metų ir ataskaitinių finansinių metų laikotarpio iki kreditorių pareiškimo pateikimo teismui dienos finansinių ataskaitų rinkinį, informaciją apie teismuose iškeltas bylas bei išieškojimus ne ginčo tvarka, įkeistą turtą ir kitus įsipareigojimus. Teismui ši informacija reikalinga tam, kad jis galėtų tinkamai įvertinti įmonės turto ir pradelstų įsipareigojimų santykį.

Įmonių bankroto įstatyme tiesiogiai nereglamentuojama, kaip turėtų būti rengiamasi klausimo dėl bankroto bylos iškėlimo nagrinėjimui. Tačiau remiantis Įmonių bankroto įstatymo 10 str. 1 dalyje įtvirtinta norma, kad „bankroto bylos iškeliama ir nagrinėjama Civilinio proceso kodekso nustatyta ginčo teisenos tvarka, išskyrus šio įstatymo nustatytas išimtis,“¹³⁸ galima būtų teigti, kad teismas turėtų rinktis vieną iš dviejų CPK numatytų pasirengimo būdų – žodinį arba rašytinį. Tačiau, kaip teigia R. Norkus, atsižvelgiant į bankroto bylų specifiką ir pasirengimo stadijoje atliktinus veiksmus, „teismas neturėtų būti varžomas CPK įtvirtintais rengimosi nagrinėti bylą būdais ir turėtų turėti galimybę šiuos būdus derinti, atsižvelgdamas į konkrečios bylos specifiką, t. y. įpareigodamas šalis pagrįsti savo poziciją paruošiamuosiuose dokumentuose, tiek šaukti parengiamąjį teismo posėdį.“¹³⁹ V. Mikuckienė teigia, „praktikoje dažniausiai pasirenkamas žodinis pasirengimo nagrinėti klausimą dėl bankroto bylos iškėlimo būdas, tačiau klaidingai manoma, jog neverta pasirinkti rašytinio pasirengimo nagrinėti bylą teisme būdo.“¹⁴⁰ Lietuvos Aukščiausiasis Teismas išaiškino, jog „teismas sudėtingas bylas (pavyzdžiui, didelė įmonė, daug darbuotojų, didelis įsiskolinimas kreditoriams, daug turto) turi

¹³⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato 2001 m. gruodžio 21 d. nutarimas Nr. A2-16 „Dėl įstatymų taikymo įmonių bankroto byloje“.

¹³⁸ Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymas. *Valstybės žinios*. 2001, Nr. 31-1010.

¹³⁹ Kavalnė, S., *et al. Bankroto teisė*, p. 81.

¹⁴⁰ Mikuckienė, V. *Bankroto bylų nagrinėjimo teisme ypatumai*, p. 108.

nagrinėti teismo posėdyje žodinio proceso tvarka.¹⁴¹ Manome, kad iš tiesų bankroto bylą nagrinėjime turėtų būti galimybė derinti žodinį pasirengimo būdą kartu su rašytiniu, kadangi, pavyzdžiui, įmonės nemokumas ar mokumas įrodinėjamas rašytinių dokumentų pagalba (įmonės balansas, sutartys, kurių pagrindu atsirado kreditoriniai ir debitoriniai reikalavimai), o siekiant geriau išsiaiškinti kitas bylos aplinkybes šaukti šalis į parengiamąjį posėdį (pavyzdžiui tam, kad būtų apklaustas įmonės savininkas, valdybos nariai, vadovas, buhalteris, kreditoriai). Be to, pasirengimo nagrinėti klausimą dėl bankroto bylos iškėlimo stadija nuo pasirengimo nagrinėti civilinę bylą pagal bendrąsias ginčo teisenos taisykles skiriasi tuo, kad rengiantis civilinės bylos nagrinėjimui teismas tik išimtiniais atvejais gali spręsti įrodymų pakankamumo klausimą ir rinkti įrodymus savo iniciatyva. Įmonių bankroto įstatyme numatyta galimybė rengiantis klausimo dėl bankroto bylos iškėlimo svarstymui ne tik spręsti įrodymų sąsajumo, bet ir pakankamumo klausimą, ir nustatius, kad nepakanka įrodymų, juos rinkti savo iniciatyva. Taip pat teismas į posėdį gali kviesti kreditorius, įmonės valdybos narius, vadovą ir kt., išklaudyti jų paaiškinimus. Galima teigti, kad rengdamasis klausimo dėl bankroto bylos iškėlimo nagrinėjimui, teismas atlieka tam tikrą įrodymų vertinimą, būtiną teisingam ir pagrįstam sprendimui dėl bankroto bylos iškėlimo priimti. Taigi, norint tinkamai pasirengti klausimo dėl bankroto bylos iškėlimo nagrinėjimui, teismui tenka derinti žodinį ir rašytinį pasirengimo būdus.

Abejotina Įmonių bankroto įstatymo nuostata, įtvirtinanti teismui galimybę skirti tik vieną parengiamąjį teismo posėdį. Atsižvelgiant į bankroto bylos iškėlimo klausimo kompleksiskumą, toks ribojimas gali užkirsti kelią teismui tinkamai pasirengti klausimo dėl bankroto bylos nagrinėjimui.

Pagal Įmonių bankroto įstatymo 9 str. 4 dalį teismas įpareigotas iškelti arba atsisakyti kelti bankroto bylą ne vėliau kaip per vieną mėnesį nuo pareiškimo gavimo dienos ir tik išimtiniais atvejais šis terminas gali būti pratęstas dar vienam mėnesiui. Pagal šias įstatymo įtvirtintas nuostatas pasirengimo nagrinėti bankroto bylą stadija neturėtų trukti ilgiau kaip mėnesį. Tačiau sudėtingose bylose nustatytasis vieno mėnesio terminas gali tapti kliūtimi teismui visapusiškai ir tinkamai atlikti savo darbą, todėl teismui suteikta teisė esant būtinybei minėtą terminą pagal Įmonių bankroto įstatymo 9 str. 4 d. pratęsti dar vienam mėnesiui. Lyginant Įmonių bankroto įstatymo 9 str. 4 dalies nuostatą su CPK įtvirtintomis bendrosiomis pasirengimo civilinės bylos nagrinėjimui taisyklėmis, matome, jog čia teismui paliekama teisė spręsti, kada yra tinkamai pasirengta klausimo dėl bankroto bylos iškėlimo nagrinėjimui ir kada galima skirti bylą nagrinėti teismo posėdyje. Tačiau reikia laikytis proceso operatyvumo principo. Todėl manytume, kad ir bankroto bylose būtų teisinga pasirengimo klausimo dėl bankroto bylos

---

¹⁴¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato 2001 m. gruodžio 21 d. nutarimas Nr. A2-16 „Dėl įstatymų taikymo įmonių bankroto bylose“.

iškėlimo svarstymui termino nustatymą palikti teismo diskrecijai. Juk pasirengimo terminas priklauso nuo konkrečios bylos sudėtingumo, byloje dalyvaujančių asmenų skaičiaus ir pan.

Taigi pasirengimo bankroto bylos iškėlimo nagrinėjimui metu teismas yra aktyvus ir turi daug galimybių veikti savo nuožiūra, taip užtikrindamas tinkamą pasiruošimą. Taip pat galime daryti išvadą, jog pasirengimo nagrinėti klausimą dėl bankroto bylos iškėlimo etapas yra savitas lyginant jį su bendrosiomis civilinio proceso taisyklėmis. Rengiantis bankroto bylos iškėlimui, atliekamas įrodymų pakankamumo vertinimas. Be to, tai vienas iš svarbiausių etapų bankroto byloje, nes jo metu išsprendžiami bankroto bylos iškėlimui ir kiti reikšmingi klausimai, padedantys priimti teisėtą ir pagrįstą nutartį dėl bankroto bylos įmonei skolininkei iškėlimo. Taip pat atkreiptinas dėmesys, kad pasirengimo klausimo dėl bankroto bylos iškėlimo nagrinėjimui stadijoje taikomos tiek bendrosios civilinio proceso taisyklės, tiek specialiosios normos, kurias numato Įmonių bankroto įstatymas. Taip pat teismų praktikos suformuluotos nuostatos, kurias teismai privalo lanksčiai taikyti.

4. 7. Pasirengimo stadijos ypatumai supaprastintame civiliniame procese

Igyvendinant proceso ekonomiškumo ir koncentracijos principus CPK numatyti keli supaprastinto civilinių bylų nagrinėjimo būdai. Taip suteikiama teisė į teismą pasikreipiančiajam subjektui pasirinkti tinkamiausią pažeistų teisių ar įstatymo saugomų interesų gynimo procedūrą bei taupyti teismo darbo laiką, resursus. „Supaprastintas procesas – tai viena iš įstatyme nustatytų priemonių, kuria užtikrinama asmens teisė, kad jo byla būtų išnagrinėta per įmanomai trumpesnį laiką, bei siekiama kuo greičiau tarp ginčo šalių atkurti teisinę taiką.“¹⁴² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo pateiktoji sąvoka pabrėžia supaprastinto proceso tikslą – proceso paspartinimą. Fr. Kleinas pabrėžia, kad taikant specialias proceso formas civilinio proceso tikslas turi būti pasiekiamas mažesnėmis teismo pastangomis nei laikantis visų bendrųjų proceso nuostatų, pavyzdžiui, atsisakant kai kurių proceso stadijų, neskiriant žodinio bylos nagrinėjimo ir kt.¹⁴³ I. Meierio manymu, „supaprastintas procesas turėtų suteikti šalims greitą, ekonomišką ir veiksmingą tesiminės gynybos alternatyvą greta „bendrojo proceso“ ir drauge sumažinti teismų darbo krūvį, kurį lemia visų įprasto proceso taisyklių laikymasis.“¹⁴⁴ G. Petersas teigia, kad supaprastintas procesas pasižymi tuo, kad teisminė gynyba yra suteikiama be visapusiško ir išsamaus bylos aplinkybių tyrimo, tuo tarpu nagrinėjant bylas pagal bendrąją bylų nagrinėjimo

---

¹⁴² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2003 m. birželio 30 d. konsultacija Nr. A3-86 „Dėl kai kurių Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso, Įmonių bankroto įstatymo bei Viešųjų pirkimų įstatymo normų taikymo“.

¹⁴³ Norkus, R. *Supaprastintas civilinis procesas*. Vilnius: Justitia, 2007, p. 19.

¹⁴⁴ Meier, I. *Rechtsschutz im summarischen Verfahren als Alternative zum ordentlichen Zivilprozess im schweizerischen Recht: Beiträge zur Strukturanalyse der Rechtspflege*. Koeln: Budesanzeiger, 1997, p. 5.

tvarką reikalaujama kuo išsamiau išnagrinėti bylą.¹⁴⁵ Apibendrinus šias nuomones, galima teigti, kad supaprastintas procesas suprantamas kaip tam tikras nukrypimas nuo bendrosios bylų nagrinėjimo tvarkos. Pagrindinis tikslas yra sudaryti sąlygas greitesniam (nei įprasta) bylų išnagrinėjimui. Lietuvoje supaprastintas procesas apima: dokumentinį procesą, teismo įsakymo išdavimo procesą, ginčų dėl nedidelių sumų priteisimo nagrinėjimo ypatumus, daikto valdymo pažeidimų bylų nagrinėjimo ypatumus. Toliau darbe trumpai apžvelgsime pasirengimo stadijos ypatumus nagrinėjant bylas supaprastinto proceso formomis.

Teismo įsakymo procesas yra specifinis lyginant su įprastu bylų nagrinėjimu. Minimame procese nėra viešo teismo posėdžio, žodinio bylos nagrinėjimo iš esmės, įrodymų analizės, faktinių bylos aplinkybių. Pagrindinė stadija teismo įsakymo išdavimo bylų nagrinėjime yra bylos iškėlimas. Čia teismui suteikiama galimybė spręsti, ar priimti kreditoriaus pareiškimą, taip pat tam tikru mastu vertinti kreditoriaus reikalavimo pagrįstumą. Nagrinėjant bylas bendrąja tvarka svarbiausias vaidmuo tenka bylos nagrinėjimo stadijai, kurioje tiriami ir vertinami įrodymai siekiant bylą išspręsti iš esmės. Teisminiam nagrinėjimui, kaip jau minėjome ankstesnėse magistro darbo dalyse, ypač svarbu tinkamai pasiruošti, kad vėliau byla būtų išnagrinėta jau per pirmąjį teismo posėdį. Kadangi teismo įsakymo procese bylos nagrinėjimo stadija nevaidina reikšmingo vaidmens, nes dažniausiai nėra įrodymų, todėl nėra ir ką tirti, kam ypatingai ruoštis. Teismas, gavęs kreditoriaus pareiškimą, išsprendžia pareiškimo priėmimo klausimą ir ne vėliau kaip kitą dieną (CPK 436 str. 1 dalies) išduoda kreditoriui teismo įsakymą (atsižvelgiant į tai, kad teismuose darbo krūvis pakankamai didelis, praktikoje teismo įsakymo išdavimo tenka palūkėti ir ilgiau).¹⁴⁶ Analizuojant Vilniaus miesto trečiojo apylinkės teismo bylas, taip pat pastebėta, jog praktikoje nesilaikoma CPK 436 str. 1 dalyje įtvirtintos normos. Pavyzdžiui, byloje „Dėl skolos“ pareiškimas gautas 2008 m. gegužės 7 dieną, o teismo įsakymas priimtas 2008 m. gegužės 13 dieną¹⁴⁷, kitoje byloje taip pat „Dėl skolos“ pareiškimas gautas 2008 m. gegužės 29 dieną, o teismo įsakymas priimtas 2008 m. birželio 16 dieną.¹⁴⁸

Teismo įsakymo procese pasirengimo stadijos nėra. Kaip pavyzdį pateikime vieną iš Vilniaus miesto trečiojo teismo civilinių bylų, kurioje kreditorius kreipėsi su pareiškimu į teismą dėl teismo įsakymo išdavimo, nes skolininkas ilgą laiką delsė laiku atsiskaityti, nereagavo į atsakovo siūstus prašymus dėl atsiskaitymo. Teisėja, gavusi kreditoriaus pareiškimą, priėmė teismo įsakymą. Pranešimą apie teismo įsakymo priėmimą išsiuntė skolininkui, kuris per dvidešimt dienų turėjo teisę pareikšti prieštaravimus dėl kreditoriaus pateikto pareiškimo, tačiau

---

¹⁴⁵ Peters, G. *Rechtsnatur und Beschleunigungsfunktion des Urkundenprozesses: unter besonderen Beruecksichtigung der Beweismittelbeschraenkungen der §§ 592 S. 1, 595 II ZPO*. Rogensburg: Roderer, 1996, p. 198.

¹⁴⁶ <<http://verslas.banga.lt/lt/patark.full/3f0198e3f1aee>> [žiūrėta internete 2009-09-18].

¹⁴⁷ Vilniaus miesto trečiojo apylinkės teismo civilinė byla, bylos Nr. L2-3269-608/08.

¹⁴⁸ Vilniaus miesto trečiojo apylinkės teismo civilinė byla, bylos Nr. L2-3983-155/08.

to nepadarė.¹⁴⁹ Iš pateiktojo pavyzdžio matyti, kad pasirengimo stadijos bylose dėl teismo įsakymo išdavimo iš tiesų nėra. O pavyzdžiui, Vokietijoje teismo įsakymo procesas išvis yra automatizuotas naudojant elektroninį duomenų apdorojimą.¹⁵⁰ Austrijoje jau nuo 1990 m. dėl teismo įsakymo galima kreiptis elektroniniu pareiškimu.¹⁵¹ Elektroninius pareiškimus dažniausiai tikrina teisėjų padėjai. O pareiškimai kaupiami, išspausdinami ir išsiunčiami iš teismų administracijos centro Vienoje.

Dokumentinis procesas. Kaip teigia R. Norkus, „Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekse numatant galimybę nagrinėti bylas dokumentinio proceso tvarka, siekta paspartinti kreditorių teisių įgyvendinimą teisme.“¹⁵²

Dokumentinį procesą Lietuvoje sąlygiškai galima suskirstyti į du etapus:

- proceso eigą iki atsakovo prieštaravimų pareiškimo (pirmasis etapas);
- proceso eigą atsakovui pareiškus prieštaravimus (antrasis etapas).

Pirmasis dokumentinio proceso etapas prasideda kreditoriui pareiškus dokumentinio proceso tvarka galimą nagrinėti ieškinį ir pagrindus jį leistiniais įrodymais. Jei teismas nustato, kad ieškinys, remiantis pateiktais įrodymais, tenkintinas, per keturiolika dienų nuo ieškinio priėmimo dienos priima preliminarų sprendimą, tenkinantį ieškinį. Apie pareikštą ieškinį atsakovui pranešama tik tada, kai priimamas preliminarus sprendimas.

Antrasis dokumentinio proceso etapas nėra privalomas ir jo buvimas ar nebuvimas priklauso nuo atsakovo reagavimo į preliminarųjį sprendimą. Jeigu atsakovas per dvidešimt dienų nuo preliminaraus sprendimo gavimo pareiškia prieštaravimus, prasideda antrasis dokumentinio proceso etapas. Atsakovas savo prieštaravimus gali pagrįsti visomis CPK 177 str. leidžiamomis įrodinėjimo priemonėmis. Taigi, antrajame etape atsakovui sudaromos sąlygos gintis nuo pareikšto reikalavimo ir įrodinėti ieškovo reikalavimų nepagrįstumą. Atrodytų, kad antrasis dokumentinio proceso etapas galėtų nesiskirti nuo įprasto bylinėjimosi bendraja ginčo teiseną: rengiamasi nagrinėti bylą, vėliau vyksta bylos nagrinėjimas iš esmės ir t. t. Tačiau CPK nustatytas antrasis dokumentinio proceso etapas turi tam tikrų ypatumų, skiriančių jį nuo bylos nagrinėjimo bendraja ginčo teiseną:

- CPK 430 str. 2 dalyje įtvirtinta, kad dokumentiniam procesui netaikomos CPK 225 - 233 str. pateiktos pasirengimo bylų nagrinėjimui taisyklės;
- nustatytas trisdešimties dienų terminas nuo ieškovo atsiliepimų gavimo dienos, per kurį turi būti skiriamas teismo posėdis;

¹⁴⁹ Vilniaus miesto trečiojo apylinkės teismo civilinė byla, bylos Nr. L2-7173-391/08.

¹⁵⁰ Norkus, R. *Supaprastintas civilinis procesas*, p. 55.

¹⁵¹ Sauliūnas, D. *Lietuvos advokatūra*, 2008, 1(26), p. 3.

¹⁵² Norkus, R. *op. cit.*, p. 150.

- ieškovui draudžiama keisti ieškinio dalyką ar pagrindą, didinti ieškinio reikalavimus;
- atsakovui draudžiama pareikšti priešinį ieškinį;
- jei ieškovas nepateikia atsiliepimo į atsakovo prieštaravimus, draudžiama priimti sprendimą ieškovui už akių.

Taigi, kaip matyti, teismui priėmus ieškinį nagrinėti dokumentinio proceso tvarka, skirtingai nei bendrosios ginčo teisenos bylose, pasirengimo nagrinėti bylą stadija neprasideda. Pirmuoju dokumentinio proceso etapu atsakovui apie pareikštą ieškinį nepranešama, tiesiog priimamas preliminarus sprendimas (preliminarų sprendimą teismas turi priimti ne vėliau kaip per keturiolika dienų nuo ieškinio priėmimo dienos), kuris yra grindžiamas vien ieškovo pareikštais įrodymais.¹⁵³ Teismui nekyla būtinybė išsiaiškinti atsakovo nuomonę dėl pareikšto ieškinio nei apsikeičiant paruošiamaisiais dokumentais, nei skiriant parengiamąjį posėdį. Kadangi preliminarus sprendimas yra grindžiamas tik ieškovo pateiktais įrodymais, kurie turi būti surinkti jau iškeliant bylą, nėra poreikio gauti reikalingą medžiagą bylai išspręsti. Teismo veiksmai, priėmus ieškinį, yra nukreipti į preliminarų sprendimo priėmimą. Ir tik tada preliminarus sprendimo nuorašas išsiunčiamas atsakovui. Atsakovui pateikus prieštaravimus dėl pareikšto ieškinio ir preliminarus sprendimo, prasideda antrasis dokumentinio proceso etapas. Būtent šiuo etapu atsakovas įgyja visas įstatymų numatytas galimybes gintis nuo pareikšto ieškinio,¹⁵⁴ kurias jam suteikia bendroji ginčo teiseną. Tačiau, kaip minėjome, dokumentinis procesas tuo ir išsiskiria, kad jam netaikomos CPK 235 – 233 str. nustatytos pasirengimo bylą nagrinėjimui taisyklės, nustatytas trisdešimties dienų terminas nuo ieškovo atsiliepimų gavimo dienos, per kurį turi būti skiriamas teismo posėdis, atsakovui draudžiama pareikšti priešinį ieškinį. Iš CPK 430 str. 4 dalies matyti, kad dokumentiniame procese negalima pakeisti ieškinio dalyko ir pagrindo. Nagrinėjant bylą pagal bendrąsias ginčo teisenos taisykles ieškinio dalykas ar pagrindas gali būti keičiami pasirengimo stadijoje. Taip pat dokumentinio proceso metu negalimas sprendimo priėmimas už akių, jei ieškovas nepateikia atsiliepimo į atsakovo prieštaravimus. Kaip teigia V. Nekrošius, „šių apribojimų tikslas yra gana aiškus – išvengti bylos nagrinėjimo atidėliojimo ir užtikrinti greitą sprendimo priėmimą.“¹⁵⁵ Dokumentinis procesas jokiu būdu nereiškia šalies teisės nagrinėti bylą bendrąja tvarka apribojimo, tai tik galima alternatyva.

CPK 441 str. reglamentuojamas ginčų dėl nedidelių sumų procesas, kurio taikymas nepriklauso nuo šalių valios. Kyla klausimas, ar tokio pobūdžio bylose (kaip ir jau minėtose bylose, nagrinėjamos supaprastinto proceso tvarka) nėra pasirengimo teismui nagrinėjimui

¹⁵³ Vilniaus miesto trečiojo apylinkės teismo civilinė byla, bylos Nr. L2-95-631/08.

¹⁵⁴ *Ibid.*

¹⁵⁵ Nekrošius, V. Sumarinis procesas Lietuvos civiliniame procese. *Teisė*, 47, 2003, p. 111.

stadijos? CPK 441 str. 2 dalyje įtvirtinta nuostata, teismui suteikianti teisę nuspręsti, kokia forma ir tvarka nagrinėti bylą. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas pateikė CPK 441 str. minimų sąvokų „forma“ ir „tvarka“ išaiškinimą: CPK 441 straipsnio prasme sąvoka „forma“ reiškia žodinį ar rašytinį bylos nagrinėjimą (CPK 153 straipsnis), o sąvoka „tvarka“ – kaip procesiniu požiūriu bus nagrinėjamas konkretus ginčas dėl nedidelės sumos priteisimo, t.y. bus ar nebus pasirengimo nagrinėjimui teisme stadija, o jeigu ji būtų, tai koku būdu vyks pasirengimas bylos nagrinėjimui (t.y. paruošiamųjų dokumentų ar parengiamojo posėdžio būdu arba nutartimi bylai nagrinėti skiriamas teismo posėdis). Bylose dėl nedidelių sumų priteisimo spręsti dėl proceso formos, t.y. žodinio ar rašytinio bylos nagrinėjimo, yra teismo teisė, tačiau jeigu yra nors vienos šalies prašymas nagrinėti bylą žodinio proceso tvarka, bylos nagrinėjimo procesas turi būti žodinis (CPK 441 straipsnio 2 dalis).¹⁵⁶ Taigi, kaip matyti iš Lietuvos Aukščiausiojo Teismo pateikto išaiškinimo, teisėjui paliekama laisvė spręsti, ar konkrečioje dėl nedidelių sumų byloje bus pasirengimo stadija. Tačiau pasirengimo formos galimos kaip ir nagrinėjant bylas pagal bendrąsias ginčo teisenos taisykles, t. y. tiek žodinė pasirengimo forma, tiek ir rašytinė.

CPK XXI skyriuje reglamentuojamas daikto valdymo pažeidimų procesas. Siekiant paspartinti procesą ir kuo operatyviau atkurti pažeistą valdymą, CPK 421 str. įtvirtinta nuostata, kad pasirengimas bylą nagrinėti teisme turi būti baigtas ne vėliau kaip per trisdešimt dienų nuo ieškinio priėmimo dienos. Taigi, kaip matyti, byloms dėl valdymo pažeidimo pasirengti įtvirtintas trisdešimties dienų terminas. Kaip minėta ankstesniuose darbo skyriuose, nagrinėjant bylas pagal bendrąsias ginčo teisenos taisykles, įtvirtintas CPK 225 – 233 str., pasirengimo terminas nėra nustatytas. CPK 421 str. taip pat teigiama, kad byla dėl daikto valdymo pažeidimo turi būti išnagrinėta taip pat ne vėliau kaip per trisdešimt dienų nuo dienos, kurią buvo baigtas pasirengimas bylą nagrinėti teisme.

Taigi proceso supaprastinimu siekiama pagreitinti bylą nagrinėjimo procesą, sumažinti bylą nagrinėjimo sąnaudas ir kaštus, sumažinti teismų darbo krūvį, užtikrinti, kad byla būtų nagrinėjama optimaliausia tinkama forma ir t. t. Lyginant supaprastinto proceso formas su šeimos, darbo, bankroto bylomis, tokiose bylose trumpesnę proceso trukmę lemia būtinumas veiksmingiau apginti viešąjį interesą, o dėl didelio viešojo intereso daug svarbiau išsiaiškinti visas bylos aplinkybes. Todėl čia proceso supaprastinimas nėra svarbus. O supaprastintų procesų atveju, kaip jau minėta, egzistuoja tam tikros proceso supaprastinimo galimybės (įskaitant ir pasirengimo teismui nagrinėjimui stadiją, kurios supaprastintame procese dažniausiai nėra).

---

¹⁵⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2003 m. balandžio 2 d. konsultacija Nr. A3-81 „Dėl kai kurių Civilinio proceso kodekso, Civilinio proceso kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymo normų taikymo“.

IŠVADOS IR PASIŪLYMAI

1. Analizuojant teismų praktiką bei darbe naudotą literatūrą, matome, kad Lietuvos CPK lyginant su prieš tai galiojusių 1964 m. CPK itin daug dėmesio skiriama pasirengimo nagrinėti civilinę bylą stadijai.
2. Pasirengimo teismui stadija yra ne tik reikalinga, bet ir būtina, nes šioje stadijoje turi būti surinkti visi šalių argumentai, įrodymai, pagrindžiantys aplinkybes, kuriomis šalys remiasi, galutinai suformuluoti visi ieškovo reikalavimai, atsakovo pozicija. Negalime pasirengimo veiksmų perkelti į teisminį bylos nagrinėjimą, nes skirtingi šių dviejų stadijų tikslai, taip pat išnyktų civilinio proceso nuoseklumas: pirma pasirengti bylai, o tik tada nagrinėti. Tad byla į nagrinėjimo teisme stadiją turėtų pereiti tik tada, kai belieka iširti surinktus įrodymus bei kai išnaudotos visos šalių sutaikymo galimybės. Tinkamai pasirengus įmanoma pasiekti šios stadijos pagrindinį tikslą – kad byla būtų išnagrinėta jau per pirmąjį teismo posėdį. Tačiau teismai turėtų preciziškai laikysis CPK įtvirtintų normų ir kad jos būtų taikomos taip, kaip aiškinama civilinio proceso teorijoje.
3. Galimybė pasirinkti iš dviejų įstatymų leidžiamų pasiruošimo teismui bylos nagrinėjimui formų padaro civilinį procesą daug lankstesnį, leidžia teismams, atsižvelgiant į CPK įtvirtintą bendrąsias nuostatas, kiekvienu konkrečiu atveju spręsti, kurią iš formų pasirinkti ir taip surasti tinkamą pusiausvyrą tarp proceso ekonomiško, operatyvumo, šalių lygiateisiškumo bei sudaro galimybę teismui kontroliuoti proceso eigą. Kuri iš pasirengimo formų – žodinė ar rašytinė – yra efektyvesnė, tiesmukiškai atsakyti negalima. Tai priklauso nuo konkrečios bylos, aplinkybių, ginčo šalių, teisėjo ir pan. Tačiau atlikus tyrimą Vilniaus miesto trečiajame apylinkės teisme ir apklausus teisėjus bei advokatus, nustatėme, kad praktikoje dažniausiai renkama žodinė pasirengimo būda (rengiantis rašytiniu būdu, teisėjams daug popierizmo, daug techninio darbo, todėl šalių kvietimas į parengiamąjį posėdį yra ir greitesnis, ir pasikvietus šalis galima išsiaiškinti byloje esančius neaiškumus, sutaikyti).
4. Atsižvelgiant į tai, kad CPK aiškiai nenurodo, kuriame bylos etape, nustačius CPK 315 str. 2 dalyje 1 – 3 punktuose nurodytus trūkumus, gali būti nutraukiamas procesas, siūlytume leisti procesą nutraukti jau pasirengimo metu, 315 str. 5 dalį patikslinti ir ją išdėstyti taip:

„5. Jeigu šio straipsnio 2 dalies 1 – 3 punktuose nurodyti trūkumai paaiškėja rengiantis apeliaciniam bylos nagrinėjimui ar nagrinėjant bylą apeliacine tvarka teisminiame posėdyje, apeliacinis procesas gali būti nutraukiamas tiek pasirengimo, tiek bylos nagrinėjimo metu, tiek bylą išnagrinėjus.“

6. Atsižvelgiant į tai, jog siūlome CPK 315 str. 5 dalį patikslinti ir leisti apeliacinį procesą nutraukti jau pasirengimo metu, siūlytume ir CPK 319 str. 1 punktą patikslinti ir jį išdėstyti taip:
*„1. Apeliacinės instancijos teismo pirmininkas, šio teismo Civilinių bylų pirmininkas, laikydamiesi nustatytos bylų paskirstymo teismuose tvarkos, nutartimi sudaro teisėjų kolegiją, paskiria jos pirmininką ir pranešėją. **Byla su apeliaciniu skundu teisėjui pranešėjui perduodama nedelsiant. Per 5 dienas teisėjų kolegijai privalomai patikrinus, ar nėra 315 str. 2 dalies 1 – 3 punktuose nurodytų trūkumų, teismo pirmininkas nustato teismo posėdžio datą.**“*
7. Pasirengimas nagrinėti klausimą dėl bankroto bylos iškėlimo yra labai savitas lyginant su bendrosiomis civilinio proceso taisyklėmis: atliekamas įrodymų pakankamumo vertinimas, taip pat tai viena iš svarbiausių stadijų bankroto byloje, kadangi būtent pasirengimo metu išsprendžiami bankroto bylai iškelti (atsisakyti kelti bankroto bylą) ir kiti reikšmingi klausimai, padedantys priimti pagrįstą ir teisėtą nutartį dėl bankroto bylos įmonei skolininkei iškėlimo.
8. Pasitvirtino darbo pradžioje iškelta hipotezė, kad pasirengimo teismui nagrinėjimui stadija yra išskirta įstatymų leidėjo bei teisės specialistų kaip viena iš svarbiausių civiliniame procese, nes nuo to, kaip bus pasirengta, priklauso tolesnio bylos nagrinėjimo kokybė, terminai.
9. Atlikus magistro baigiamojo darbo tyrimą, nustatyta, kad CPK įtvirtintas pasirengimo civilinės bylos nagrinėjimui teisme reguliavimas iš esmės yra tinkamas bei pakankamas, tačiau kad teisės norma būtų efektyvi, ji turi būti tinkamai taikoma praktikoje. Tačiau teismai praktikoje dažniausiai nesilaiko CPK įtvirtintų pasirengimo normų. O tik nuo to, kaip teisingai ir tinkamai teismai aiškina ir taikys teisės normas bei kaip pačios proceso šalys rūpinsis proceso skatinimu, priklauso pasirengimo stadijos efektyvumas.
10. Analizuojant Vilniaus miesto trečiojo apylinkės teismo bylas bei apklausus teisėjus ir advokatus, nustatyta, kad praktikoje dažniausiai nesilaikoma CPK 229 str. nustatyto parengiamųjų posėdžių skaičiaus: pasirengimui skiriami ir trys, ir keturi ir daugiau parengiamųjų posėdžių. Dėl šios priežasties užtrunka pasirengimo procesas.
11. Parengiamojo posėdžio metu teisėjai stengiasi šalis sutaukyti, tačiau ne visada pasiekiamas taikus šalių susitarimas.
12. Praktikoje pasitaiko atveju, jog teisėjui nusprendus bylai rengtis paruošiamųjų dokumentų būdu, vėliau skiriamas dar ir ne vienas parengiamasis posėdis.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

Norminiai teisės aktai

1. Lietuvos Respublikos Konstitucija. *Valstybės žinios*. 1992, Nr. 33-1014.
2. Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas (nebegaliojantis). *Valstybės žinios*. 1994, Nr. 93-108.
3. Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas. *Valstybės žinios*. 2002, Nr. 36-1340.
4. Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso pakeitimo ir papildymo įstatymo projektas-2. *Lietuvos Respublikos Seimo duomenų bazė*. 2009, Nr. 9104(1).
5. Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymas. *Valstybės žinios*. 2001, Nr. 31-1010.
6. Tarptautinis politinių ir pilietinių teisių paktas. *Valstybės žinios*. 2002, Nr.77-3288.
7. 1950 m. Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija. *Valstybės žinios*. 1995, Nr. 40-987.
8. 1989 m. Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencija. *Valstybės žinios*. 1995, Nr. 60-1501.

Specialioji literatūra

9. Ambrasaitė, G. Apeliacija civiliniame procese. Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai (teisė). Vilnius: *Mykolo Romerio universitetas*, 2004.
10. Ambrasaitė, G. Pasiruošimo teisminiam bylos nagrinėjimui stadija naujajame Civilinio proceso kodekse. *Jurisprudencija*. 2002, Nr. 28(20).
11. Driukas, A.; Valančius, V. *Civilinis procesas: teorija ir praktika*. II tomas. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2005.
12. Driukas, A.; Valančius, V. *Civilinis procesas: teorija ir praktika*. III tomas. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2007.
13. Driukas, A.; Valančius, V. *Civilinis procesas: teorija ir praktika*. IV tomas. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2009.
14. Habscheid, W. J. *Aktuelle Fragen des Prozessrechts*. ZZP, 1973. Bd. 93.
15. Hans, DDr.; Fasching, W. *Lehrbuch des oesterreichischen Zivilprozessrechts*. Wien, 1990.
16. Hirsch, E. *Das Recht in Sozialen Ordnungsgelfuge*. Berlin, 1966.
17. Jauerning, O. *Zivilprozessrecht*. Muenchen, 1999.
18. Kavalnė, S., et al. *Bankroto teisė*. Vilnius: Justitia, 2009.
19. Laužikas, E.; Mikelėnas, V.; Nekrošius, V. *Civilinio proceso teisė*. I tomas. Vilnius: Justitia, 2003.
20. Laužikas, E.; Mikelėnas, V.; Nekrošius, V. *Civilinio proceso teisė*. II tomas. Vilnius: Justitia, 2005.

21. Meier, I. *Rechtsschutz im summarischen Verfhren als Alternative zum ordentlichen Zivilprozess im schweizerischen Recht: Beitrage zur Strukturanalzse der Rechtspflege*. Koeln: Budesanzeiger, 1997.
22. Mikuckienė, V. Bankroto bylų nagrinėjimo teisme ypatumai. Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai (teisė). Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2007.
23. Nekrošius, V. *Civilinis procesas: koncentruotumo principas ir jo įgyvendinimo galimybės*. Vilnius: Justitia, 2002.
24. Nekrošius, V. Ypatingoji teisena civiliniame procese – prigimtis, esmė, santykis su ieškinine teisena ir reforma (lyginamoji analizė). *Teisė*. 1999, 33(3).
25. Nekrošius, V. Kai kurie bendrieji teoriniai civilinio proceso teisės klausimai. *Teisė*. 2002, 43.
26. Nekrošius, V. Naujasis civilinio proceso kodeksas ir bendrojo proceso pirmosios instancijos teisme reformos pagrindiniai bruožai. *Teisė*. 2002, 44.
27. Nekrošius, V. Pasirengimas teisminiam nagrinėjimui civiliniame procese: teoriniai ir praktiniai aspektai. *Justitia*. 2004, 1.
28. Nekrošius, V. Sumarinis procesas Lietuvos civiliniame procese. *Teisė*. 2003, 47.
29. Norkus, R. *Supaprastintas civilinis procesas*. Vilnius: Justitia, 2007.
30. Peters, G. *Rechtsnatur und Beschleunigungsfunktion des Urkundenprozesses: unter besonderen Beruecksichtigung der Beweismittelbeschraenkungen der §§ 592 S. 1, 595 II ZPO*. Rogensburg: Roderer, 1996.
31. Rosenberg, L.; Schwab, K. H.; Gottwald, P. *Zivilprozessrecht*. Muenchen: Verlag C. H. Beck, 2004.
32. Sauliūnas, D. *Lietuvos advokatūra*, 2008, 1(26).
33. Schnellhammer, K. *Zivilprozess: Gesetz – Praxis- Faelle*. Heidelberg, 2004.
34. Simaitis, R. Sprendimas už akių. *Justitia*. 2004, 3(51).
35. Simaitis, R. Teisminis sutaikymas. *Justitia*. 2004, 6.
36. Šlapkauskas, V. Teisės socialinio veiksmingumo sampratos tyrimas. *Filosofija, sociologija*. 2002, 1.
37. *Tarptautinių žodžių žodynas*. Vilnius: Vyriausioji enciklopedijų redakcija, 1985.
38. Valančius, V., et al. *Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso komentaras*. II ir III dalys. Vilnius: Justitia, 2005.
39. Валеев, Д. Х. *Проблемы эффективности исполнительного производства*. Исполнительное производство: процессуальная природа и цивилистические основы. Отв. Редактор Валеев Д. Х., Чельшев М. Ю. – Москва: Статут, 2009.

Lietuvos Respublikos teismų praktika

40. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato 2001 m. gruodžio 21 d. nutarimas Nr. A2-16 „Dėl įstatymų taikymo įmonių bankroto bylose“.
41. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2003 m. sausio 20 d. nutartis civilinėje byloje A. G. v. M. G. (bylos Nr. 3K-3-80/2003m.).
42. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2003 m. vasario 12 d. nutartis civilinėje byloje J. V. M. v. F. A. S. (bylos Nr. 3K-3-223/2003 m.).
43. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2003 m. balandžio 2 d. konsultacija Nr. A3-81 „Dėl kai kurių Civilinio proceso kodekso, Civilinio proceso kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymo normų taikymo“.
44. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2003 m. birželio 12 d. konsultacija Nr. A3-81 „Dėl kai kurių Civilinio proceso kodekso, Civilinio proceso kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymo normų taikymo“.
45. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2003 m. birželio 12 d. konsultacija Nr. A3-83 „Dėl kai kurių Civilinio proceso kodekso, Civilinio proceso kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymo normų taikymo“.
46. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2003 m. birželio 30 d. konsultacija Nr. A3-86 „Dėl kai kurių Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso, Įmonių bankroto įstatymo bei Viešųjų pirkimų įstatymo normų taikymo“.
47. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2003 m. rugsėjo 26 d. konsultacija Nr. A3-90 „Dėl kai kurių Civilinio kodekso ir Civilinio proceso kodekso normų taikymo“.
48. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2003 m. spalio 6 d. nutartis civilinėje byloje J. R. v. VDU. (bylos Nr. 3K-3-913/2003 m.).
49. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2004 m. kovo 18 d. konsultacija Nr. A3-101 „Dėl kai kurių Civilinio proceso kodekso normų taikymo“.
50. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato 2004 m. gruodžio 30 d. nutarimu Nr. 51 patvirtinta „Lietuvos Respublikos teismų praktikos, taikant Civilinio proceso kodekso normas, reglamentuojančias įrodinėjimą, apžvalga“, A2-22.
51. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2005 m. sausio 10 d. nutartis civilinėje byloje K. J. v. G. J. (bylos Nr. 3K-3-18/2005 m.).
52. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2005 m. vasario 28 d. nutartis civilinėje byloje I. Z. v. UAB „P.K.“. (bylos Nr. 3K-3-129/2005 m.).
53. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato 2005 m. birželio 23 d. nutarimas Nr. A2-23 „Dėl įstatymų, reglamentuojančių tėvų pareigą materialiai išlaikyti savo nepilnamečius vaikus, taikymo teismų praktikoje“.

54. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2005 m. gegužės 5 d. nutartis civilinėje byloje Z. S. v. UAB „Bankroto administravimo paslaugos“ (bylos Nr. 2-242/2005m.).
55. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2006 m. gruodžio 11 d. nutartis civilinėje byloje R. D. v. O. D. (bylos Nr. 3K-3-653/2006 m.).
56. Vilniaus apygardos teismo civilinė byla, bylos Nr. 2-849-41/06.
57. Vilniaus miesto trečiojo apylinkės teismo civilinė byla, bylos Nr. 2-206-590/06.
58. Vilniaus miesto trečiojo apylinkės teismo civilinė byla, bylos Nr. 2-4985-130/06.
59. Vilniaus miesto trečiojo apylinkės teismo civilinė byla, bylos Nr. 2-1134-585/06.
60. Vilniaus miesto trečiojo apylinkės teismo civilinė byla, bylos Nr. 2-3127-653/07.
61. Vilniaus miesto trečiojo apylinkės teismo civilinė byla, bylos Nr. 2-1289-391/08.
62. Vilniaus miesto trečiojo apylinkės teismo civilinė byla, bylos Nr. 2-217-155/08.
63. Vilniaus miesto trečiojo apylinkės teismo civilinė byla, bylos Nr. 2-4048-391/08.
64. Vilniaus miesto trečiojo apylinkės teismo civilinė byla, bylos Nr. 2-338-614/08.
65. Vilniaus miesto trečiojo apylinkės teismo civilinė byla, bylos Nr. 2-786-391/08.
66. Vilniaus miesto trečiojo apylinkės teismo civilinė byla, bylos Nr. 2-2795-391/08.
67. Vilniaus miesto trečiojo apylinkės teismo civilinė byla, bylos Nr. 2-5358-653/08.
68. Vilniaus miesto trečiojo apylinkės teismo civilinė byla, bylos Nr. 2-4931-585/08.
69. Vilniaus miesto trečiojo apylinkės teismo civilinė byla, bylos Nr. 2-1235-78/08.
70. Vilniaus miesto trečiojo apylinkės teismo civilinė byla, bylos Nr. 2-5358-653/08.
71. Vilniaus miesto trečiojo apylinkės teismo civilinė byla, bylos Nr. 2-8738-754/08.
72. Vilniaus miesto trečiojo apylinkės teismo civilinė byla, bylos Nr. 2-2795-391/08.
73. Vilniaus miesto trečiojo apylinkės teismo civilinė byla, bylos Nr. 2-2071-155/08.
74. Vilniaus miesto trečiojo apylinkės teismo civilinė byla, bylos Nr. 2-2602-585/08.
75. Vilniaus miesto trečiojo apylinkės teismo civilinė byla, bylos Nr. 2-7173-391/08.
76. Vilniaus miesto trečiojo apylinkės teismo civilinė byla, bylos Nr. 2-95-631/08.
77. Vilniaus miesto trečiojo apylinkės teismo civilinė byla, bylos Nr. 2-415-585/08.
78. Vilniaus miesto trečiojo apylinkės teismo civilinė byla, bylos Nr. 2-1478-391/08.
79. Vilniaus miesto trečiojo apylinkės teismo civilinė byla, bylos Nr. 2-2037-631/08.
80. Vilniaus miesto trečiojo apylinkės teismo civilinė byla, bylos Nr. 2-6271-391/08.
81. Vilniaus miesto trečiojo apylinkės teismo civilinė byla, bylos Nr. 2-51-653/08.
82. Vilniaus miesto trečiojo apylinkės teismo civilinė byla, bylos Nr. 2-1651-614/08.
83. Vilniaus miesto trečiojo apylinkės teismo civilinė byla, bylos Nr. L2-3269-608/08.
84. Vilniaus miesto trečiojo apylinkės teismo civilinė byla, bylos Nr. L2-3983-155/08.
85. Vilniaus miesto trečiojo apylinkės teismo civilinė byla, bylos Nr. 2-214-391/09.

86. Vilniaus miesto trečiojo apylinkės teismo civilinė byla, bylos Nr. 2-206-582/09.
87. Vilniaus miesto trečiojo apylinkės teismo civilinė byla, bylos Nr. 2-236-653/09.
88. Vilniaus miesto trečiojo apylinkės teismo civilinė byla, bylos Nr. 2-230-614/09.
89. Vilniaus apygardos teismo civilinė byla, bylos Nr. 2-643-262/09.

90. 2009-11-17 *stebėtas parengiamasis teismo posėdis* civilinėje Vilniaus miesto trečiojo apylinkės teismo byloje, bylos Nr. 2-5530-155/09.
91. 2009-11-17 *stebėtas parengiamasis teismo posėdis* civilinėje Vilniaus miesto trečiojo apylinkės teismo byloje, Nr. 2-6607-155/09.
92. 2009-11-17 *stebėtas parengiamasis teismo posėdis* Vilniaus miesto trečiojo apylinkės teismo civilinėje byloje, Nr. 2-2522-155/09.

Europos žmogaus teisių teismo praktika

93. Europos Žmogaus teisių teismo 2008 m. lapkričio 25 d. civilinė byla *Švenčionienė v. Lietuvos Respublika*, bylos Nr. 37259/04.
94. Europos Žmogaus teisių teismo 2009 m. sausio 20 d. civilinė byla *Četvertėkas v. Lietuvos Respublika*, bylos Nr. 16013/02.

Dokumentai iš interneto svetainių

95. Europos Tarybos Ministrų komiteto 1984 m. vasario 28 d. rekomendacija Nr. (84)5 „*Dėl civilinio proceso principų, turinčių pagerinti teisingumo sistemos funkcionavimą*“ [žiūrėta internete 2009-09-11].
<[http://www.etib.lt/site_files/Ministru%20Komiteto%20dokumentai/MK\(84\)5.doc](http://www.etib.lt/site_files/Ministru%20Komiteto%20dokumentai/MK(84)5.doc)>.
96. Europos Tarybos Ministrų komiteto 1986 m. rugsėjo 16 d. rekomendacija Nr. (86)12 „*Dėl priemonių, leidžiančių užkirsti kelią pernelyg dideliame darbo krūviui teismuose arba sumažinti jį*“ [žiūrėta internete 2009-09-11].
<[http://www.etib.lt/site_files/Ministru%20Komiteto%20dokumentai/\(86\)12.doc](http://www.etib.lt/site_files/Ministru%20Komiteto%20dokumentai/(86)12.doc)>.

Interneto svetainės

97. <<http://www.zpo.de>> [žiūrėta internete 2009-09-10].
98. <<http://www.teismai.lt/teismai/Informacija%20apie%20Lietuvos%20Respublikos%20teismu%20darba%202008%20metais.pdf>> [žiūrėta internete 2009-09-11].
99. <http://www.teismai.lt/teismai/nagrinejanciu_darbo_bylas_teiseju_sarasas.doc> [žiūrėta internete 2009-09-11].

100. <http://www.justitia.lt/magazine2.php?open=zurnalai&sub=straipsnis&straipsnio_id=739&zurnalas=2&tem=DARBO%20TEIS%C4%96&zur_id=48> [žiūrėta internete 2009-09-10].
101. <http://www.justitia.lt/magazine2.php?open=zurnalai&sub=straipsnis&straipsnio_id=736&zurnalas=2&tem=AKTUALIJOS&zur_id=48> [žiūrėta internete 2009-10-24].
102. <<http://verslas.banga.lt/lt/patark.full/3f0198e3f1aee>> [žiūrėta internete 2009-09-18].
103. www.lrs.lt
104. www.lat.lt
105. www.eur-lex.europa.eu
106. www.teismai.lt
107. www.infolex.lt

SANTRAUKA

Pasirengimo nagrinėti civilinę bylą teismo posėdyje stadijos efektyvumas

Pasirengimo civilinės bylos nagrinėjimui tema aktuali tuo, kad būtent nuo to, kaip bus pasirengta bylos nagrinėjimui, priklauso tolesnė bylos eiga. Juk ir vienas iš svarbiausių civilinio proceso tikslų – kaip galima greičiau ir teisingai išnagrinėti civilinę bylą. O kad byla būtų greitai ir teisingai išnagrinėta, būtina tinkamai pasiruošti. Nuo tinkamo pasirengimo teismui bylos nagrinėjimui ypač priklauso pačios bylos nagrinėjimo esmė, taip pat civilinio proceso tikslų ir uždavinių įgyvendinimas. Būtent dėl šios priežasties 2003 m. sausio 1 d. įsigaliojusiame naujajame Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekse ir buvo itin reformuota pasirengimo teismui bylos nagrinėjimui stadija. Įstatymų leidejas įtvirtino ir atskirai išskyrė minimai stadijai būtinus principus. Į pirmą vietą iškėlė tokias idėjas kaip draudimą vilkinti procesą, pasirengimą teismui bylos nagrinėjimui per protingą laiką, proceso dalyvių ir teismo bendradarbiavimą, atsakomybę už proceso vilkinimą. Pasirengimo bylos nagrinėjimui stadijos pagrindinis tikslas – užtikrinti, kad civilinė byla būtų tinkamai parengta teisingai ją išnagrinėti iš esmės ir kad teismo sprendimas būtų priimtas jau pirmajame teismo posėdyje. Ypač svarbi teismo funkcija šioje stadijoje yra šalių sutaukymas.

Darbe pagrindinis dėmesys sutelkiamas pasirengimo nagrinėti civilinę bylą teismo posėdyje stadijai ir jos efektyvumui. Pasirengimo procesas nagrinėjamas ne tik pirmosios instancijos teisme, bet ir apeliacijoje, kasacijoje, ypatingojoje teisejoje, supaprastintame procese bei atskirų kategorijų bylose (šeimos, darbo, bankroto). Siekiant nustatyti, ar Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas pasirengimo stadiją reglamentuoja išsamiai ir tinkamai, kad ši stadija būtų efektyvi bei atskleisti pagrindines problemas, susijusias su šios stadijos praktiniu įgyvendinimu, buvo analizuojamos Lietuvos Aukščiausiojo Teismo konsultacijos, apžvalgos, nutartys, atliktas bylų tyrimas Vilniaus miesto trečiajame apylinkės teisme ir kt.

Atlikus magistro baigiamojo darbo tyrimą nustatyta, kad CPK įtvirtintas pasirengimo civilinės bylos nagrinėjimui teisme reguliavimas iš esmės yra tinkamas bei pakankamas. Tačiau kaip atskleidžiama darbe, teismai praktikoje ne visada laikosi CPK įtvirtintų pasirengimo civilinės bylos nagrinėjimui teismo posėdyje normų. Tad tik nuo to, kaip teisingai ir tinkamai teismai aiškina ir taikys teisės normas bei kaip pačios proceso šalys rūpinsis proceso skatinimu, priklausys pasirengimo stadijos efektyvumas.

SUMMARY

Stage Efficiency of Preparation for Civil Case Proceeding in Court Meeting

Preparation for civil case proceeding is very topical that namely from, how the preparation for the case hearing is done, depends further process of the case. After all one of the most important aim of the civil process is to consider the case as soon as possible and as fairer as possible. And that the case would be quick and fair trial, it is necessary to prepare properly. From the proper preparation for judicial proceeding in particular, is the essence of the proceeding of the case, as well as the civil process and implementation of the objectives. It is for this reason in 2003, January 1st entered into force the new Code of Civil Procedure of the Republic of Lithuania, and was very pre-reformed judicial proceeding stage. The legislature established and separately identified the necessary principles to referred stage. In the first place it put such ideas as a ban to delay the process, willingness to judicial proceeding within a reasonable time, cooperation of process participants and court, responsibility for delay of a process. The main objective of pre-proceeding stage is to ensure that the civil case was properly prepared to properly investigate in principle and that the court's decision would be made after the first hearing. Particularly important judicial function at this stage is reconciliation of the parties.

The paper focuses on the stage and efficiency of preparation for civil case proceeding in court meeting. Preparation process is analyzed not only in the first instance court, but also in the appeal, cassation, the special justice, a streamline process and in the cases of separate categories (family, labour, bankruptcy). To determine whether the Code of Civil Procedure of the Republic of Lithuania governs the pre-stage fully and correctly, that this stage to be effective and to reveal fundamental problems with the practical implementation of this stage were analyzed Lithuanian Supreme Court advice, reviews, orders, carried out investigation of cases in Vilnius third District Court and others.

Master's final work investigation showed that the CCP established regulation of the preparation for civil case proceeding in court meeting is in principle appropriate and sufficient. However, as disclosed in the paper, in practice courts do not always comply with the CCP established rules for preparation for civil case proceeding at the hearing. So the preparation stage efficiency will depend just from the way how true and proper courts will interpret and apply law as well as the parties of the proceedings will take care of the process promotion.

ANKETA SU ATSAKYMAIS

Atliekant apklausą elektroniniu paštu (elektroninio pašto adresai pasirinkti atsitiktine tvarka) teisėjams bei advokatams buvo išsiųstos anketos su žemiau pateiktais klausimais.

Pateikiame klausimus ir į juos gautus atsakymus.

Klausimas

Kaip manote, ar reikalinga pasirengimo nagrinėti teismo posėdyje stadija?

Atsakymai:

- ❖ Kretingos rajono apylinkės teismo teisėja

Būtina.

- ❖ Molėtų rajono apylinkės teismo teisėja.

Būtina.

- ❖ Mažeikių rajono apylinkės teismo teisėjo padėjėjas

Pasirengimo stadija tikrai reikalinga, ji ne tik padeda pasirengti bylos nagrinėjimui, bet dažnai šioje stadijoje pasibaigia taikos sutartimi, byla nutraukiama.

- ❖ Advokatų kontoros „Zabiela, Zabielaite ir partneriai“ advokatas

Ne.

- ❖ Advokatės R. B. kontoros advokatė

Iš savo ilgametės praktikos galiu vienareikšmiai patvirtinti išvadą, kad parengiamoji stadija yra reikalinga, tačiau ne visi teisėjai ją tinkamai taiko. Trumpai tariant, pasirengimo nagrinėti civilinę bylą teismo posėdyje stadija būtų efektyvi tik tuomet, jeigu teismai preciziškai laikytųsi CPK normų ir jas taikytų taip, kaip aiškina CPK autoriai. Reikėtų atsisakyti triplikų, nes juose nieko naujo jau niekas neparašo, tik gaišinamas laikas, kuris geriau būtų panaudotas žodiniam pasirengimui bylai.

- ❖ Advokatų kontoros SORAINEN ir partneriai advokatė

Atsakant į klausimą, mano asmeninė pozicija, susijusi su pasirengimo nagrinėti civilinę bylą teismo posėdyje stadijos reikalingumu, iš esmės būtų teigiama. Šios stadijos metu iš esmės yra galutinai suformuojami šalių reikalavimai bei atsikirtimai į juos (bent jau toks, manyčiau, būtų šios stadijos tikslas). Deja, praktikoje tikrai ne visuomet tenka susidurti su „grynuoju“ civiliniu procesu, kurio metu parengiamojoje bylos nagrinėjimo stadijoje yra išklausomos šalių pozicijos, apžvelgiami pareikšti reikalavimai bei jų pagrindimas. Neretai pasitaiko atveju, kai parengiamojoje bylos nagrinėjimo stadijoje teismas apsiriboja tik formaliu klausimu kiekvienai

iš šalių „ar palaikote savo reikalavimus?“ Tokiu atveju, neretai būtinybė tikslinti ieškininius reikalavimus atsiranda vėlesniuose parengiamuosiuose posėdžiuose;

❖ Advokatų kontoros Bernotas ir Dominas Glimstedt advokatas

Būtina. CPK įtvirtintas pasirengimo nagrinėti bylą teisme reguliavimas iš esmės yra tinkamas bei pakankamas, nors detalai yra reglamentuotas tik pasirengimas pirmosios instancijos teisme, o apeliacijos ir kasacijos atveju to nėra, pasitenkinant CPK 302 str., 340 str. 5 d., leidžiančiomis bendrąsias pasirengimo stadijos normas taikyti mutatis mutandis. Galbūt tai ir yra šiokia tokia įstatymų leidėjo spraga, kuri kartu leidžia manyti, jog pasirengimas bylą nagrinėti apeliacine ar kasacine tvarka lyg ir nuvertinamas, paliekant tai aukščiausią kvalifikaciją turinčių teisėju diskrecijai. Teismo diskrecija yra, aišku, sveikintinas dalykas, bet neabejotinai būtina aiškiai reglamentuoti jos įgyvendinimo ribas, kad teisėjų laisvė netaptų savivale, leidžiančia be kita ko vilkinti bylas, joms deramai nesiruošti ir pan. Ypač aktualu tai Lietuvoje. Bet šiaip, mano supratimu, šioje stadijoje esmines problemas Lietuvoje nėra sietinos su teisiniu reguliavimu, o sietinos su žmogiškuoju faktoriumi: teisėjo savybės, nagrinėjimo supratimas (laisvas normų traktavimas), tradicijos, šalių (bylininkų) privatūs interesai (noras neskubėti nagrinėti bylą ir pan.), teismų darbo krūviai, skurdi materialinė bazė, teisėjų padėjėjų stoka ir t. t. Vienintelę reguliacinę problemą matau iš esmės tik tą, kad esamos CPK normos šiuo klausimu iš esmės padaro patį teismo procesą aiškiai ilgesnį, nei jis buvo seniau (galiojant senam CPK).

Klausimas

Ar pasiekiamas pasirengimo teismui nagrinėjimui stadijos tikslas, kad tinkamai pasirengus nagrinėjimui, byla būtų išnagrinėjama jau pirmame teismo posėdyje?

Atsakymai:

❖ Kretingos rajono apylinkės teismo teisėja

Ne visada. Bylą nagrinėjant teismo posėdyje taip pat iškyla įvairių objektyvių aplinkybių, dėl kurių negalima išnagrinėti. Pasitaiko, ypač šalys, ypač jų atstovai (advokatai, jų padėjėjai) vilkina pasirengimą.

❖ Mažeikių rajono apylinkės teismo teisėjo padėjėjas

Ne visada. Priklauso ne tik nuo teismo, bet ir nuo šalių. Jei šalys linkusios vilkinti procesą, tai ši stadija tampa neefektyvi ir nepasirengiama pirmojo posėdžio metu.

❖ Advokatų kontoros „Zabiela, Zabielaite ir partneriai“ advokatas

Ne, nes įrodymai tiek praktiškai, tiek bylos nagrinėjimo metu pateikiami iki proceso pabaigos, tas pats ir su ieškinio tikslinimu.

❖ Advokatės R. B. kontoros advokatė

Ne.

Atsiliepimai į ieškinį yra reikalingi ir padeda geriau pasirengti bylai, išvengti siurprizinių atvejų, tačiau tuomet, kai teisėjas nusprendžia pasirengti bylai paruošiamųjų dokumentų būdu, t. y. su triplikais, štai nuo šio momento prasideda proceso bereikalingas vilkinimas ir bylai nesuteikia jokio papildomo aiškumo. Juo labiau, kad po tripliko parašymo, teismas paprastai skiria parengiamąjį posėdį ir viskas prasideda iš pradžių. Tokia ydinga praktika gyvuoja Vilniaus apygardos teisme nagrinėjant bylas I-ąja instancija. Paprasčiausių nesudėtingų civilinių bylų nagrinėjimas užtrunka daugiau nei metus vien tik I-oje instancijoje. Tokių bylų, kad pasirengimo stadijai užtektų vienintelio posėdžio, - neprisimenu. Teismų praktika labai atitrūko nuo to teorinio modelio, kurį propaguoja Vilniaus universiteto Teisės fakulteto dekanas p. V. Nekrošius. Teismai nuolaidžiauja šalims ir leidžia nešioti papildomus įrodymus ne tik per kelis parengiamuosius posėdžius, bet ir pateikti bylą nagrinėjant iš esmės arba net apeliacijoje. Praktiškai nepaisoma CPK nuostatų, kad visus įrodymus reikia pateikti parengiamojoje stadijoje (faktiškai naujus įrodymus sėkmingai priima net apeliacinis teismas), o pasirengimo stadija užsitęsia per kelis posėdžius. Štai Kauno apylinkės teisme turiu civilinę bylą, kur jau du metus vyksta bylos parengiamoji stadija ir niekaip nepajudama iš vietos dėl aiškaus teismo aplaidumo.

Jeigu teismai preciziškai laikytųsi CPK normų, gal ta sistema ir būtų gera, bet teismai jau seniai ją „patobulino“, todėl labai vilkinamos bylos, didėja teismų darbo krūviai. Bereikalingą atsargumą sukuria Apeliacinis teismas, nes jo procesas nelabai jau besiskiria nuo pirmosios instancijos.

❖ Advokatų kontoros SORAINEN ir partneriai advokatė

Pasirengimo stadijos privalumas būtų tas, jog CPK įtvirtintus pasirengimo stadiją, iš esmės buvo užkirstas kelias vilkinti bylos nagrinėjimą, pateikiant vis naujus įrodymus, t. y. buvo nustatyti terminai įrodymams bei įvairiems prašymams pateikti. Todėl galėčiau daryti išvadą, jog pasirengimo nagrinėti civilinę bylą teismo posėdyje stadija iš esmės pasiekia savo tikslus, t. y. tinkamai pasirengus civilinės bylos nagrinėjimui (parengiamojo posėdžio ar paruošiamųjų dokumentų būdu), yra sudaromos galimybės civilinę bylą iš esmės išnagrinėti jau pirmajame teismo posėdyje.

Pagrindinė praktinė problema, susijusi su pasirengimo nagrinėti civilinę bylą teismo posėdyje stadijos efektyvumu galėtų būti ta, jog neretai civilinėse bylose itin ilgai užtunka pati pasirengimo procedūra, t. y. neretai skiriamas ne vienas parengiamasis teismo posėdis, kaip tai numato CPK 229 str., tačiau net keli. Tokiu atveju bylos nagrinėjimas neabejotinai užtrunka.

- ❖ Advokatų kontoros Bernotas ir Dominas Glimstedt advokatas

Ne visada. Tačiau bylos išnagrinėjimo pirmajame teismo posėdyje galimybė iš esmės tiesiogiai nepriklauso nuo pasirengimo stadijos teisinio reguliavimo. Tai gal labiau įtakoja teisingas ir tinkamas šių normų aiškinimas, kurio kartais pasigendama. Be to, tai lemia daugiau kitos aplinkybės: pačios bylos pobūdis, sudėtingumas, įrodymu gausa, šalių elgesys, jų naudojimas savo teisėmis, teisėjo užimtumas ir kt.

Klausimas

Kokis iš būdų – žodinis ar rašytinis – dažniausiai taikomas praktikoje? Kuris iš jų yra efektyvesnis?

Atsakymai:

- ❖ Kretingos rajono apylinkės teismo teisėja

Žodinis.

- ❖ Molėtų rajono apylinkės teismo teisėja

Žodinis.

- ❖ Mažeikių rajono apylinkės teismo teisėjo padėjėjas

Asmeniškai aš manau, kad efektyviausias yra pasirengimas bylos nagrinėjimui paruošiamųjų dokumentų būdu (dublikai, triplikai, CPK 227 str.) Tokiu atveju mažiausias teismo įsikišimas, šalys aktyviai įgyvendina rungimosi principą, mažesnės teismo darbo sąnaudos... Tik teismai gana retai jį taiko. Tokio pasirengimo metu mažiau taikiai užbaigtu bylų, nes šalys dažniau taikiai susitaria gyvai bendraujant, o ne susirašinėjant dokumentais.

- ❖ Advokatės R. B. kontoros advokatė

Žodinis. Apskritai, dublikai ir triplikai visiškai neefektyvūs, todėl pakanka atsiliiepimų į ieškinį ir reikėtų skirti parengiamąjį posėdį. Nes advokatai, susirašinėdami dublikais - triplikais, dažnai nukrypsta nuo ginčo esmės, bylos esmės taip ir neatskleidžia.

Klausimas

Ar dažnai bandoma šalis sutaisyti?

Atsakymai:

- ❖ Kretingos rajono apylinkės teismo teisėja

Visada. Bet ne visada pasiseka...

- ❖ Molėtų rajono apylinkės teismo teisėja

Gana dažnai pavyksta šalis sutaisyti ir bylą baigti taikos sutartimi.